
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

21. évfolyam 9. szám

2012. szeptember

Tartalom

Könyvtárpolitika

Burai István: Könyvtár jövő program – egy válasz az új évezred kihívásaira 3

Fórum

Horváth Sándor Domonkos: Münchhausen paripája, avagy a közkönyvtár-
ügy fejlődési lehetőségei 19

Műhelykérdések

Kertész Zoltán: Helytörténeti tudástár kialakítása közösségi alapokon 23

História

Pintér László: Népkönyvtár, public library, tudásközpont és... Felemás rek-
viem a (köz)könyvtárakért 31

Évfordulók

Suppné Tarnay Györgyi: Kovács Máté hatása szakmai életutamra a könyv-
táros generációk felkészítésében 49

Könyv

Pogány György: Idősb Szinnyi József-bibliográfia 54

Barátné Hajdu Ágnes: Az olvasás esszétantárgyi feladat 59

From the contents

István Burai: Future library programme – an answer to the challenges of the new millennium (3);

Sándor Domonkos Horváth: Münchhausen's horse, or the development trends of public libraries (19);

Zoltán Kertész: Creating a knowledge store on local history by a community (23);

László Pintér: People's library, public library, knowledge centre and ... (31)

Cikkeink szerzői

Barátné Hajdu Ágnes, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának tanára; *Burai István*, a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ munkatársa; *Horváth Sándor Domonkos*, a győri Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár igazgatója; *Kertész Zoltán*, a békéscsabai Békés Megyei Tudástár és Könyvtár munkatársa; *Pintér László*, a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Kar Könyvtárának ny. munkatársa; *Pogány György*, a pilisi Kármán József Városi Könyvtár igazgatója; *Suppné Tarnay Györgyi*, a Debreceni Egyetem oktatója

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 6,0 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.
HU-ISSN 1216-6804

Burai István

Könyvtár jövő program – egy válasz az új évezred kihívásaira

*„... az embereknek nemcsak azt kell adni, amit
kívánnak, hanem azt is, amit kívánniuk kellene”*

Goethe

Bevezető

Ma Magyarországon a könyvtáros szakma neves képviselői közül is egyre többen osztoznak abban a felismerésben, hogy a könyvtár – és egyre inkább – az információs piac egyik szereplőjévé vált. Ennek a hangsúlyozottan információs piacnak a kínálati oldala pedig a piaci verseny egyre öldöklőbb jeleit mutatja.

Évek óta foglalkoztat az a kérdés, hogy kellően felkészültek vagyunk-e az ezen a piacon való érdemi szereplésre, és ha nem, vagy nem eléggé, mit tehetnénk?

Jelen tanulmány első részében egy elemzés formájában megkísérlem csokorba szedni azokat a kérdéseket és gondolatokat, amelyek a fenti felvetéssel kapcsolatban felmerülhetnek; második szakaszában bemutatom az információs piacon szereplő konkurensok által a jelenleg és a közeljövőben alkalmazni kívánt módszereket és technikákat; végezetül a harmadik részében vázolom azt a megközelítést, amelyet a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ valósít meg, mintegy válaszként a feltárt folyamatok problémáira.

Kiindulási alapként mindenképp a jelenlegi helyzet elemzése szükséges. Mivel – mint a tanulmány további részeiből reményem szerint kiténik – a mikrokörnyezet egyébként nem elhanyagolható tényezőivel szemben a makrokörnyezet változásai lesznek a meghatározóak, ezért úgy vélem, a kérdéskör átgondolásához ez esetben talán a PGTT-analízis adja a legjobb megközelítést.

PGTT (PEST) ANALÍZIS – A MAKROKÖRNYEZET VIZSGÁLATA

Politikai tényezők

- A könyvtárak működését a jelenleg hatályos törvények, rendeletek, jogszabályok határozzák meg.
- A helyi politikai környezet stabil, társadalmi beágyazottsága erős.

- Jellemző törekvés a nemzeti értékek és érdekek jelentőségének megerősítésére.
- Országos szinten a különféle intézmények fejlesztéspolitikáinak egyeztetése hiányzik, nincs egységes koordinációs törekvés, nincs igazán operatív szintű céltudatosság a szakterületünkön. Az intézményrendszer kérdéskörébe tartozó egyes problémák megoldása ad hoc jellegű, vagy helyi jelentőségű. (Ez a kérdés kiemelten fontos a TIOP/TÁMOP-pályázatokkal kapcsolatban.)
- A közigazgatási és szakterületi átalakulás folyamata erős bizonytalanságot kelt az érintett intézmények körében.
- Az átalakulásokat levezénylő szervek törekszenek a folyamatosság biztosítására.
- Az Európai Unió erős támogatása a helyi értékek elérhetőségének biztosítására.

Gazdasági tényezők

- A recesszió hatása a költségvetésre, a fenntarthatóságra jelentős bizonytalansági tényező.
- A költségvetés nem tud lépést tartani a növekvő kiadásokkal.
- Piacorientáltság megjelenése az intézmények működtetésében.
- Az állam szabadulni igyekszik a fenntartási kötelezettségei alól.
- Előfordulnak előzetes hatástanulmányok, számítások nélkül meghozott észszerűtlen döntések.
- Dokumentumárak növekedése negatívan hat a dokumentum beszerzésekre.
- Jelentősen nőtt a pályázati források elérhetősége (többszoros finanszírozás).
- A pályázatok fenntartási kötelezettsége folyamatos, és elemi érdek is (ez magával hozza az üzemeltetési kiadások növekedését).
- A használók gazdasági helyzetének romlása kimutatható a beiratkozók számának csökkenésében.

Társadalmi tényezők

- Az élethosszig tartó tanulás jelentőségének felismerése társadalmi szinten.
- Az élethosszig tartó tanulás feladata és igénye felértékeli a könyvtárak társadalmi szerepét.
- A társadalom individualizálódása, atomizálódása mint jelenség hatással van az intézményekre is.
- Kozmopolitizmus, multikulturalitás, határnélküliség társadalmi tünetei erősödnek.
- Ezzel párhuzamosan viszont a nemzeti és helyi értékek felértékelődése, a lokális tényezők fontossága és ennek egyre erősebb társadalmi tükröződése.
- Az értékek mellett az „értéktelen” tartalmak nagy mennyiségű megjelenése.
- Az azonnali információhoz jutás igényének társadalmi megjelenése, a praktikum előtérbe helyeződése.
- A szolgáltatások színvonal-emelésének egyre erősebb társadalmi elvárása.
- Speciális ismeretek és készségek megszerzésének igénye (munkaerő-piaci szempontok).
- Olvasási szokások változása.

- Az új generációk (Y és Z korosztályok, a 15–29 évesek) információkeresési és -kezelési szokásai jelentősen eltérnek a korábbi korosztályok gyakorlatától.
- Ezen korosztályok a média által szocializálódnak.
- Az internetpenetráció ezen korosztályok esetén ma Magyarországon eléri a 88 százalékot¹. (A teljes – 15–69 közötti – lakosságot tekintve is 61% a mutató!)
- A fiatal generációk új közösségépítési szokásokat alakítanak ki és használnak.

Technológiai tényezők

- Az információ az egyik legfontosabb erőforrássá vált a világban.
- A világ technológiai fejlődése folyamatos követést, stratégiai válaszképességet, innovációt igényel.
- A verseny az információ megszerzéséért az egyik legfontosabb terület az információtechnológia világában.
- A deep-web (lásd később) elérésére tett erőfeszítések hamarosan jelentős eredményeket hoznak.
- Az információs piac keresleti és kínálati oldala megtalálja egymást akár a könyvtárak kihagyásával is.
- Az információs piac kínálati oldalának szereplői erős versenyben állnak főként egymással, de a társadalmilag beágyazott korábbi szereplőkkel is.
- A tartalomlétrehozás, az információkeresés és a közösségi szolgáltatások konvergenciája figyelhető meg.
- A kínálati oldal szereplői az egyes alrendszereik erős integrációját valósítják meg (pl. Google Plus).
- Ezen hatások visszacsatolódnak a keresleti oldalon megteremt az integrált szolgáltatások iránti igényt.
- Az új információhordozók megjelenése a könyvtárak folyamatos előrelépését, a technológia folyamatos követését igényli. Ez komoly erőforrásokat kívánna.
- Az eleve digitális tartalom részaránya egyre inkább túlsúlyba kerül.
- A social networking területén és általában is jelenleg az „eredeti információfelhalmozás” korát éljük.
- Az információ „teljesség–relevancia–hitelesség” követelmény-háromszögében a kínálati oldal részéről a teljesség jelenleg a meghatározó tényező.
- A relevancia–hitelesség terén a könyvtárak előnye egyelőre jelentős, de csökkenőben van. A „maradék” előny még kiaknázzható.
- Az autoritás (információ „jóság”) terén a változó leírási mélység okán az előny az információs szakemberekkel (könyvtárosokkal) dolgozó könyvtárak oldalán áll.
- Megjelennek a szakértői rendszerek utódai, a szemantikus keresők – komoly következmények a könyvtárak jövőbeli szerepét illetően.
- A nyitott szabványok lehetővé teszik a könyvtárak részére saját struktúrák kialakítását, partnerségi rendszerek kiépítését, szolgáltatásaik integrációját.

Jelen helyzetben úgy gondolom, az analízis két utóbbi, a társadalmi és a technológiai tényezőit érdemes komolyabban elemezni és értelmezni, már csak azért is,

mert szemben a politikaival és a gazdaságival, ez utóbbiakra könnyebben lehet válasza a szakterületünknek. Továbbá úgy gondolom, a társadalmi és technológiai tényezők egymásra hatása ebben a helyzetben erősebb, mint korábban bármikor volt. Mindezek okán az elemzés nem az egyes megállapításokat kiragadva próbálja a megértést szolgálni, hanem részjelenségeken és megoldásokon keresztül a tendenciát próbálja meghatározni.

AZ INTERNETES INFORMÁCIÓKERESÉS JÖVŐJE²

A XXI. század világában az információ mint erőforrás értékesebbé vált, mint valaha. Jelentősége elérte, vagy talán bizonyos területeken meg is haladta a nyersanyagok vagy a közlekedés fontosságát; az üzleti, politikai, katonai, társadalmi, kulturális stb. élet szinte minden területén a legmeghatározóbb tényezővé vált. Ebben a részben – talán elfogadható módon – a mai világban fellelhető legfontosabb ismerethalmaz, az internet és az abban való információkeresés jelenét és közeljövőjét kutatom, egyben ki kívánok térni mindezek könyvtárakra gyakorolt hatására, különös tekintettel a XXI. századi könyvtárhasználók igényeire.

Az információkeresés fontosságát jól mutatja, hogy a legjelentősebb innovációk az internetet érintően az utóbbi öt évben pontosan ezen a területen zajlottak. Talán az sem véletlen, hogy az internettel kapcsolatos információtechnológiai cégek közül a legjelentősebbek konkrétan erre a területre specializálódtak. Az is egyértelműnek látszik, hogy az internetes innovációk közül három emelhető ki és válik meghatározóvá: a tartalomlétrehozás, a közösségi szolgáltatások és a keresés. (Itt megjegyzem, hogy meglátásom szerint az első kettő is jelentős részben visszavezethető az információkeresés területére, azaz a területek nem válnak el igazán egymástól.) A terület maga pedig olyan sebességgel változik, fejlődik, hogy igazán pontos előrejelzést ma a világon senki nem képes adni.

Az információtechnológia tartalomszolgáltatási területén három jól elkülöníthető fő fejlesztési területet határozhatunk meg.

A tartalomlétrehozás

Nem kétséges, hogy globálisan tekintve az elektronikus dokumentumok aránya a nyomtatottakhoz képest folyamatosan és megállíthatatlan módon nő, még akkor is, ha egyébként a nyomtatott dokumentumok kiadásának száma a XXI. század elején elérte csúcspontját. Tehát a relatív elmozdulás már érzékelhető. Mint ahogy beszédes tény az is, hogy a világ egyik legnagyobb kiadóvállalatának, az Amazonnak az elmúlt időszakos forgalmát tekintve a digitális tartalmak (e-book) eladásban elhagyták a hagyományos nyomtatott termékekét³. Az eleve az interneten létező tartalmak, valamint a digitalizálás útján oda felkerülő (a céges, például Google-books⁴, illetve a különféle nemzeti, például a francia Gallica⁵ – és közösségi, például az Europeana⁶ – projekteknek köszönhetően egyre nagyobb számú) tartalmak mellett ezeknek is mind jelentősebb szerepük lesz. Ez az exponenciálisan gyarapodó adat- és információhalmaz állítja kihívás elé az ebben keresni, eligazodni vágyókat.

Közösségi szolgáltatások

A social networking területén – mint általában az információtechnológia egyéb területein is – jelenleg az „eredeti információfelhalmozás” korát éljük. Igazolja ezt az is, hogy minden, ezen a területen tevékenykedő cég a legváltozatosabb információkhoz kíván hozzájutni, maga alá gyűjteni, lásd pl. a StreetView, kapcsolati – közösségi hálók, wifi hotspotok adatai, e-mail címek, fotók stb. Úgy vélem, hogy a közösségi szolgáltatások fejlesztésének – a használók igényeinek kielégítésén túl – nyilvánvalóan az egyik fő célja ez.

Keresés

Talán ez a legfontosabb részterület. Különösen annak fényében az, hogy ha megpróbáljuk megbecsülni azt az információmennyiséget, amelyben kereshetünk. És ebben az esetben jócskán alul is értékelhetjük – mert valódi méreteit megbecsülni is több mint merész, lásd a deep-webet érintő kutatásokat. Egyes adatok szerint ugyanis a web a keresőprogramok által nem látható részének mérete 2–5000-szerese az azok által – és így általunk – közvetlenül (a keresők által) elérhető tartalomnak!⁷ Mindezt tudni talán elegendő ahhoz, hogy elhiggyük, a keresés két legfontosabb minősítő jelzője, a teljesség és a relevancia körében ezen a téren a létező legnagyobb kihívások elé néz bármifajta fejlesztés.

A ma legelterjedtebb keresők a tankönyvi definíció szerinti teljességre törekvő keresési metódusokat támogatják, de ez megtévesztő megközelítés. Nem nevezhetünk csak azért egy találatthalmazt a kérdést tekintve teljesnek, mert több tízezer potenciális találatot adott. A keresők által el nem ért információk magas, illetve a releváns információk – a teljes találati számhoz viszonyítva – meglepően alacsony száma mutatja, hogy a jelenleg elterjedt és népszerű keresőrendszerek gondokkal küzdenek.

Mindezek után nem véletlen, hogy a jelenleg használt indexeléses és algoritmusokkal rendezett keresési eljárások mellett komoly kutatások folynak olyan keresők kifejlesztésének az irányába, amelyek már nem az információ vélhetően helyes forrásához irányítanak, hanem magát az információt, adatot adják válaszul a feltett kérdésre. Ilyenek pl. a szemantikus keresők. Az egyik legjelentősebb vonatkozó példa a WolframAlpha⁸, továbbá a True Knowledge⁹, valamint a Microsoft Bing¹⁰ is egyre komolyabban alkalmazza a szemantikus eszközöket. Nem feledhetjük, hogy a jelenlegi általános keresők a relevancia biztosításának kérdésében többségében főként statisztikai eszközöket alkalmaznak. E megoldások „jósági foka” természetesen javul a feldolgozott információ mennyiségének exponenciális növekedésével, de nem érheti el az adatszolgáltató rendszerek hasonló adatát. Itt meg kell említeni, hogy a terület kutatói szerint a „jóság”, szakszóval autoritás az egyes tárgyköröktől függően változó leírási mélység esetén érhető el.¹¹ Ez persze kérdéseket vet fel a gépi feldolgozás hatékonyságát illetően. A relevancia és a teljesség mellett másik jelentős tényező a hitelesség, amelynek biztosítása fontos, ám jelenleg komoly hiányosságok mutatkoznak körülötte. A webet alkotó adatmennyiség tekintetében talán ez biztosítható a legnehezebben, és éppen itt komoly előnnyel indulhatnak a könyvtárak.

Az általános célú fejlesztések mellett születtek témaspecifikus megoldások is. Ilyen pl. az élettudományok és egészségügy területén születő szövegek feldolgozására szakosodott GoPubMed¹², vagy általában a tudományok képviselőinek szánt, a szemantikus keresés és a közösségi szolgáltatások egyfajta ötvözetét a nyújtó ResearchGate¹³.

Hogyan lehetne ezeket a képességeket kiterjeszteni az internet egészére? Vagy másképpen: hogyan lehetne létrehozni a szemantikus webet¹⁴? Az bizonyosnak látszik, hogy egy lépésben ez a feladat nem megoldható, jelenleg semmilyen módszer vagy eszköz nem áll rendelkezésre ehhez.

A piaci szereplők eszközkészletének megismeréséhez érdemes itt egy kis technikai kitérőt tennünk:

A kifejezést (semantic network) legelőször Margaret Masterman, a Cambridge University munkatársa használta egy általa épített fogalmi rendszerre 1961-ben.¹⁵ Értelmezésében ez olyan gráfokból felépülő háló, ahol a csúcsok egy fogalmat reprezentálnak, az élek pedig a közöttük lévő kapcsolatot. A kapcsolat erőssége az él súlyozásával jelölhető.

A web ebbe az irányba történő továbbfejlesztésének ötlete nem másnak, mint a World Wide Web kitalálójának, Timothy Berners-Lee-nek egy 1994-es javaslata, aki 2001-ben szerzőtársaival publikálta is az elgondolás legfontosabb elemeit.¹⁶ Berners-Lee (aki a mai napig betölti a World Wide Web Consortium elnöki pozícióját) megfogalmazásában az internet végső célja nem más, mint az adatok összekapcsolásából létrejövő tartalomháló és annak értelmezési lehetősége és képessége. Szemben a mai, gépek összekapcsolásából álló rendszerrel.

Sajnálatos módon a már meglévő lehetőségek is kihasználatlanul állnak, pedig már régóta alkalmazhatóak lennének. Ilyen pl. a World Wide Web Consortium (W3C) által már 1998-ban elfogadott XML specifikáció, amelyben lehetőség van a weboldal szövegének leíró adatokkal, címkékkel, metaadatokkal való ellátására. A szemantikus web létrehozása területén talán a legkomolyabb előrelépést jelentette a W3C által 2004-ben kiadott ajánlás az átdolgozott forrásleíró keretrendszerre (Resource Description Framework, RDF¹⁷) és a Webontológia nyelvre (Ontology Language, OWL¹⁸). Az így kialakított hármasszövegkészlet kitűnően alkalmazható, bár a legkevésbé sem egyszerű rendszert alkot, ahol az XML a weben lévő adatoknak és dokumentumoknak struktúrát ad (szintaktika), az RDF a meghatározások elkészítésének egy szabványos módja (szemantika), és az ezt megtöltő közös tárgy- vagy területspecifikus szókészlet pedig az OWL.¹⁹ (A gyakorlati alkalmazás módjai megismerhetőek többek között Gottdank Tibor 2005-ben megjelent munkájából.²⁰)

A már említett WolframAlpha is igazolja, hogy a szemantikus rendszerek másik kulcsterületén, a „mesterséges intelligencia” kutatásban – és így az ontológiák alkalmazásában is – sikerült jelentős fejlődést elérni. Szintén a hatékonyságnövelő megoldások közé sorolható a Google elképzelése, egyfajta „statisztikai intelligencia” alkalmazásba vétele. A kis túlzással végtelen mennyiségű információ statisztikus elemzésével valóban el lehet érni egy olyan tudásbázis-minőséget, amely már mutatja a szemantikus web, vagy ha úgy tetszik, a mesterséges intelligencia bizonyos jellegzetességeit. Az eddig el nem érhető tartalmak hozzáférhetővé tétele szempontjából komoly lehetőségeket rejt még pl. a Peer-to-Peer (P2P)²¹ technológia és a keresők ötvözése is.

Itt szükséges megjegyezni, hogy a közeljövő keresőrendszereinek egy igen fontos képességet is biztosítaniuk kell a jövőben: ez pedig a géppel kérdezhetőség felvétele. Az ontológiák kialakításának óriási kihívásán túl is igen problematikus terület ez, és nem is csak technológiai akadályokkal tűzdelt, hiszen a különféle keresési szolgáltatók üzleti érdekei is sokszor az együttműködés ellen szólnak. Jól példázza ezt a közelmúlt egyik eseménye, amikor a Google kitiltotta adatai lekérdezéséből a Facebookot, a kölcsönösség hiányára hivatkozva, bár korábban is csak egyoldalú volt a lehetőség: a Google soha nem jutott hozzá a Facebook adataihoz.

Összefoglalva: az internetes keresés jövője szükségszerűen a szemantikus, tudásalapú, továbbá hagyományos indexelés eljárások rugalmas, egymást kiegészítő, előnyöket, felületet ötvöző alkalmazásában keresendő – hiszen a webet alkotó oldalak nagy része nem fog változni azonnal.

Következtetések

Mégis, hol van ebben a környezetben a könyvtárak szerepe? Ki az, aki a közeljövő hálózatalapú társadalmában megcélozható, aktív felhasználója lehet a jövő könyvtárainak? Van-e a XXI. századi könyvtáraknak egyáltalán bármiféle válasza ezekre a tendenciákra?

A könyvtárunkban végzett statisztikai vizsgálatok²² is azt mutatják, hogy a könyvtárba látogatók immár nagyobb hányada nem konkrét dokumentumért, hanem információért jön a könyvtárba. De még ennél is ijesztőbb, hogy a fiatal, 12–25 év közötti generációknak szinte kizárólagos információforrásává az internet, a „Google” vált. És ez utóbbi tendencia a könyvtári keresőkérdések egzakt statisztikai adataiból világosan kimutatható! Gyakorlatilag a legfőbb információfogyasztó korosztályok ma már szinte kizárólag az internetről szerzik be a tanuláshoz szükséges anyagaikat, tudásukat.

Ezzel összefüggésben, a tendenciákat figyelve (valamint az IT-infrastruktúra magyarországi otthonokban való elterjedtségét figyelembe véve) nem kétséges, hogy a közeljövő átlagos polgára a számára szükséges információk döntő többségét az internetről fogja beszerezni. Becslésem szerint ennek bekövetkeztéig pedig ténylegesen nem több, mint négy-öt év van hátra. (Ne felejtsük el, hogy ennyi idő alatt egy 8. osztályos általános iskolából egyetemi hallgató lesz – az információk egyik legaktívabb fogyasztója.)

Hogyan őrizhetők meg mégis ezek az olvasók a könyvtárak számára? Kizárólag olyan módon, hogy a könyvtárak „mennek el” hozzájuk. Pontosabban fogalmazva úgy, hogy az általuk leggyakrabban látogatott környezetben és használt rendszerekben a könyvtárak, közgyűjtemények is megjelennek, minőségi alternatívát nyújtva a piaci alapú adatszolgáltatókkal szemben, elsősorban a **relevancia** és a **hitelesség** területén élvezett **előnyeinket** kihasználva. Az olvasói igények kielégítése csak a könyvtárak előzőekben vázolt rendszerekbe való integrálásával képzelhető el. Ilyen **képességeket** biztosítanak számunkra a **metakeresők** alkalmazásba vétele, a helyi **metaadatbázisok építése**, a lokális rendszereken túl kistérségi, regionális metaadatbázisokba való integrálás, egységes keresési portálok létrehozása. Kiemelt szerepet kell kapjon a könyvtárak **különgyűjteményeinek** elérhetővé

tétele ugyanezen rendszereken keresztül. Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy ezek azok a tartalmak, amelyek az információs piac többi szereplője részére nem, vagy csak aránytalanul magas befektetés árán lenne elérhető. Tehát az ezen a területen élvezett előnyünket ki kell használnunk! Szerencsére erre már van összeurópai példa is, a helyismereti információkat gyűjtő EuropeanLocal²³. El kell érni, hogy a „Google–Facebook-generáció” is elérhesse a könyvtárakban felhalmozott tudás nagy részét. És nem felejthetjük el, hogy mindezt úgy kell kidolgozzuk, hogy közben a világ legnagyobb, nyereségérdekelte cégeivel kell versenyeznünk a felhasználók figyelméért. Ebben a versenyben pedig sem az adatmennyiségben, sem az frissességben nem lehetünk nyertesek, egyedül a tartalomban: a releváns és hiteles, máshonnan be nem szerezhető tartalomban. De abban is csak akkor, ha a jelenlétünk az adott felületen egységes, teljes és folyamatos. Mindez pedig nem biztosítható más módon, csak a szemantikus rendszerek által támasztott igényeket kielégítve, a meglévő rendszereink közös rendszerekbe, metakeresőkbe való integrálásával, a partnerségi kapcsolatok által tömegében is jelentős szolgáltatások működtetésével.

Úgy gondolom, egy könyvtárnak ma az a feladata, el kell döntenie: reagálni és hatni akar-e ezekre a változásokra (esetleg bölcsen elébe menni), cselekvő részese akar-e lenni, avagy csupán elszenvetője. Meggyőződésem, hogy kizárólag az első megoldás vezethet eredményre, hiszen az információs társadalomban csak úgy maradhatunk fent, ha a birtokunkban lévő információkat a leghatékonyabban kezeljük – ugyanis ma már nem a könyvtárak privilégiuma ez a terület.

A tanulmány harmadik részében vázolom a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár eme kihívásokra megfogalmazott megoldásainak lépéseit.

KÖNYVTÁR JÖVŐ PROGRAM

Jelen leírás csak vázolja a programot, de a megvalósítás minden operatív részlete kidolgozott, és a „know-how”-n felül annak végrehajtása az alapok megteremtését és az első 16 partner bevonását illetően már 2010 (TIOP 1.2.3 és TÁMOP 3.2.4) óta folyamatban van az intézményünkben.

Fontos megjegyezni, hogy a program végrehajtása **nem igényel plusz forrást**, az egy konszolidált **költségvetési támogatásból**, valamint a folyamatban lévő **pályázatok forrásaiból** megvalósítható.

A program – bár formálisan a Méliusz Központ irányítására vonatkozik – feladatának tekinti a teljes megyére vonatkozó fejlesztési koncepció felvázolását, hiszen meggyőződésem, hogy mint megyei intézménynek, elsődleges feladatunk a megye és a régió, valamint a határon túli magyarok települések igényeinek, elvárásainak való megfelelés. Ezen formában kiemelt feladatunk – a szolgáltatási központ szerepkörön túl – egyfajta **fejlesztési centrumként** való működés is.

Fontos hangsúlyozni azt is, hogy e program ugyan nem kizárólag a könyvtári struktúrához kötődik, de kétség kívül ebben a környezetben működik leghatékonyabban. A jelenlegitől eltérő, bármely **közgyűjteményi intézményi struktúra** mellett is létrehozható, illetve **működtethető**. A módszer átvételének lehetősége más könyvtárak számára is adott.

Stratégiai cél

E program stratégiai célja: **megszüntetni** információs téren a partnertelepülések és intézményeik **közigazgatási határok közé szorítottságát**, egy teljes megye nyilvánosságát biztosítva mindannak a helyi értéknek, amelyről eddig nem tudhattott más, csak az adott település könyvtárlátogató közössége. Olyan rendszer magját építettük ki, amely megváltoztatja a lakókörnyezetünkhöz való viszonyunkat azzal, hogy az eddig elérhetetlen vagy ismeretlen információkhoz, adatokhoz, vagy sokkal költőibben, de tényszerűbben: **a megyék páratlan kulturális értékeihez férhetnek hozzá látogatóink akár otthonukból is, bárhol is éljenek a megyében vagy a régióban.** Valódi funkcionális hasonlaltal élve a Méliusz Központ falait a megye határáig – illetve a határon túli települések bevonásával azon túl is – kívánja terjeszteni.

Alapvető cél

A program alapvető célja egy olyan könyvtári (és ezen keresztül általában közgyűjteményi) adat- és szolgáltató központ létrehozása, amely felépítésénél fogva eleget tesz az előző fejezetben foglalt kihívások megválaszolásának, valamint a fenntarthatóság követelményének, a fejlesztettség kívánalmának és az ésszerűség igényének is. Mindezek elsődleges célja a használó, az olvasó teljesebb kiszolgálása, lakóhelytől függetlenül. A program ennek elérésére öt kulcsszót jelöl meg:

„**ÁR-ÉRTÉK ARÁNY**”–**HATÉKONYSÁG**–**PARTNERSÉG**–**KOORDINÁCIÓ**–**INTEGRÁCIÓ**

„Ár-érték arány”

Az informatika, illetve általában a műszaki területek, legfőképp a gazdaságtudományok, de napjainkra egyre inkább a köznyelv is használja ezt a kifejezést.

Meggyőződésem, hogy a közigazgatásban és a kultúra terén is egyre fontosabb szerepet fog kapni, hiszen nem kétséges: a társadalom számára a közösség (költségvetés) által fenntartott intézmények és szolgáltatások esetében is releváns kifejezés. Tudott, hogy a kulturális intézmények, köztük a közgyűjtemények fenntartása jelentős terhet ró a költségvetésre. Nem kétséges, hogy szükség van a szigorú szabályozásra. Mint ahogy az is nyilvánvaló, hogy az ésszerűsítések nem járhatnak együtt a szolgáltatás tartalmának vagy színvonalának csökkenésével.

Sőt, azt gondolom, ezen program megvalósításával képesek vagyunk nemcsak hogy növelni a szolgáltatás színvonalát, jelentősen kiterjeszteni a partnerközösség kulturális értékeihez hozzáférni képes használók, olvasók körét, hanem új alapokra helyezhetjük a jövő generációinak a közösségi intézményekhez, és ezen belül a közgyűjteményekhez való viszonyát is. Azaz növelni tudjuk a társadalom, a használó (ezáltal a fenntartó) szempontjából nézve az intézmény „ár-érték” arányát.

Hatékonyág

Az előzőekből következően a források felhasználásának ésszerű volta elengedhetetlen követelmény. Ez pedig csak a funkciók integrálásával, konkrét, projekt-

alapon történő, kölcsönös előnyöket biztosító, a **rendszerszintű párhuzamosságokat megszüntető partnerségi összefogással** lehetséges.

Partnerség

A program biztosítja e feltételek mellett az együttműködés megvalósítását, olyan előnyök elérését téve lehetővé, amelyek más módon elképzelhetetlenek. Mint tudjuk, a **közösség mindig több, mint az egyének számszerű összessége!** Ezt egy egész megyére vonatkoztatva pedig példátlan energiákat képes megmozgatni a meglévő, de ez idáig a széles rétegek számára elérhetetlen értékek hozzáférhetősége érdekében!

Koordináció

Kétségtelen, hogy a Méliusz Központ mint megyei intézmény egyik legfontosabb feladata a megye partnerintézményei körében a szakmai tevékenységek koordinációja, mivel a partnerség önmagában nem tesz eleget a hatékonyság feltételének. A fenti célok elérése érdekében a partnerek között élő, funkcionális koordináció történik, megelőzve ezzel a szigetfejlesztések által generált párhuzamosságokat, ezáltal a nem hatékony forrásfelhasználást. Ezt szolgálja szolgáltatási központi és koordinációs szerepkörön túl egyfajta **fejlesztési centrumként** való működés is.

Integráció

Az információs piacon érvényesülni, vagy egyáltalán létezni kívánó közintézmények szükségszerűen össze kell hangolják, lehetőség szerint **közös szolgáltatásban** kell egybeintegrálniuk egyéni értékeiket. Kizárólag ekkor van esélyük a hatékony, kitűnő ár-érték arányt mutató működésre, valamint a társadalmi változásokra való hatékony válaszadásra.

A KÖNYVTÁR JÖVŐ program végrehajtásának eszközei

Partnerségi pillérek

- Megyei közös kereső platform
- Megyei közös helyismereti feltáró adatbázis
- Megyei Elektronikus Dokumentumszolgáltató Rendszer (MEDeR)
- Megyei Közhasznú Információs Portál
- Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) és Kistérségi mozgókönyvtári ellátás

MEGYEI KÖZÖS KERESŐ PLATFORM

A pillérek között a legjelentősebb komponens, a gyakorlatban ez fogja össze a megye minden partnerintézményének valamennyi online szolgáltatását, egy közös kereső felületen integrálva mindazt a tudást, amivel ezen intézmények rendelkeznek. A használó oldaláról ez egy felület, amelyen egyszerű vagy összetett keresés kezdeményezhető, amely akár egy-egy kiválasztott partner, akár a teljes közösség minden adatára keres. Általa lehetővé válik az információk egy olyan „kritikus tömegének” a reprezentálása, amely már jelentős szereplőként ajánlkozhat az információs piacon. A program ezen eleme jelenleg már 15 taggal működik.

MEGYEI KÖZÖS HELYISMERETI FELTÁRÓ ADATBÁZIS ÉPÍTÉS

A legmagasabb tartalmi értékű, emellett konkurencia nélküli szolgáltatási terület. A partnerekkel közösen, egységes feltárási elveket alkalmazva épített helyismereti adatbázis – túllépve a terület hagyományos értelmezésén – nem kizárólag dokumentumleírást tartalmaz, hanem a helyi értékek egész spektrumát képes feltárni és továbbszolgáltatni a teljes szövegű anyagoktól kezdve a fotógyűjteményeken át a videó és hangzó anyagokon keresztül akár egy esemény vagy rendezvény archiválásáig bezárólag. A projekt jelentőségét jól mutatja, hogy tervek szerint már 2013-ban a hajdú-bihari közösségi helyismereti gyűjtemény bekerül az Európai Unió EuropeanaLocal összeurópai helyismereti rendszerébe. A program ezen eleme jelenleg 16 taggal működik.

MEGYEI ELEKTRONIKUS DOKUMENTUMSZOLGÁLTATÓ RENDSZER (MEDeR)

A program e pillére a jelenlegi és jövőbeli szerzői jogi szabályozásnak megfelelően képes biztosítani a dokumentumok távhasználatát, a partnerkönyvtárak között megosztva a digitális dokumentumokat (jelenlegi jog szabályozás szerint). Ez a gyakorlatban a könyvtári falak kiterjesztésének modellje, hasonlóan működő megvalósítása országosan a NAVA (Nemzeti Audiovizuális Archívum²⁴). A szerzői jogi szabályozás változása esetén a rendszer azonnal alkalmas az otthoni kölcsönzés megvalósítására, hasonlóan a német és az osztrák példákhoz. E pillér azért is kiemelten fontos, mert az e-könyvek közeljövőben történő rohamos elterjedésére a hazai könyvtárak még semmilyen módon nem készültek fel.

A komponens jelenleg még nem üzemel, TÁMOP-pályázati előkészítése folyamatban van.

MEGYEI KÖZHASZNÚ INFORMÁCIÓS PORTÁL

A program e pillére kifejezetten többet nyújt a partnerintézmények (könyvtárainak) publikációs lehetőségének biztosításánál, és jóval túlmutat a könyvtári feladatkörön, már a közművelődési szerepkör bővítését célozza: a már meglévő portál-szolgáltatásunk bővítésével lehetővé tehető a partnertelepülések bemutatkozása, közhivatalok, kultúra, szabadidős programok, fesztiválok–rendezvények, turizmus, civil szervezetek, közlekedés, posta, helyi látnivalók bemutatása, akár virtuális séta is.²⁵ A célja azon túl, hogy még több információt biztosítsunk a látogatóinknak a megyénk értékeiből, azon kistelepülések segítése, amelyek önerőből képtelenek lennének egy ilyen „honlap”-szolgáltatás elindítására.

A központi portál rendszer ehhez már rendelkezésre áll. A leendő partnerek részéről ehhez nincs szükség fejlesztésre, csak a hatékonyan működő továbbképzési rendszerünkben való részvételle.

KÖNYVTÁRELLÁTÁSI SZOLGÁLTATÓ RENDSZER (KSZR)

ÉS KISTÉRSÉGI MOZGÓKÖNYVTÁRI ELLÁTÁS

Az egyes szolgáltató helyek nem vagy csak korlátozott módon képesek önellátásra, alapfunkcióikat is csak egy erős intézmény vagy szervezet bázisára támaszkodva tudják ellátni. Az önellátásra törekvés helyett célszerűbb az állománymozgatás a kisebb közösségek segítésére; a szolgáltató rendszer keretében birtoklás helyett hozzáférés biztosítása a rendszer tagjainak.

Rendszerünkben nemcsak a dokumentumok beszerzését és forgatását végezzük el, hanem egész kapcsolatrendszerünket és szakmai felkészültségünket bocsátjuk a

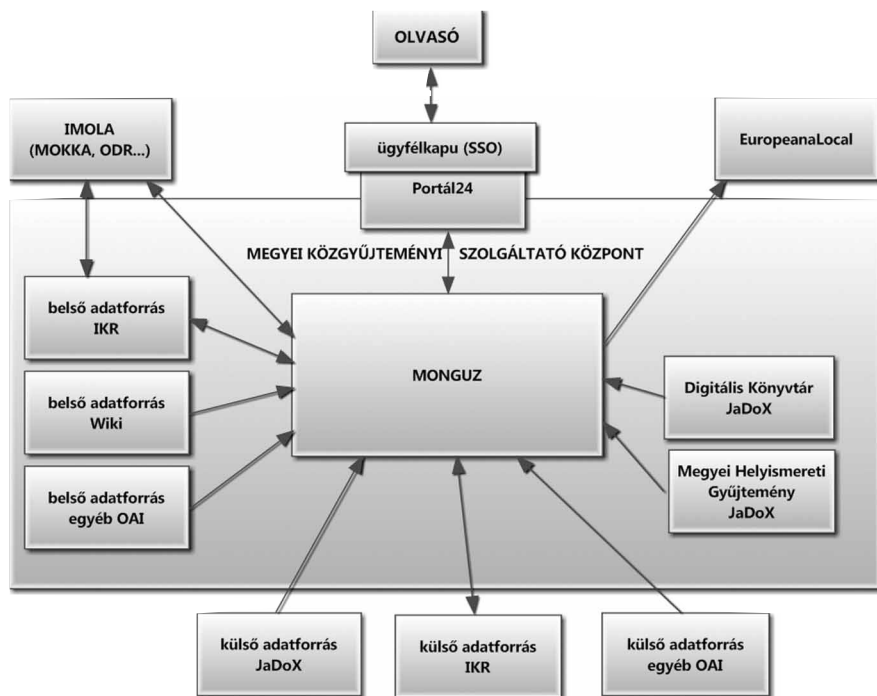
tagkönyvtárak rendelkezésére. A már 1996 óta működő ellátó rendszer, később KSZR, valamint a 2007 óta működő mozgókönyvtári ellátás megvalósulása révén a falvakban, a kistelepülésen élők is a könyvtári rendszer egésze által nyújtott szolgáltatások (információ- és dokumentumellátás, felnőttoktatás, speciális és praktikus szolgáltatások, rendezvények) részesei. A funkció továbbra is kiemelt terület. Legfontosabb feladat a partnerintézmények körének további bővítése, valamint legfőképp ezen rendszer kapcsolása a fentebbi pillérekhez, ezáltal integrált szolgáltatási környezet biztosítása a partnerek felé is. Jelenleg már 37 partnerrel van szerződéses kapcsolatunk.

A KÖNYVTÁR JÖVŐ program kapcsolatainak három szintje

A szolgáltatás kapcsolati szintjei

- **Partnerek (adatforrások) szintje:** a hagyományos helyi könyvtári szolgáltatások mellett az interneten keresztül 365×24 órában a PORTÁL által biztosítva.
- **Megyei szint:** Térségi, megyei, regionális, szakmai stb. szolgáltató típusú hálózatra épülő Virtuális Tudástár. Együttműködésen alapul, kiterjeszthető könyvtárak, múzeumok, levéltárak, kapcsolódó konzorciumok bevonásával. Részei: közös katalógus, könyvtárközi kölcsönzés, közös lelőhely adatbázis, közös elektronikus könyvtár, (benne a közös helyismereti adatbázis), közösségi Wikipédia, valamint a hatékony együttműködés érdekében helyi és megyei szintű csoportmunka és projektmenedzsment támogatás. Elérhetősége egy központi portálon lehetséges.
- **Országos és nemzetközi szint:** A magyar virtuális könyvtárhoz, annak meglévő, tervezett, illetve lehetséges országos szolgáltatásaihoz és európai központi rendszerekhez csatlakoztatható. MOKKA, ODR, NDA, OLA, (IMOLA), EuropeanaLocal stb., szabványos nyílt protokollokon keresztül megvalósított kapcsolat.

A szolgáltatás adatkapcsolati rendszere

A KÖNYVTÁR JÖVŐ program várt eredményei

Általánosságban az akadálymentesen, 24 órában használható könyvtári szolgáltatások biztosítani fogják az egész életen át tartó tanulás lehetőségét, hozzájárulnak a helyi közösség információval való ellátásához, életminősége javításához, a foglalkoztatottság és az egyének versenyképességének növeléséhez, nemzeti kultúránk értékeinek hatékonyabb közvetítéséhez és az olvasási kultúra fejlesztéséhez.

A releváns találatok száma és ezzel a használói elégedettség is nő, az eddig elérhetetlen információk egy pontról való hozzáférhetősége egyben a használók számának növekedését is eredményezi. Ezen hatások a fenntartói elvárásoknak is megfelelnek, mivel a meglévő korlátozott erőforrásokat lényegesen hatékonyabban használjuk fel.

Közvetve helyi szinten a társintézmények infrastruktúra-ellátottsága jelentősen javul (az erőforrás megosztás okán), az általuk használt rendszerek integráltsági foka, valamint a feltárt információk elérhetősége nagyságrendileg is új szintre emelkedik. Különösen kiemelendő ez utóbbi, hiszen a társintézmények kilépnek ezzel a helyi korlátaik közül, mind szolgáltató, mind igénybe vevő szerepkörben. Mindemelllett a központi portál használatával létre tudják hozni saját felületüket, ahol önmaguk és a helyi szolgáltatásaik bemutatásával, programajánlóikkal azok is megjelenhetnek a világhálón, akik ettől eddig technikai vagy ismeretbéli hiányosságok miatt el voltak zárva.

- Központi szinten a hármas rétegződés segítségével a teljes rendszer **rugalmasan** méretezhető, **bővíthető**, a szabványos protokollok használatával az országos rendszerekhez (azok jövőbeli változataihoz) is illeszthető.²⁶
- Lehetővé teszi azon könyvtári katalógusok **továbbszolgáltatását** is, amelyek integráció nélkül nem kapcsolódhatnak a magasabb szintű rendszerekhez.
- Biztosítja azon helyi és regionális információk (helyismereti gyűjtemények) **közös feldolgozását** és egységes felületen való szolgáltatását, amelyek iránti igény régóta jelen van a közösségi pontokon, és e célkitűzést kiemelten támogatja az Európai Unió is.
- Lehetővé teszi a digitalizált **közkinccs** teljes szövegű feldolgozását és rendszerezett publikálását, egyben biztosítani képes a jogvédett tartalmak megfelelő **hozzáférését** is, segítve ezzel a kutatást a dokumentum fellelési helyétől távol is.
- A szolgáltató pontokon a használók igénybe vehetik a népszerű web2-es szolgáltatások közgyűjteményekhez igazított, azok **minőségi használatára nevelő**, hatékony alkalmazásait.
- A hatékonyság emelését szolgálja az együttműködő könyvtárak, közgyűjtemények által közösen üzemeltetett **csoportmunka** menedzselő rendszer, ennek segítségével a különböző helyszíneken dolgozók összehangolhatják kapcsolódó tevékenységeiket, projektjeiket.
- A központi statisztikai modul biztosítja a forgalom eddig elérhetetlen mélységű **elemezhetőségét**, mind tagintézményi, mind összrendszer-szinten.

Összefoglalás

A megye közgyűjteményeiben őrzött mérhetetlen mennyiségű és értékű kincs és kulturális érték elérhetőségének – amely nagyon sok esetben nem is szerezhető be máshonnan, csak a helyi forrásokból – földrajzi értelemben is bárki számára hozzáférhetővé tételének biztosítása az a feladat, amelyet megfogalmaztam a program kezdetekor.

Egy olyan közösségi, a megye bármely könyvtárára, továbbmvenne: bármely közgyűjteményére nyitott **szolgáltató rendszer magját hoztuk létre**, amely a fentebb említett közösségi célt, az értékek helytől független – és ezt egyaránt értve a forrásra és az elérhetőségre is – **szolgáltatását biztosítja minden polgár számára.**

Nincs az a helyismereti érték, helyi kulturális kincs, adat, teljes szövegű dokumentum, képeslap vagy fotó, hanganyag, katalógustétel vagy kulturális esemény a megyében bárhol, amelyről ne kaphatnánk információt a jövőben.

Ezen – bátran mondhatjuk – európai színvonalú programmal könyvtáraink olyan szolgáltatási minőséget valósítanak meg, amely magyarországi példával ez idáig nem rendelkezik.

* * *

ZÁRÓ GONDOLATOK

Mindezek alapján talán kitűnik, hiszek abban, hogy szükség van a könyvtárakra és a könyvtárosokra az új évezredben is. De abban is hiszek, hogy egyben új megközelítésre is szükség van. Az emberiség technikatörténete kiemelten (ebből közvetve, részleteiben talán kultúrtörténete is – az egymásra hatás mindenesetre vitathatatlan) igazolja, hogy a paradigmaváltás mindig magával hozta a korábbi rendszerek megszűnését vagy „kényszerű” átalakulását, újak megszületését. És gyakran az előbbiek egyfajta evolúciós fejlődése hozta létre az utóbbiakat. Hiszek abban, hogy a könyvtárak túlélése lehetséges, de ehhez szükség van a mai kor kultúrkörnyezetéhez való evolúciós alkalmazkodásra. A közkönyvtárak (és egyben más közgyűjtemények) részére a fentiekben látom az előzőekben vázolt, a gyakorlatban is kivitelezhető lépéseket. A magyarországi könyvtárak ez idáig az integrált könyvtári rendszerek bevezetésére, használatára törekedtek. Eljött az idő, hogy megvalósítsuk végre egy magasabb strukturális szinten ezen rendszerek egymás közötti integrációját is.

Eleget téve mindezzel a Goethe-től választott mottó erős üzenetének:

„... az embereknek nemcsak azt kell adni, amit kívánnak, hanem azt is, amit kívánniuk kellene”

JEGYZETEK

- 1 Internet-riport 2011/Q3. – TNS-NRC InterBus. 2012. január 13. 6. p., Internetes dokumentum: URL: <http://nrc.hu/index.php?name=OE-eLibrary&file=download&keret=N&showheader=N&id=215>
- 2 A tanulmány ezen részéről részletesebben a szerző a 3K-ban korábban megjelent cikkében: Burai István: Az internetes információkeresés jövője és a könyvtárak. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011. 3. sz. 3–6. p.
- 3 2009 karácsonyának első napján történt meg először, hogy több e-könyv fogyott az Amazonon, mint kemény fedelű papír alapú, 2010 nyara óta pedig ez az általános. 2012 nyaratól pedig a teljes forgalmat tekintve is érvényes a megállapítás.
- 4 Lásd: <http://books.google.com/>
- 5 Lásd: <http://gallica.bnf.fr/>
- 6 Lásd: <http://www.europeana.eu/portal/>
- 7 Lásd még: http://www.technet.hu/hir/20101026/a_web_sotet_oldal/
- 8 Lásd: <http://www.wolframalpha.com/>
- 9 Lásd: <http://www.trueknowledge.com/>
- 10 Lásd: <http://www.bing.com/>
- 11 Benediktsson Dániel: Az információ értékelése mint ökológiai jellegű folyamat. 2. rész. = Könyvtári Figyelő. 2003. 1. sz. 89–101. p.
- 12 Lásd: <http://www.gpubmed.org>
- 13 Lásd: <http://www.researchgate.net/>
- 14 Lásd: <http://www.w3.org/2001/sw/>
- 15 Masterman, Margaret: Semantic message detection for machine translation, using an interlingua. = National Physical Laboratory (1961) 438–475. p.

- 16 Berners-Lee, Tim [et al.]: The Semantic Web : A new form of Web content that is meaningful to computers will unleash a revolution of new possibilities. = Scientific American Magazine, (May 17, 2001)
[internetes dokumentum] URL: <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=the-semantic-web>
- 17 Lásd: <http://www.w3.org/RDF/#projects>
- 18 Lásd: <http://www.w3.org/TR/owl-ref/>
- 19 Lásd részletesen: <http://www.w3c.hu/wiki/szemweb/>
- 20 Gottdank Tibor: Szemantikus web. Bevezetés a tudásalapú internet világába. Budapest, ComputerBooks, 2005.
- 21 Lásd: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer>
- 22 Lásd: <http://ki.oszk.hu/content/magyarorszagi-konyvtarak-statisztikai-adatai>
- 23 Lásd: <http://www.europeanlocal.eu/>
- 24 A NAVA a magyar nemzeti műsorszolgáltatói kötelezpéldány-archívum, amely jellegénél fogva audiovizuális tartalmakat gyűjt. A NAVA olyan az elektronikus műsorok számára, mint az Országos Széchényi Könyvtár a nyomtatott kiadványok vagy a Magyar Nemzeti Filmarchívum a magyar filmek számára. Az archívum 2006. január 1-jén kezdte meg munkáját. Az országban lévő NAVA pontok falain belül az archívum anyaga kereshető, és teljes terjedelmében megjeleníthető.
- 25 példa: <http://www.sk-szeged.hu:19090/>
- 26 Tóth Kornél: Mi újság a MOKKA háza táján? Az IMOLA (Integrál MOKKA, ODR, OLA) koncepció. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2009. 8. sz. 351–370. p.

FELHÍVÁS!

Tisztelt Olvasónk!

A 21. évfolyamában járó Könyv, Könyvtár, Könyvtáros (3K) szerkesztői szeretnék felmérni a folyóirat olvasóinak véleményét a lapról, továbbá szeretnék megismerni javaslataikat a továbblépés irányairól, például az elektronikus változat elkészítéséről, hozzáféréseinek módjáról stb. Azért kérdezzük meg Önöket, hogy válaszaikkal, javaslataikkal járuljanak hozzá, hogy a 3K még inkább olyan legyen, amilyennek az olvasói szeretnék látni. A kérdőív kitöltésével nagymértékben segíthetik munkánkat. Kérjük 2012. szeptember 30-ig kitölteni az alábbi címen található kérdőívet:

<http://ki.oszk.hu/3k/kerdoiv>

Segítségüket előre is köszönik a 3K szerkesztői!

Münchhausen paripája, avagy a közkönyvtárügy fejlődési lehetőségei*

- 1) Sokan és sokszor temették, temetik az olvasást, pontosabban a hagyományos könyvek olvasását, ezzel összefüggésben megkérdőjelezve a közkönyvtárak létjogosultságát.
- 2) A gazdasági válság és a közigazgatás átalakulása létrehozott egy sajátosan kellemetlen helyzetet abban az értelemben, hogy az önkormányzati rendszer átalakulása megtanította az addig szilárd pontnak tekintett „megyei” könyvtárakat arra, hogy mennyire közel a megszűnés határa, és milyen mértékig fajulhat a gazdasági és szervezeti kiszolgáltatottság.
- 3) Azt megelőzően az országos szakkönyvtárak zömében kialakult költségvetési krízis, illetve fűnyíró-elv alapján véghezvitt „ötödölés” már segített leszámolni azzal az illúzióval, hogy a hazai könyvtárügy rendelkezne valamiféle markáns érdekérvényesítő potenciállal.
- 4) Az első és a harmadik pontban vázolt jelenségek az elmúlt években nem indították meg a szakmát abba az irányba, hogy szervezetten végiggondolja a teendőit, a szakmai szervezeteket lényegében a 2) pont, azaz a „megyei” könyvtárakat érintő végveszély mozdította ki a hétköznapi rutinjából, aminek a szakmai lelkiismeret mellett egyenlő rangú tényezője lehetett az a tény, hogy ezen intézménytípus képviselői relatíve nagy számban vannak jelen a két meghatározó szakmai szervezet vezető grémiumaiban.
- 5) Mondhatjuk az előbbire, hogy „jobb későn, mint soha” ...; illetve mindezt tanulási folyamatnak is nevezhetjük, sőt hivatkozhatunk arra is, hogy a megelőző években a kultúrpolitika sem igazán volt „ébren” a közgyűjteményi problémákat illetően, vagy inkább ez az „ébrenlét” a digitális mennyország kiteljesítésének gondolatában és kommunikációjában jelent meg (MaNDA), amelyet szakmánk széles sávon tárgyalt, vitatott, emésztett, ezáltal is hagyván elterelni figyelmét annak átgondolásáról, hogy összességében mi legyen velünk. Miközben a MaNDA egyfajta szanalásként is felfogható, hiszen „kiveszi” a perspektivikust és „trendit” a rendszerből, és külön sui generis intézményként definiálja azt. (Vö. 1-es pont.)
- 6) A hazai könyvtárügy – és annak szakmai szervezetei – tehát jelen pillanatban nem rendelkeznek egy politikailag értelmezhető, markánsan összefoglalható, korszerűnek tűnő jövőképpel, a közigazgatás átszervezéséből adódó helyzetben mintegy „tűzoltásra” futotta, tehát a hajón a lék befoltoztatott, legalábbis jelen sorok legépelésekor így tűnik, azonban a vitorlák gőzturbinára cserélésé-

---

* Ezzel az írással folytatjuk az augusztusi számunkban megkezdett sorozatot a 2013. utáni könyvtári stratégia előkészítéséről. (A szerk.)

nek kérdése egy közeljövőben várható konferencia témáját fogja képezni, amelynek előkészítése különösebb nyilvánosságot nem igazán kapott, tematikáját és témáját a szervezők pedig „instant” módon kínálják a meghívó szellemi üzeneteként. Kérdés így, hogy várható-e ettől megújulás, és ha lesz koncepció, az ott alakul-e ki, avagy legitimizál egy addigra elkészülő elképzelést? Akár így, akár úgy, ha elkészül egy szakmai fejlesztési terv, akkor az alkalmas lesz-e arra, hogy meggyőzze az állami feladat finanszírozóját a kérdés fontosságáról... És ami ennél is fontosabb, olyan szolgáltatási struktúra elvi alapjait rakja-e le, amely a felhasználók igényeinek megfelel jelenleg, és tartalmazza azt a fejlesztési nyitottságot, ami ugyanerre képessé teszi az elkövetkező évtized(ek)ben?

- 7) Vitathatatlan, hogy amikor „ég a ház”, akkor érthető a kapkodás és a gyors döntések, reakciók ideje, hiszen menteni kell a menthetőt. Az is nyilvánvaló, hogy igen erőteljesen figyelemmel kell lenni a kultúrpolitikai, gazdaságpolitikai realitásokra, hiszen az elsődleges cél az, hogy a következő költségvetési évben is működjenek a könyvtárak, mégpedig elfogadható működési feltételek közepette.
- 8) Azt azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy a „következő év” az a közeljövő, ami nélkül nehezen képzelhető el a távolabbi jövő, mindazonáltal a közkönyvtári szolgáltatás tényleges, azaz hosszabb távú jövőjéről nemcsak a fenntartók, hanem a felhasználók fognak dönteni. Ha az ő kegyeiket elveszítjük, akkor a történetünk a ciklikusan ismétlődő és egyre sikertelenebb tüzoltások krónikájává változhat.
- 9) Az előző pontban említett probléma nem marketing-kérdés. A marketing arra való, hogy egy eladható szolgáltatásra felhívja a potenciális vásárlók figyelmét. Ez egy rendkívül lényeges eszköz, azonban megvan az a veszélye, hogy ezzel az eszközzel próbálunk a felszínen maradni, holott az alapprobléma nem a szolgáltatás ismertségének az elégtelen volta, hanem a megváltozott fogyasztói igények.
- 10) Igazából nem korrekt megváltozott felhasználói igényekről sem beszélni, mivel a felhasználók sem egy statikus tényezőt jelentenek: egy részüknek még megfelel a szolgáltatás, más részüknek még elégséges, megint mások már igénybe sem veszik; nyilvánvalóan egyéb árnyalatokkal átszőtt megközelítések is elképzelhetőek. A változás tehát valójában az eltérő igényű felhasználók arányának a változásában van, amelyben a „nem felhasználó” optimális esetben potencialitás, kevésbé optimális esetben „veszteség”.
- 11) Teljesen más az a könyvtárügy, amely azért szólít meg, hogy „bejöjjenek”, és nem azért szólít meg, hogy „ne menjenek el” – esetleg még rosszabb esetben „süket füleket szólongat”.
- 12) A kérdés, tehát az, hogy mit tehetünk a modernizáció érdekében egy olyan környezetben, ahol a PGTT** valamennyi betűjének változása pár éves viszonylatban szinte megjósolhatatlan, különösen az utolsó három betű: a gazdasági környezet teljességgel kiszámíthatatlan, és kérdés még az is, hogy a globális tendenciák között nemzetállami szinten mekkora mozgástér adódik? (Azaz nincs és nem is lesz pénz egy stratégiai cikluson belül.) A technológia

---

** Politika, Gazdaság, Társadalom, Technológia

változása gyorsuló ütemű, ennek következtében a technológiai fejlesztések nyilvánvalóan folyamatosan meg fogják haladni azt az ütemet, amelyet az adott „G” körülmények között egy állami szervezet produkálni képes, legyenek bármilyen remek pályázati lehetőségei is. A technológia fejlődésével, a „PG” hatások által is alaposan megdolgozott társadalom nyilvánvalóan és jelentős mértékben változásokon megy keresztül. Ezek a változások számunkra „szinte ismeretlen” felhasználói–antifelhasználói attitűdöket generálnak a maguk dinamikus változásaiban.

- 13) A PGGT környezet általam feltételezett változásaiból azt a következtetést vonom le, hogy a könyvtár önmagában (egyedül, partnerek nélkül) nem tud megújulni, azaz magányos erőfeszítései Münchhausen báró példáját idézik, aki saját üstökénél fogva húzta ki magát és lovát a mocsárból. Aligha hiszem, hogy szakmánk a mesehős cselekedetét képes volna reprodukálni.
- 14) Ez természetesen nem ment fel bennünket az alól, hogy saját dolgainkkal is szembenézzünk. A közkönyvtár nem maradhat statikus intézmény, amely „várja” a felhasználókat. A nyitottsághoz viszont egy-egy összefogási hét, egy-két könyvtárak éjszakája, néhány rendezvény nem elég, annak működési móddá kell válnia.
- 15) A legfontosabb stratégiai tényező, amivel rendelkezünk, az a könyvtáros személye. Ahogy más összefüggésekben sokan citálják: „a fejben dől el minden”. A könyvtárosnak már nem az igények szerény kiszolgálójának kell lennie, nem is szent életű apostolának, aki vértanúként végzi, hanem a kultúra és az információtudomány felkészült, rugalmas szakemberének és „kereskedőjének”, aki már nem marketingtevékenységben gondolkodik, hanem gondolkodásának része a marketing-szemponrendszer, aki a minőségi szolgáltatást már nem rá rótt szabályok összességéeként hajtja végre, hanem az természetes közege, aki minden lehetőséget felismer és megragad, és béketűrő megadás helyett folyamatos offenzívában képviseli a felhasználók (tehát nem az intézmény, hanem a felhasználók!) érdekeit.
- 16) Ugyan a technológiai változások sebessége gyorsul, ezek alapvetően és folyamatosan befolyásolják a felhasználók igényeit, információszerezési és művelődési szokásaikat, azonban megtalálható olyan terület is, ahol viszonylag nagy mozgástér kínálkozik: a közösségi lét iránti igény. Ma a könyvtár az egyetlen olyan intézmény, amely helyet ad egész napos kulturális időtöltéshez, megfelelő személyzettel, nyitva tartással és többé-kevésbé alkalmas infrastruktúrával. Erre nyilvánvalóan lesznek, akik elutasítóan reagálnak, mondván, hogy „a könyvtár az maradjon könyvtár”... És az is nyilvánvaló, hogy ezzel megkapják a változásoktól aggódó, és a polcfolyóméterek gyarapodásában örömeiket lelők helyeslését, ami nézetem szerint nagyjából azonosnak tekinthető egy húszéves távlatban kiállított biankó megszüntető határozattal.
- 17) Az előző bekezdés utolsó mondatából adódik a következtetés: a könyvtárügy stratégiáját, fejlesztését úgy kell tervezni a pár éves stratégiai cikluson belül, hogy a hosszú távú fenntarthatóság, fennmaradás, a folyamatos megújulás képességeit és lehetőségét eleve nyitottá tegyék. Ehhez természetesen bizonyos individuális érdekek (érdektelenségek) fölé kell emelkedni.
- 18) Nézetem szerint a közkönyvtárügy jelen fejlődési folyamataiban menthetetlen, az előző pontokban említett fejlesztések, szemléletváltás (természetesen,

ha azok nem csupán deklaratívák, amikre sok példa volt a múltban) ezt a véget valamelyest késleltetheti.

- 19) A megoldás végtelenül egyszerű, és csaknem teljesíthetetlenül nehéz. A nehézség nem a döntésben, a kapcsolatfelvételben van, hanem a folyamatos fenntartásban. Ez pedig az, hogy szembenézünk azzal, hogy a társadalom más szereplőivel egyetemben kölcsönös felelősségünk áll fenn a társadalom művelődési és intellektuális színvonalának növelése (megőrzése) érdekében. Az „én várom, az én házam” – szemlélet elszigetelt végvárakat hoz létre. Csakis a széles körű együttműködés, szolgáltatási integráció jelentheti a kiutat ebből a helyzetből. Ez vonatkozik a könyvtárak és könyvtárak együttműködésére (Könyvtár+Könyvtár), vonatkozik a könyvtár és az oktatás együttműködésére (Könyvtár+Oktatás), ez vonatkozik a könyvtár és a kulturális élet más szereplőinek együttműködésére (Könyvtár+Kultúra), ez vonatkozik a könyvtár és annak fenntartói, az értelmiség, az irodalom, a könyvkiadás, az ipar, a szolgáltató szervezetek, a civil közösségek stb. együttműködésére (Könyvtár+Társadalom). Némi belátással felismerhető, hogy a *közszféra*, *közoktatás*, *közművelődés*, *közszolgálat* és a *közember* érdekei egy ponton egybeesnek: annak a kissé futurisztikus vágnak a megvalósítása, hogy egy jól működő társadalomban éljünk, alighanem mindegyiküknek, mindegyikünknek meghatározó és elsődleges az érdeke és a felelőssége. Ezen együttműködési rendszer kidolgozása és megvalósítása túlmutat a könyvtár feladatkörén, ám ebben az egyik alapvetően „érdekelt” szereplő.
- 20) Amint korábban citáltam, némelyek szerint „minden fejben dől el.” Ez az adott közkönyvtári szituációt (szereplőket és szemléletet) tekintve, legalább olyan aggasztó számomra, mint biztató. És ezzel visszakanyarodtunk a kölcsönös felelősség kérdéséhez, amely kölcsönös elfogadást és tiszteletet is feltételez.

Horváth Sándor Domonkos

SZENT ISTVÁN-NAPI KITÜNTETÉS SZÉKESFEHÉRVÁROTT

AUGUSZTUS 20-A ALKALMÁBÓL CSER-PALKOVICS ANDRÁS,
SZÉKESFEHÉRVÁR POLGÁRMESTERE
PRO CULTURA ALBAE REGIAE KITÜNTETÉST NYÚJTOTT ÁT

FÜLÖP LÁSZLÓNÉNAK,
AZ ARANYBULLA KÖNYVTÁR ALAPÍTVÁNY KURATÓRIUMA ELNÖKÉNEK.

A KITÜNTETETTNEK SZÍVBŐL GRATULÁLUNK!

Helytörténeti tudástár kialakítása közösségi alapokon

A világ számos részén népszerű dolog napjainkban a helyi múlt megismerésével foglalkozni. Ezt sokan sokféleképpen teszik. Szinte minden településnek megvan a maga, jellemzően idős, helytörténetben jártas embere, aki a helyi sajtóban rövid cikket publikál, valamint, némileg leegyszerűsítve a képletet, a témában dolgozó közgyűteményi szakemberek csoportja, akiknek a feladatköre részben érinti ezt a területet.

Írásomban a teljesség igénye nélkül megpróbáltam összeszedni az olyan törekvéseket, amelyek ötvözik a régmúlt utáni kíváncsiságot a korszerű technológiák és szemléletmódok alkalmazásával. Szeretnék betekintést nyújtani ebbe a világba, előbb példákon keresztül szemléltetve a jelen állapot keresztmetszetét, majd folytatva egy konkrét oldal bemutatásával. Munkám célja megismertetni a könyvtáros szakemberekkel egy közgyűteményi webes projekt beindításának és működtetésének folyamatát, amely ráadásul alacsony költséggel üzemeltethető. Korszerű eszközökkel olyan szolgáltatás építhető fel, amely az intézmény és a felhasználók igényeit is maximálisan kielégíti. A könyvtárak szerepének megváltozása egyre több új ötletet vár el az ott dolgozóktól, ide tartoznak az elektronikus könyvtárak, a virtuális kiállítások és a témákat képező wikik is.

Tanulmányom témáján túllépően, a település vagy térség vonzerejének növelésében is szerepet játszhatnak ezek a tartalomszolgáltatások, mert így az ideutazó látogató már előre tájékozódhat a helyi épített és kulturális örökségről. Nem elhanyagolható ez a turisztikai funkció sem, valamint reklámot biztosíthat az üzemeltető intézménynek is, az így idecsalogatott látogatók használhatják a közgyűtemény más szolgáltatásait is.

Mi a wiki, honnan jött és mire való?

A wiki egy leíró nyelv, amely hipertextes formában képes tartalom közvetítésére, de ez a neve a keretrendszernek is, amely a szolgáltatást végzi. A szoftvert úgy készítették el, hogy a szerkesztők minimális informatikai tudás birtokában is képesek legyenek bejegyzéseket előállítani. A program kitalálója Howard G. Cunningham¹ szoftverfejlesztő, aki 1995-ben hozta létre az első ilyen oldalt azért, hogy segítse a kollégáival folytatott szakmai kommunikációt. Az elnevezés több jelentésű, egyszer jelenti a honolulu-i nemzetközi repülőtér buszát, teljes alakban Wiki Wiki Shuttle, amely a repülőgépek és a terminálok között közlekedik, de hawaii nyelven jelenti még a gyorsat is, valamint maori és új-zélandi keresztnév is egyben. Az elnevezés azt hivatott kifejezni, hogy a keretrendszerben bárki gyorsan és könnyedén tud új oldalt létrehozni és azt másokkal közösen szerkeszteni. A wikikben a legfontosabb tényező a közösségi szellem, mert a közös tudás megosztása révén tud igazán gyarapodni. A wikiknek általános jellemvonásai: a hipertexthasználat,

egyszerű leírónyelv (amely minden wikiben eltérő lehet), vizuális szerkesztő hiánya, laptörténet követése és ez alapján visszatérés egy korábbi állapothoz, az oldalak többnyire nem törölhetők, csak elrejtethők, adatbázisban való tartalomtárolás, könnyű kereshetőség, nem hierarchikus elrendezés.

A rendszer segítséget nyújt a tudásmegosztásban, több helyen többféle céllal alkalmazták, az ingyenes hobbi témáktól a komoly céges zárt belső rendszerig. De használható akár egy adott család privát családtörténeti adatbázisának is. Létezik ingyenes és fizetős verziója. A sokféleségben nagy segítséget jelent a www.wikimatrix.org weboldal, ahol részletekbe menően lehet összehasonlítani a témérdek programot. Szoftveres szemszögből ez egy olyan speciális weboldal, amelyen a tartalom külön van választva a futtatókörnyezettől.

A Wikipedia a ma ismert mindennemű wiki oldalak elsőszámú darabja, olyan felület, amelyet több ország önkéntesei szerkesztenek, tökéletesítenek csupán a tudásmegosztástól hajtva. Fő ismérve még az ingyenesség, amely a Linux operációs rendszer fejlesztői környezetéből származik, valamint a semleges nézőpont. Több vád is éri az oldalt a hitelessége miatt, miszerint ebben a működési modellben nem biztosítható megfelelő minőség. Viszont a sok szerkesztő garancia is arra, hogy pontosabb szócikkek szülessenek, mint egy hagyományosan készült enciklopédiában. A *Nature* magazin szerint a Wikipedia pontossága az Encyclopedia Britannicáéhoz mérhető.²

Lokális példaként említeném a Békés Megyei Tudásház és Könyvtárban üzemelő belső wikit, amely a házon belül folyó informatikai munkát hivatott megkönnyíteni. Ebben megtalálhatók a konfigurációs beállítások, telefonszámok, valamint a napi munkát egyszerűsítő bejegyzések. Ilyen házi tudástárak esetén a végeredmény mindig egy nagyon hasznos virtuális kézikönyvre hasonlít, amelyet a készítők sűrűn forgatnak. Ezen kívül jól használható projektkezelőnek,³ közös naptárnak, bibliográfiának, útikönyvnek,⁴ hirdetőtáblának, dokumentumtárnak és természetesen helytörténeti enciklopédiának.

Üzemeltetési szempontból többféle példát találhat az érdeklődő. Van, ahol könyvtárosok által írt szócikkek olvashatók, esetenként olvasói javaslatokkal bővítte; van, ahol mára már szerzői jogi oltalom alól kikerült XX. század eleji munkákat dolgoznak át wikivé; a harmadik módszer a közösségi alapokon működő tudásbázis kialakítása, amelyet maguk az olvasók és a könyvtárosok építhetnek. A közösségi szolgáltatások minden fél számára új ismeretek megszerzését biztosíthatják, a wiki formátuma segíti ezt a fajta hálózat alapú munkát.

Természetesen nem csak pozitív oldala van a wikinek. Mivel bárki számára szabad a kódja, előfordulhatnak rosszindulatú megnyilvánulások, reklámok, egyesek beletörölhetnek, illetve átírhatnak részeket mások írásaiban. Ezeket a támadásokat hatékony védelemmel, regisztrációval ki lehet küszöbölni. Előfordulhatnak politikai, vallási, filozófiai, világnézetbeli különbségek az írók között, stilisztikailag nem az adott wikibe illő bejegyzések, csonka szócikkek. Itt csak a többi szerkesztő javítására lehet hagyatkozni, esetleg az eldurvult vitáknál moderálni, tiltani az adott felhasználókat.

A helyi wikik sajátja a helytörténeti vonal mellett, a CityWiki (Spanyolországban ugyanezre használják még a Locapedia elnevezést is, ami angolszász környezetben teljesen mást jelent), ez turisztikai, politikai és gazdasági szempontokat helyez előtérbe a történelem mellett. Sok intézményről, azok nyitvatartási idejéről, vezetőjéről lehet ezekben a tudástárakban olvasni. A CityWiki esetében elsősorban helyis-

meretről beszélhetünk. Legnagyobb efféle szolgáltatás a németországi Karlsruhe-ban üzemel.⁵ Tartalmuk túlmutat írásom témáján, egy elektronikus útikalauzhoz hasonlíthatók, amelyek piaci alapokon létrehozott programmagazinnal keresztezett turisztikai adatbázist tartalmaznak, némi történelmi bejegyzéssel fűszerezve.

Érvek a lokális wiki mellett

Az adott helyen készült és adott területtel foglalkozó elektronikus enciklopédiáknak azért van létalapjuk, akár a Wikipédia, akár más globális vagy országos szolgáltatások mellett, mert elsősorban az adott területtel foglalkozó tartalmat közvetítik, és sokkal hitelesebben és részletesebben, finomabb felbontásban, mint egy nagyobb oldal. A létrehozó közösség érzelmileg kötődhet hozzá, birtokolhatja a forrásanyagot, így annak tartalma pontosabb lehet, mint a „messziről jött ember” által pusztán csak lejegyzett történetnek. Így apró részletek, családi históriák is a közös tudás részeivé válhatnak, amelyek idővel családtörténetben is felhasználhatók. Lényeges még, hogy a „nagy” wikiben anonim szerzők által készített bejegyzésekben szabad szerzőségű képeket és dokumentumokat linkelnek be, viszont a helyi rendszernél a fenntartó engedélyt tud kérni a dokumentum vagy kép tulajdonosától a közléshez. Az üzemeltető más szolgáltatásaival is kombinálhatja, például elektronikus könyvtárral, amelyben helyileg jelentős műveket lehet könnyen elérni fulltextes módban, így sokkal színesebb végeredményt kapunk.

Helytörténeti wikik külföldön

Általánosságban elmondhatjuk, hogy minden könyvtár rendelkezik valamiféle helytörténeti gyűjteménnyel, amelyet a jelenkor igényeinek megfelelően digitalizált formában is megpróbálnak közzétenni. Ennek eredményeként mind itthon, mind külföldön létező tendencia ezeknek a papír alapú dokumentumoknak nemcsak a digitalizálása, de már eleve digitális lexikonba való tartalomátadása, újraértelmezése. A Google keresőjét segítségül hívva, számtalan találat érhető el a megfelelő kulcsszavak alkalmazásával. Írásomban, mivel a honi oldalakkal foglalkozik, így csak két, meghatározó külhoni példát említenék. Az első a **LokalhistorieWiki** (Norvégia, Oslo, Norks Lokalhistorisk Institutt)⁶, ahol egy országos összefogáson alapuló rendszert nézhet meg a látogató. A másik a **HistoryLink.Org** (USA, Washington állam)⁷, ennél megemlítendő, hogy önálló intézményként működik. A többi külföldi oldal kisebb apparátussal próbálja szolgáltatásait nyújtani, ingyenes eszközöket alkalmazva a költségek kordában tartása végett.

Helytörténeti wikik Magyarországon

Magyarországon is található szép számmal helytörténeti wiki, ám az alkalmazott szoftverek sora nem annyira sokszínű, mint külföldön. Hazánkban két rendszer dominál, az egyik a MediaWiki, vagy annak parancsértelmezőjével létrehozott lapok, valamint a Portal24 portál rendszer, amelyet különféle európai uniós pályáza-

tok útján szereztek be a közgyűjtemények. Mindkét rendszer alapja szabad szoftver, de a Portal24 fizetős program, amelyet a Monguz Kft. fejleszt és üzemeltet.

A hazai fejlesztésű oldalak között sem találhatunk két egymáshoz hasonlót, minden település vagy terület belevitte saját egyéni ötleteit a kész szolgáltatásba. Léteznek az egyetlen várost bemutató weboldalak, például a gyulai,⁸ a gödöllői,⁹ az esztergomi¹⁰ wikik, hogy kiemeljek néhány helységet. Mindegyiknek megvan a maga egyedi eleme, amelyet nem lehet rávetíteni a többi tartalmára. Gyulán városi krónikát találhat az érdeklődő. Gödöllőn az olvasókat is bevonták a fejlesztésbe. Az esztergomi egyediségét és érdekességét az adja, hogy kereskedelmi alapokon nyugszik, ez egy ún. City Wiki projekt. Az egy várost bemutató wikik kategóriájába sorolható még a hőmezővásárhelyi könyvtár által üzemeltetett Digitális Enciklopédia,¹¹ amelynek érdekessége, hogy felépítése nagyon hasonlít a hagyományos papír alapú enciklopédiához.

A városi oldalak mellett a másik típus az egy adott területet vagy megyét bemutató wiki. A területi kategóriában több könyvtár által üzemeltetett konzorciumi megoldás is található, például a Strandkönyvtár,¹² amely néhány Veszprém megyei település összefogásának eredménye. A Vas megyei Online Lexikon¹³ átmenet a megyei és területi wikik között, mert több könyvtár összefogásából született meg egy pályázat támogatásával, a rendszerük a felhasználóknak regisztráció után lehetővé teszi a kommentálást. Tiszán megyei oldal a Kisalföldi Tudástár,¹⁴ ahol kiemelném a megyei könyvtár katalógusával összekapcsolt fogalmi keresőt, amely bővebb tartalmat biztosíthat az érdeklődőknek. Végül a BékésWikit említeném, ez írásom bővebb tárgyát képezi.

A fentebb említett két tartalomkezelő rendszer vegyesen van jelen a szolgáltatásokban, mindkettőnek megvannak a maga erősségei és gyengeségei. A MediaWiki jobb a szerkesztésben, míg a Portal24 a kommentálhatóságot erősíti. Mindkettő alkalmazható zárt és nyitott, bárki által bővíthető wiki létrehozására.

A hazai wikik tartalmáról általánosan elmondható vélemény, hogy a szolgáltatott információk sajnos, sok helyen régiek, illetve mára már szabadon felhasználható könyvekből lettek kiválogatva. Feltehető, hogy a könyvtárak forrás- és emberhiány miatt nyúltak ehhez a módszerhez. Ami meglepetésként szolgált a vizsgált oldalak többségénél, hogy egyáltalán nem vagy csak kevés tételszámú felhasznált vagy kapcsolódó irodalom-megjelölést találtam. Számomra nagyon hiányzott az interakció, az olvasó által írt vélemény, vagy bővítés egy adott témához, pedig manapság ez a közösségi oldalakon és a blogokon alapvető.

A magyarországi alkalmazásoknál egyetlen kivételtől eltekintve közcélú intézmény, közgyűjtemény az üzemeltető. Színes képet mutat a területi lefedettség, mivel van városi és van megyei is közöttük. Ami hiányzik a hazai rendszereknél, az az a törekvés, amit a norvégok és Washington állam tudott megvalósítani. Formailag is több módozattal találkozhat a látogató, de fontos, hogy mind egy célt szolgál, az ismeretek átadását. Nyelvezetét tekintve az összes magyar nyelvű, nem közvetít információkat az esetlegesen más országból erre tévedő érdeklődőknek.

A BékésWiki bemutatása,¹⁵ a BékésWiki születésének története

A szolgáltatás nem új ötlet a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár kínálatában, hiszen a terv 2006-ban született meg.¹⁶ Az első nyilvános prezentáció 2007 nyarán

történt a fenntartó részére. Az ekkori elképzelések szerint a többi, rokon témájú enciklopédiához hasonlóan ezt is könyvtárosok fejlesztették volna. 2008-ban a megyei könyvtár helytörténettel foglalkozó könyvtárosa előadást tartott a Magyar Könyvtárosok Egyesülete *Versenyképes ország – versenyképes könyvtárossal* rendezvénysorozatának második állomásán. Ekkor már több szócikk készen volt. Sajnos, ez a kezdeti adatbázis megsemmisült egy merevlemezhiba miatt, így nem maradt belőle más, csak néhány prezentáció.

2011-ben a TÁMOP-3.2.4-08/1-2009-0001 „Békés Tudásdepó-Expressz” pályázat keretében egy vetélkedő került megrendezésre, amely a helytörténeti tudástár alapjait volt hivatott újra megteremteni. A játék után csak mérsékelt érdeklődés mutatkozott, ez valószínűleg a nem elég erős marketingnek, valamint az ötlet szokatlanságából adódott. A kiírásban nem szerepelt, hogy ki jelentkezhetsz, mégis javarészt középiskolások egy-egy idősebb vezetővel adták be pályázatukat. A résztvevőknek már a felhasználható eszközökkel is problémája akadt, a rengeteg új technológiát, amelyet elsajátíthattak a szócikkírás során, előtte nem alkalmazták. A szócikkírás időtartama alatt konzultációs lehetőséget biztosított az intézmény a résztvevők számára. A négy nevezett csapat mindegyikének két-két témát kellett kidolgozni. Sajnos, nagy számban fordultak elő másolások, szerzői jogi szempontból aggályos módon belinkelt képek, szövegrészek formájában. A verseny eredményeként nyolc írással gazdagodott a tudástár, ezek minősége a profitól a használhatatlanig váltakozott. Később ezeket a könyvtár munkatársai és a helyismereti klub tagjai javították ki.

A tartalom bővítés módszere a BékésWiki esetében

2012-ben új versenyt hirdettek meg, az előző évi eseményekből tapasztalatot szerezve már időben, január végén elkezdődött a kampány. A 2011-es eredmények után tisztázódott a célcsoportok életkora és megszólításuk módja. Kétféle eszközzel éltek a szervezők, az egyik a személyes megkeresés, akár egyéni, akár csoportos formában. Utóbbin értendő a könyvtárban működő helyismereti klub, ahová minden érdeklődő szabadon járhat. Ezen kívül a hagyományosnak mondható plakát és szórólap is szerepelt a repertoárban. Az eddig ismertetett megoldások elsősorban az idősebb korosztály számára mutatták be a módszert. Az ifjabb nemzedéket a Facebook segítségével próbálták rávenni a játékra. Ezen kívül Gerla településen megszervezésre került egy rendhagyó történelemóra, amelyen a könyvtáros kolléganő mutatta be tanárok és diákok, valamint minden más érdeklődő számára a konnektivista szemléletű, kooperatív ismeretszerzés módszereit. A szócikkek megírásához létrehoztak csoportokat mind a Google, mind a Facebook rendszerében, amelyek a közös munkát hivatottak elősegíteni. Skype-os konzultációt is igénybe vehettek a jelentkezők munkájuk során. Ezen felül többféle segédanyag is rendelkezésükre állt, például oktatóvideók és szöveges szerkesztési, jogkövetési javaslatok formájában.

A kampányok hatására hat csapat és három egyéni versenyző adta be jelentkezését, így a 2011. évinél sikeresebbnek bizonyult a vetélkedő szervezése, ha a nagy résztvevőszámok még el is maradtak. Nem volt kikötés a tanár–diák csoport az indulás feltételei között, ezt a formát egy csapat választotta, a többiek idősebb

„mentor” segítsége nélkül neveztek. A versenyzők összesen tizennyolc új szócikket hoztak létre, különféle témakörökben.

A zsűri három főből állt, különböző szakterületeket képviselve, így volt könyvtáros, múzeumi munkatárs és informatikus. A költségvetést tekintve alig pár tízezer forintból történt meg a kommunikáció és a díjak összeszedése, ez utóbbira a könyvtár keresett szponzorokat. A támogatók feltérképezésekor a cél főként olyan intézmények megkeresése volt, amelyeknek köztük van a helytörténethez, így önkormányzatok, múzeumok, városvédő egyesületek, könyvtárak, levéltár, rajtuk kívül informatikai vállalkozások, a helyi Tourinform iroda, valamint a média képviselői kerültek előtérbe.

Természetesen a BékésWiki nem csak a versenyek során bővül, gazdagodik. A helyismereti klub tagjai, valamint más lelkes, a helytörténet iránt rajongók is szerkesztettek már bejegyzéseket.

Tapasztalatok a 2012-es szócikkíró versenyről

A legfőbb tapasztalat, hogy a megszületett szócikkek sokkal jobb minőségűek lettek az első versenyen elkészítettekhez képest, ha még egy részükben szükség is lesz némi korrekcióra.

A pályaművek elkészítése során a képek és filmek beillesztésénél merültek fel problémák, ezek esetében a versenyzők éltek a már ismertetett, felkínált segítséggel. Am még így is sokan estek abba a hibába, hogy nem tüntették fel, honnan származik egy adott kép, esetleg illegálisan használtak fel zeneművet a videoanyaguk elkészítése során. Volt olyan csapat, amelyik nem vette igénybe a segítséget, így elrontotta a formázást.

A kiírásban nem szerepelt, hogy a verseny végének időpontja esetleg változna. A hosszú hétfvégre és az ünnepekre való tekintettel a könyvtár vezetője úgy döntött, ad még pár nap haladékot a művek megírására. Két versenyző viszont annak adott hangot, hogy őket ez hátrányosan érintette, mivel ők már elkészültek, így nem tudták igénybe venni az ajándék időt. Bár ez a történet igazából nem befolyásolta a végeredményt, mégis tanulság a folytatáshoz, hogy vagy ragaszkodni kell az eredeti ütemezéshez, vagy fel kell hívni a nevezők figyelmét a változtatás jogára.

A későbbiekben fel kell mérni azokat a lehetőségeket, ahonnan forrás szerezhető a későbbi fenntartásra. Ez lehet fenntartói támogatás vagy pályázat. A nyeremények terén továbbra is az adományokat érdemes felkutatni, a 2012-es versenyre nagy mennyiségű szponzori anyag érkezett be. Tanulság a folytatáshoz, hogy nagyon fontos a támogatókkal való személyes kapcsolat kiépítése, egy kivételtől eltekintve az összes szponzor csak a személyes jelenlét során adott valamilyen ajándékot.

A versenyzői visszajelzések alapján elmondható, hogy sikeres volt a kampány, ha lenne több kapacitás a szervezésre, akár évente két versenyt is érdemes lenne meghirdetni.

Továbbfejlesztési lehetőségek

A külföldi és hazai példák rengeteg ötletet vonultattak fel helytörténeti wikikre. Érdemes ezekből szemelgetni, mivel lehetne színesíteni a tartalmat, hogy minél

több látogatót vonzzon. A következőkben kifejtett extrák mégsem a már meglévő oldalakból válogatnak, hanem a témába való beleágyazódás szülöttei, amelyek fejlődési utat mutathatnak a későbbiekre nézve.

A Wikipédiához már léteznek kliensszoftverek Android és IOS platform alá is, a helyi wikik jövőbeli népszerűségét is lehetőség volna növelni egy ilyen irányú fejlesztéssel. Ez főként a CityWiki formátumú szolgáltatások részére jelenthet előnyöket.

A Wikipédiában, ha várost, területet keres és néz meg az érdeklődő, többnyire térképet is találhat az adott helyről, akár GPS koordinátákkal bővítve. Ezt továbbgondolva, amely erősítheti a turisztikai vonzerejét, a helytörténeti wikinek lehetne egy kiterjesztett valóságban alapuló (az angol rövidítés alapján AR) szolgáltatása. A mai modern, úgynevezett okostelefonok rendelkeznek az ehhez szükséges hardverrel, amely GPS vevő és digitális kamera formájában jelennek meg. Több cég foglalkozik AR böngészők fejlesztésével; maguk a kliensszoftverek ingyenesek, például Wikitude, Layar. A kiterjesztett valóságban számos lehetőség van helyi érdekességek, fontos objektumok bemutatására, megfelelő úgynevezett réteg létrehozásával. Ez egy nagyon fiatal terület, még nincs sok tapasztalat a használatukra, de várhatóan egyre jobban a figyelem homlokterébe kerülhetnek.

Lokális példával zárva írásomat, a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár rendelkezik elektronikus könyvtárral is, amely alapot adhat egy olyan archívumnak (PDA),¹⁷ amit a helyi lakosság által beadott fotók és dokumentumok alkotnak. Ezeket szintén fel lehet használni a wiki bővítésére. Így megteremthető az érzelmi kötődés a szolgáltatás irányába, híresebb családoknál ez akár teljes családfát is jelenhet, amelynek megalkotására kiválóan alkalmas a Mind24 nevű web 2.0-s szolgáltatás, amit gondolattérképek készítésére fejlesztettek, de erre a célra is használható. Kiemelném a BékésWikiben a Wenckheim család rokonsági gráfját, amelyet ezzel a módszerrel dolgozott ki a könyvtár informatikusa.

JEGYZETEK

- 1 Ward Cunningham In Wikipedia.org [online] <http://en.wikipedia.org/wiki/Ward_Cunningham> [2012. 05. 10.]
- 2 Jim Giles: Internet encyclopaedias go head to head. = Nature 2005., December 15., Vol 438., 900. p.
- 3 Don Tapscott & Anthony D. Williams: Wikinómia, Budapest, HVG Könyvkiadó, 2007. 263. p.
- 4 World66 – The travel guide you write [online] <<http://www.world66.com>> [2012. 02. 12.]
- 5 CityWiki In [online] Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/City_wiki> [2012.03.01.]
- 6 Lokalhistorie Wiki [online] <<http://www.lokalhistoriewiki.no/index.php/lokalhistoriewiki.no:Hovedside>> [2012. 07. 10.]
- 7 HistoryLink.org [online] <<http://www.historylink.org>> [2012. 07. 10.]
- 8 Gyula Wiki [online] <<http://www.mjvk.hu/web/guest/gyulai-wiki>> [2012. 07. 11.]
- 9 Gödöllő Wiki [online] <<http://www.gvkik.hu/wiki/index.php5/Kezd%C5%91lap>> [2012. 07. 14.]

- 10 Szeretgom [online] <<http://www.szeretgom.hu>> [2012. 07. 09.]
- 11 Hódmezővásárhelyi Digitális Enciklopédia [online] <<https://wiki.nlvk.hu/index.php/Kezd%C5%91lap>> [2012. 07. 20.]
- 12 Strandkönyvtár [online] <<http://wiki.strandkonyvtar.hu/index.php?title=Kezd%C5%91lap>> [2012.07.10.]
- 13 Online lexikon [online] <<http://www.vasidigitkonyvtar.hu:8080/web/guest/4/-/wiki/Main/Online+lexikon>> [2012. 07. 11.]
- 14 Kisalföldi Tudástár [online] <<http://kitud.kkmk.hu/web/guest/wiki>> [2012. 07. 22.]
- 15 BékésWiki [online] <<http://bekeswiki.bmk.hu/index.php/Kezd%C5%91lap>> [2012. 07. 22.]
- 16 A wiki és a könyvtár [online] <<http://siraly.posterous.com/a-wiki-es-a-konyvtar>> [2012. 07. 10.]
- 17 Personal Digital Archive (PDA) – személyes digitális archívum. Ez egy nagyon fiatal hasznosítása az informatikai tudásnak, erre már vannak próbálkozások például az USA-ban a Kongresszusi Könyvtár részéről.
Personal Archiving In [online] Library of Congress <<http://www.digitalpreservation.gov/personalarchiving/>> [2012. 03. 25.]

Kertész Zoltán

ÚJ HELYEN A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁR!

A Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtára augusztus 21-étől új helyen, az OSZK VII. emeletén várja a régi és új olvasókat, az érdeklődő kollégákat, a tájékozódni vágyókat, a könyvtár szakos hallgatókat. A könyvtár nyitva tartása, illetve elérhetősége (<http://ki.oszk.hu/konyvtar>) változatlan.

Népkönyvtár, public library, tudásközpont és...

Felemás rekviem a (köz)könyvtárakért

„Az egész világ változik és változik, egészen addig, amíg olyan nem lesz, mint amilyen egykoron volt”

(A Werner Schwab hagyatékában talált
Hochswab című darabból)

Introitus

Nem szabályos (nem követem rigorózan a rekviemben vagyis a gyászmisében kötelezően előírt részek sorrendjét: Introitus, Kirye, Graduale stb.), de azért mégiscsak rekviem lesz, amit írok. Vagy mégsem?

2010. január 1-jén, napra pontosan ötven évvel a megalakulása után, a Pécsi Városi Könyvtár, beleolvadván a megyei könyvtárba, megszűnt önálló intézményként működni. Befejezte „pályafutását”. Akkor is igaz ez, ha a Pécsi Városi Könyvtár bizonyos részei még életjeleket mutatnak. Még akkor is igaz, ha az új szervezet nevében – Csorba Győző Megyei–Városi Könyvtár – ott van a „városi könyvtár” jelzős szerkezet is. A Pécsi Városi Könyvtárra vonatkoztatva is mondhatnánk, ha már vallásos idézeteknél tartunk: *„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam”*. (2Tim. 4.7^o)

De nem csak a Pécsi Városi Könyvtár szűnik meg. Szerintem a köz(művelődési) könyvtárak végóráit éljük. Úgy „zusammen”. Miért? Ezt Gábrriel Róbert volt rektornál (Pécsi Tudományegyetem) plasztikusabban nem tudnám kifejezni. Idézem a rektornak a Pécsi Tudásközpont alapkövetésénél mondott szavait:

„– A digitális információáramlás erősödése miatt a Tudásközpont lesz az utolsó épülő, klasszikus értelemben vett könyvtár Magyarországon, amely azért igyekszik majd megfelelni a 21. századi elvárásoknak is...”¹

A beszéd óta pedig már meg is épült Pécsen az *utolsó, klasszikus értelemben vett könyvtár*. S persze ez az *utolsó* jelző nem csak Pécsre nézve igaz: Magyarországon, de az egész világban is óriási változások álltak, állnak be a könyvtárak életében. Mai szóhasználattal élve egészen egyszerűen azt is írhatnám a fenti eufemizmus helyett: a könyvtáraknak annyi. Megszülettek, megszületnek helyettük az információs központ, tudásközpont elnevezésű információsugárzó, -szóró helyek, ahol a digitális információáramlást mindinkább előtérbe helyezve a könyvet (általában: a

fizikai – vagyis valamilyen anyagon megjelenő – dokumentumhordozókat) teljesen kiszorítja a „légnemű” információs sztráda. Csakúgy, mint a könyvtárosokat az informatikusok és a számítógép. („Nekem *az asztalom van a könyvtáram*”, mutatott a számítógépre az egyik tanár, amikor arra bízattam, jöjjön a kari könyvtárba és küldje a hallgatóit is...) A jövő végül majd csak a digitális információhoz való hozzájutást teszi lehetővé. Jó esetben profi színvonalon. (Megjegyzem: ez a jövő sok helyen már jelenidő...) A számítógép és az internet teljesen kizárhatja, láthatatlanná teheti a közvetítőt – a könyvtárost, informatikust – és az információ fizikai hordozóit – a könyvtől a CD-ig, DVD-ig, sőt a winchesterig – az információs–művelődési–tanulási–szórakozási folyamatból. Csak a „felhő” lesz és valami kapcsolatteremtő modul, amivel a „felhőhöz” kapcsolódunk. Az információ előállítói, közvetítói láthatatlanok lesznek. Láthatatlanul, észrevehetetlenül fognak manipulálni mindenkit.

1972. június 15-től dolgoztam könyvtárban 2011. november 30-ig. Megpróbálom röviden összefoglalni, milyen nagyobb változásokon keresztül jutottam el én, és jutottak el az általam ismert közkönyvtárak a tudásközpontok korszakáig. Megpróbálom bemutatni, mit is hívok én két paradigmaváltásnak a magyar könyvtárak életében. És hogy a második paradigmaváltás, szerintem, jó-e nekünk, mindnyájunknak? Igen, az Introitus: *Requiem aeternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis.*

(Közbevetőleg: nem 1972-ben láttam először könyvet, könyvtárat és könyvtárost. Mondhatnám, életem jelentős része addig is könyvek között telt, amíg könyvtáros lettem. Annak ellenére, hogy a családjamban kevés volt a könyv, hiszen szegények voltunk, mint a templom egere. Am édesapám, aki borbély volt, hogy legyen a műhelyében olvasnivaló, sokszor megvette a Szabad Népet – az volt akkortájt „az újság” –, és én roppant ideges voltam, mert nem tudtam, amit a felnőttek, nem tudtam olvasni az újságot. (Ma már nem szeretek annyira újságot kézbe venni...) Addig erősködtem, amíg megtanultam a betűket és megtanultam összeolvasni őket. Mikor iskolába mentem, tudtam olvasni. Nem csoda, ha egyik első utam az iskolából a Községi Könyvtárba vezetett. Nem volt nehéz és hosszú út: a közkönyvtár kezdetben az iskolában volt. Elolvastam az összes könyvet, amit ott találtam. (Talán csak a 300K jelű részt nem. Az nem érdekelt akkor sem.) Aztán újra olvastam mindent. Legkedvesebb olvasmányaim között volt ötödikes korom körül – ki tudja, miért – a Csendes Don, de elolvastam a Háború és békét is – igaz, nagyon untam sok helyen, de a francia mondatokon is átrágtam magam: gondosan kibetűztem a francia szöveget és elolvastam a lap alján a fordítást. Kedvenceim közé tartozott mindenféle útleírás, például, megint csak ki tudja, miért, Mikluho-Makláj Pápuák között című könyve. Édesapám a falusi Takarékszövetkezeti Boltban mindig megvette nekem az Olcsó Könyvtár új köteteit. Dumastól Tömörkény Istvánig, Móra Ferencig mindent elolvastam, ami abban megjelent. A sorozat számos darabja sok-sok költözés után még ma is megvan. Nem részletezem tovább, csak nagy lépésekkel: Győrben a középiskolai könyvtár látogatása sem volt ellenemre, aztán a Pécsi Tanárképző Főiskola könyvtára valóságosan a második otthonom lett. Hogy ott milyen könyveket találhattam, olvashattam! És ott ismertem meg a feleségemet. Aki – írjam-e? – könyvtáros volt,

a „madárképző” könyvtárában. És akinek az édesapja is könyvtáros volt. Úgy hívták: Csorba Győző. Mondom: könyvek között, könyvtárosok között, könyvtárakban telt az életem. Csoda-e, ha ezek után könyvtáros lettem? És csoda-e, ha ezek után disszonánsnak tartom a Katalist egyik írásának ezt a mondatát: „Sőt: nem kontraproduktív-e adott esetekben az olvasás szorgalmazása? A PISA-felmérésben a napi egy óránál többet olvasóknál nem növekszik, hanem csökken a szellemi teljesítmény (vö.: Peter Schneck előadása a budapesti IRA-kongresszuson)!² Közbevetés vége.)

Graduale I. A könyvtári „bögrecsárda”

Nyitókép: valamelyik szakszervezeti letéti könyvtár Baranya déli részén. Megérkezik a Szakszervezet Központi Könyvtárának munkatársait (politikai munkatárs volt a könyvtárosok hivatalos elnevezése!) szállító feketé Volga. (Nem vicc, akkortájt az volt a „szakszervezeti autó”.) A könyvtárosok kiszállnak, bemennének a „kulturba”, ahol a szakszervezeti könyvtár egy szekrényben volt elhelyezve, de nem tudnak. Nincsen nyitva. Keresni kezdik a kulcsot. Közben a sofőr félreáll az autóval, s ahogyan mindig, ő meg olvasni kezd valami krimet. („Dekcsit”, ahogyan egyik politikai munkatárs elnevezte a detektívregényeket.) A politikai munkatársak közben kiderítik: a könyvtár nem is lesz nyitva, mert a párttitkár, akinek a felesége volt a helyi kultúros, és, two in one, a „szaksz. könyvtáros” is, gyanakodni kezdett az asszonyra, miért jár az olyan sokat a „kulturba”. Biztosan valamiféle különleges kultúrában művelődik ottan, gondolta (és hallott is róla rebesgetni), ezért elvette a kulcsot a nejtől, s ahogyan mondani szokták, „a kútba dobta”, hogy ne is lehessen bemenni soha többet abba a sokat látott szobába. Kész. A könyvtárosok mehetnek haza, mert a párttitkár elvtárs éppen most Pécsen van, valami „fejtágítón”. De a hazamenéssel baj van: a sofőr nagyon belemelegedett (vagy „belealudt”) az olvasásba, észre sem vette, hogy valami sártenger közepén állt meg, s a Volga, saját súlya alatt, szépen, lassan majdnem az ajtó aljáig belesüllyedt a sárba. Mikor indulni akart a jó öreg sofőr, csak böggött a motor, kipörögtek a kerekek. Akkor ki akart nézni, mi baj van, kinyitotta az ajtó, kilépett, majdnem térdig a sárba... Nem mondom tovább. Ez volt az „őskor”.³ Az első lépcsőfok.

Nem könyvtártörténetet írok, csak a Pécsi Városi Könyvtár lassú elhalása kapcsán a magyarországi, jelesül a pécsi, könyvtárakban a XX. század második felében és a XXI. század első évtizedében zajló folyamatokról – amelyeknek magam is aktív résztvevője voltam – vetek papírra néhány gondolatot. (Mivel a változás első két lépcsőjéről régebben már többször írtam⁴, és azóta sem változott a véleményem, előre kérem az olvasók bocsánatát, amikor majd egyszer-egyszer magamat idézem.)

A „fordulat évében” (1948) Magyarországon az emberek agymosása minden területen felerősödött. A kommunista vezetés azt akarta elérni, hogy úgy gondol-

kozzon mindenki, ahogyan az a rezsimnek tetszik, hogy mindenütt csakis az egy és igaz, kommunista „igét” hirdessék.

Ebben a munkában kiemelkedő szerepet szántak a könyvtáraknak. Kialakították a népkönyvtárakat, amelyet hazánkban inkább így nevezhetünk: „*oroszos ideológiai, politikai szegény(könyv)konyha*”.⁵ Ezeknek a szegény(könyv)konyháknak a lényege az volt, hogy minden kis zugba letéti „könyvtárakat” helyeztek el, a gabonarakartártól a kendergyári étkezdéig (ezek leginkább a szakszervezeti „letétek” voltak), meg az alagsori raktártól a szobanagyságú „könyvlerakatig” (ezek meg nagyobb részt a közművelődési fiókkönyvtárak voltak). Az ilyen „fiókkönyvtárak”, „letétek” főként pártbrosúrákat, a „marxizmus klasszikusainak” zanzásított könyveit, „szakszervezeti irodalmat” és a „szocreál” irodalom klasszikusait (Azsájevtől Szimonovig) kapták a központi könyvtártól. Én most nem akarom adatokkal bizonygatni az erről a korszakról mondottakat, csak egy számot írok ide igazolásul: 1972-ben, amikor a Szakszervezetek Baranya Megyei Tanácsa Központi Könyvtárában dolgozni kezdtem, 132 „fiókkönyvtár működött” a megyében. Valóban elmondható, mindenhol, ahol már öt munkás összejött néha, volt könyvtár: gépállomáson, tszcsben, állami gazdaságban, cementműben, kesztyűgyárban, börgyárban, a Mohácsi Vasöntödében, a Farostgyárban – mindenütt. Vagyis hát nem könyvtár volt az, hanem – jól írta Fogarassy Miklós: „*oroszos ideológiai, politikai szegény(könyv)konyha*”. Ekkortájt mondta volt egy megyei szakszervezeti vezető: „*Fő feladatuknak akkor tesznek eleget a szaszeti [értsd: szakszervezeti, P. L.] könyvtárak, ha lefedik a marcista [értsd: marxista, P. L.] irodalommal a munkások és parasztok minden munkahelyét*” Nnna. Éppen akkortájt, amikor megkezdtem könyvtáros pályafutásomat, elkezdődött, vagy folyt, folydogált csendesesen a „public library” csata a szakszervezeti könyvtárakban is⁶. Ennek lényegét Fogarassy így foglalja össze: „... a szakma módszeresen, elszántan és ha másképp nem ment, ravasz stratégiákkal évtizedek óta folytatja az adott viszonyok között a küzdelmet (a népkönyvtár, a „Volksbücherei”, vagy az oroszos ideológiai, politikai szegény[könyv]konyha ellenében) a szellemében szabad, nyitott, egyenlő esélyt kínáló könyvtárak elfogadtatásáért.”⁷. Nem is eredménytelenül: a szakképzettebb könyvtárosokkal együtt a könyvtári-szakmai szemlélet „beszivárgott” a szakszervezeti könyvtárakba is. Amikor 1976. januárban átmentem új munkahelyemre, a Pécsi Városi Könyvtárba (szó szerint, mert a Király utca déli oldaláról az északira „költöztem”), a szakszervezeti központi könyvtárat már „megjárta” több diplomás könyvtáros is, és a hálózatban már „csak” 34 letéti könyvtár volt. Töménytelen mennyiségben töröltük a broszúrákat, „lejárt szavatosságú” ideológiai munkákat (Mao, Sztalin és mások), számításaim szerint három és fél éves ottani tevékenységem alatt legalább 100 000 kötetet, füzetet. Volt olyan raktár, ahol úgy elrothadtak a könyvek, hogy csak lapáttal, villával lehetett őket autóra dobálni... Az „ideológiai bögrecsárdákat” (így is nevezhetnénk ezeket a könyvtári szegénykonyhákat) távozásom idejére Baranya megyei szakszervezeti könyvtárhálózatban jobbára már megszüntettük. A könyvtárosok tudták, hogy igaz, amit Fogarassy állított a politikai szegény(könyv)konyhákról: legjobb volna átalakítani azokat közkönyvtárrá, ha ez nem megy, akkor meg fölösleges a létük. Különben késsőbb a Szakszervezetek Magyarországi Tanácsa vezetői is rájöttek, hogy a „lefedésre” már nincsen erő: a dokumentumok ára évről évre nőtt, a pénz meg egyre fogyott: a szocialista gazdaság csak szóban létező „permanens fejlődése” nem hozott annyi pénzt a „szaszet” kasszájába – sem. 1976-ban írt egyetemi szakdolgozatomban vala-

mi olyan következtetésre jutottam magam is, hogy talán jó volna megszüntetni a szakszervezeti könyvtárakat, és valami egységes közkönyvtári rendszert kellene kialakítani. Nyugodtan írhatom: a szakszervezeti könyvtárak *első paradigmaváltásának* aktív résztvevője voltam, az ideológiai bögrecsárdák megszüntetésében, a „normális” könyvtárak kialakításában sokat dolgozhattam. Igaz, sem én, sem a szakszervezeti könyvtárak nem értük meg a public libraryvá válást: én a Városi Könyvtárba „igazoltam”, a szakszervezeti könyvtárak meg, mire igazán közkönyvtárakká válhattak volna, bezárták ajtaikat, bár a politika a ’70-es ’80-as években még „győzött”, s a mozgalom könyvtárai csak az üzemek, gyárak „magánosításával” (elkötvyetyélésével, bezárásával) és a központosított szakszervezeti mozgalom összeomlásával egy időben szűntek meg. (A Minerva Könyvár külön történet...⁸⁾

„*A szakszervezet transzmissziós szíj a párt és a munkásosztály között*”, írta Lenin. Napjainkra eltűnt-átalakult „A párt” vele tűnt el „A szakszervezet” is. Nincs szükség a transzmissziós szíjra, nincs szükség a könyvtáaira sem. Kimondhatjuk nyugodtan, ennek a könyvtártípusnak a megszűnését-felszámolását – a kisebb-nagyobb intenzitású szakmai törekvések ellenére – nem elsősorban a szakmai megfontolások okozták, hanem a társadalmi rendszerváltozásából fakadóan az ideológia terjesztésének fölöslegessé válása.

Graduale 2. PVK, a mennyiségi fejlődés ideje

Nyitókép: mint egyetlen „hadrafogható” férfi, megyek a tehertaxissal, „szerte a városban”. A platón 10-15 olajoskanna, egyelőre üresen. Megtanuljuk őket, aztán széjjelhordjuk a városi hálózat könyvtáraiba. Ahol éppen üres az olajkályha, feltöltjük, ahol kell, ott kitisztítjuk, üzemképessé tesszük. Az üres olajoskannákat begyűjtjük, a raktárba visszük. Majd onnan indulunk egy hét múlva újra „tankolni”. Néha alkatrészt szerzünk be az állandóan elromló kályhákhoz. Előfordul még: porral oltó készülék, villanyégő (később rossz fénycső), cseréje, vízcsap javítása, a könyvtáros panaszsainak meghallgatása.

A közművelődési könyvtárak átalakulása is jól nyomon követhető folyamat, ebben azonban a szocialista–kommunista ideológia terjesztésének fölöslegessé válása és a pénzhiány mellett más ok is szerepet játszik. De erről majd később. Egyelőre nézzük, hogyan zajlott az első paradigmaváltás, a közkönyvtárrá válás a Pécsi Városi Könyvtárban (továbbiakban PVK).

„*A városi könyvtár hivatalosan 1960. január 1-én nyílt meg, de nem az első Péccsett: 1943-tól működött városi könyvtár, mely 1952-ig önálló is volt. Akkor a Körzeti Könyvtár néven a városban működő másik nagy – a megyei ellátással foglalkozó – könyvtárral összeolvadva létrejött a megyei könyvtár. 1960-ban a városi könyvtár, e kötelékből kiszakadva, újra saját útjait kezdte járni, önálló lett...*”⁹⁾ Az önálló könyvtár azonban „önjáró” is lett egyben, és rossz irányba kezdett haladni. A könyvtári népkonyhák irányába.

Mint a PVK életében jelentős változást hozó 1975-ös általános felügyeleti vizsgálat jegyzőkönyve megállapította, „*A Könyvtár, fejlődése során, mindent elkövetett léte és szerepe bizonyítására, fokozására, ezért elfogadva mindent* [könyvtári

célokra alkalmatlan helyiségeket, raktárakat, berendezést, könyvet, P. L.] – látva ennek buktatóit is – olyan hálózatot épített ki, amely alkalmas volt arra, hogy statisztikailag jelentős legyen, ugyanakkor szakmai színvonalban, mélységében, szolgáltatásainak korszerűségében messze elmaradt a megyei város lakossága által támasztott követelményektől”.¹⁰ Emiatt jellemeztem idézett írásomban a PVK első tíz évét a „mennyiségi fejlődés” időszakának. A mennyiségi szemlélet hosszú ideig győzött, mert a Városi Könyvtár számára ilyen feladatokat jelölt ki a munkaterv még 1986-ban is: „1. Az állománygyarapító munkában a tömegesen jelentkező szép- és szakirodalmi igények kielégítése, az általános szakmai és politikai képzéshez szükséges irodalom biztosítása a cél. 2. Az olvasószolgálati munkában a tájékoztatás színvonalának állandó növelése, legfőképpen a gyermek, ifjúsági korosztály és a munkások művelődésének támogatása, olvasási és könyvtárhasználati kultúrájának kialakítása, fejlesztése.”¹¹

Vagyis: tömeges igények kielégítése, a szakmai és politikai (ideológiai) képzéshez szükséges irodalom, a munkások művelődésének biztosítása az első és a második helyen szerepel a feladatok között, még 1986-ban is! Azért adta a pénzt „pártunk és kormányunk”, hogy az ideológia „terjesztve legyen”, eljusson mindenhova. Ennek érdekében még a bibliobuszos szolgáltatást is kipróbálta a könyvtár, kisebb-nagyobb sikerrel, de inkább kudarcokkal, mert egyik busz sem újonnan került a könyvtárba, sokszor romlottak el, sok „megállójuk” volt, ritkán jutottak el egy-egy helyre, kis időszakot leszámítva pedig nem volt önálló könyvtárosa, raktárosa sem a busznak, mindent a kitűnő buszvezető végzett egyedül. Nyugodtan összegezhetem úgy, hogy ebben az első időszakban, 1978–1980-ig, és a következő korszakban is, bár akkor már inkább csak a „szavak szintjén”, a közművelődési könyvtár főadata (is) az „ideológia és az ideológiailag helyes művek terítése” volt. Aztán, persze, a könyvtárosok, magamat is közéjük értve, csendben igyekeztek kicselezni ezt az előírást, 1980 után talán már nem is kevés sikerrel: nem föltétlenül csak „ideológiailag helyes” könyveket vásároltunk. Ne feledjük: ez a csendes, mondhatnám, „fű alatti” változás is a „public library” csata lényeges eleme volt, annak állománygyarapítási részét képezte.

Az 1975-ös könyvtári felülvizsgálatot kiváló szakemberek végezték, a Városi Tanács Művelődési Osztályának vezetői pedig megértették a könyvtárosok és az idők szavát. A vizsgálati jegyzőkönyvben így összegezték:

„Pécs jelentős számú és differenciált igényű könyvtárhasználóval rendelkezik... a nagy lélekszámhoz, korszerűnek mondható szemlélethez, differenciált igényekhez logikusan kapcsolódó nagy és korszerű intézményhálózattal, differenciált szolgáltatásra képes egységekkel városunk nem rendelkezik. E közművelődés egészére általában jellemző megállapítás a könyvtárügyre különösen elmondható...”¹²

Ezek után a PVK „népkonyhás”, „könyvtári bögrecsárdás” „fejlődési” irányát immár „hivatalból” meg kellett változtatni, most már a könyvtárak nagyságát, felszereltségét, külalakját tekintve is. Ezt a korszakot tehát úgy foglalhatnám össze: megint részese lettem az első paradigmaváltásnak, a „public library csatának”, csak ezúttal városi könyvtári szinten. S csendben hozzáteszem azt is: ebben az időszakban ez a „csata” fenntartói hátszéllel folyt.

Graduale 3. PVK, a public library

Nyitókép: Kereszturi Józseffel könyvet válogatunk, feldolgozón, katalóguson vitatkozunk a PVK Gyerekkönyvtárának hátsó kis szobájában (olvasóterem, foglalkoztató?). A public library első fecskéjének, a Grifaton házban kialakítandó későbbi Várkonyi Nándor Könyvtárnak az „alapjait rakjuk le” éppen, Józsi mint annak leendő vezetője, én pedig mint a Városi Könyvtár feldolgozó osztályvezetője. Bertók László, ma már Kossuth-díjas költő, akkor könyvtárigazgató, a főnökünk segített abban, hogy már a volt kádár-ház följújítása előtt másfél évvel dolgozhasson a könyvtárat majd működtető team magja. Hihetetlenül korszerű, ami ennél fontosabb, célszerű megoldás volt. Kezdünk „hajazni” egy igazi könyvtárra. Megvettük az első sztereó magnó és lemezjátszó berendezéseket, rádiókat, a hangtár megalapozásához hanglemezeket válogattunk... Pezsgett, forrt az élet.

Elkészült a Várkonyi Könyvtár: a kétszintes épület Pécs akkor talán legkorszerűbb, kitűnő könyvtárosokkal működő, kiváló állományú könyvtára lett. A kisebb könyvtárakat megszüntettük, a maradékat, a „nagyobbakat” szépítettük, bővítettük, „modernizáltuk”. A könyvtári dolgozók ismereteinek tekintetében is óriási változás állt be: többségbe kerültek a középfokú végzettségű könyvtárosok, sőt, egyre nagyobb számban jöttek a felsőfokú, főiskolát, egyetemet végzett könyvtárosok is. A munka színvonalát biztosította, hogy ebben az időben Bertók László lett a könyvtár vezetője. Az állománygyarapítás minőségi javulása, a beszerzett dokumentumok típusainak gyarapodása (kazetták, hanglemezek) is a könyvtár színvonalas munkáját jelezte. Közelítettünk a valódi közkönyvtári szint felé, a „paradigmaváltás” kézzel fogható közelségbe került. A fejlődés – itt most a szó el nem csépelte, valódi értelmében – jól látható, érzékelhető volt.

Ám a felülvizsgálati jegyzőkönyvben¹³ meghatározott tervekből sok minden nem valósult meg. A további három felépíteni szándékozott, a Várkonyi Könyvtárhoz hasonló alapterületű könyvtárból nem készült el egy sem, a PVK központja nem tudott a legnagyobb könyvtár mellé költözni. Valamit javított ugyan a képen a Várkonyi Könyvtár, a Honvéd téri, meg a Központi Gyerekkönyvtár, az Ifjúsági Ház könyvtára, de mindez kevés volt. A város nagy része ellátatlan maradt. A megszünt kiskönyvtárak helyett nem lett semmi. A „nagyobbak” fejlesztése megakadt. Amikor a Városi Könyvtárba kerültem dolgozni, annak 34 fiókkönyvtára volt. A Pécsi Egyetemi Könyvtárba történő átlépésem idejére, 1994-re, a Városi Könyvtár egykor volt 34 fiókkönyvtárából már csak 13 működött. Kacsringós történet volt ez, de erről részletesen írtam másutt, most nem elevenítem fel.¹⁴ Itt csak két számot idéznék a mennyiségi szemléletet igazolandó: 1976-tól 1994-ig 160 ezer kötet törlesztésében és kb. ugyanannyi leltározásában vettem részt, vagy „sk.”, vagy mint feldolgozó osztályvezető.

Azt gondolom, nagyon jó felszámolóbiztos voltam. (Ezt igazolhatja az ebben az időszakban „szocialista kultúráért” kapott kitüntetésem is.) Egyik helyen közel száz, másik helyen 21 könyvtár megszüntetésében, bezárásában vettem részt. (Megjegyzem, a városiak nagyobb könyvtárak voltak, mint a szakszervezetiek, a 21 megszüntetettben biztos sokkal több könyv volt, mint a 100 másikban.) Itt, a

Városi Könyvtárban egy ideig azt éreztem, jó úton haladok, haladunk. De aztán távozásom idejére már rájöttem, nem... A Nyers Rezső-féle gazdasági reform, az új gazdasági mechanizmus a Brezsnyev-érának köszönhetően elakadt, a '80-as években pedig már IMF-hitelből tartotta fenn hatalmát, ameddig tarthatta, a kádári szocializmus. És 1990 után végképpen megszűnt az ideológiai nyomás. Nem volt többé szükség az egyetlen ideológia terjesztésére sem: a nagyon sok ideológia időszaka köszöntött ránk. És a sok ideológia között elveszett a gyermek, akarom mondani a könyvtár. Végül aztán jött a televízió, a video és a számítógép... A public libraynak, az első paradigmaváltás édes gyermekének a PVK-ban a '90-es évek végére befellegzett. De ezt a szomorú összeomlást én már nem ott éltem meg: 1994-ben a Pécsi (akkoriban Janus Pannonius) Tudományegyetem könyvtárába mentem dolgozni.

Graduale 4. vagy inkább Dies irae

Nyitókép: költözik a PTE Központi Könyvtár a Széchenyi térről. Költözik az összevont Megyei-Városi Könyvtár a Város központjából, a Sétatér mellől. Költözik a volt Városi Könyvtár Igazgatási Központja és „Kilenc Király” Gyermekkönyvtára a város sétáló utcájából. Költözik az éppenséggel nemrégiben átadott, az állományától eltekintve szinte újdonszerű Pécsi Tudományegyetem ÁJK, KTK Könyvtár a Jogi Kar épületéből. Költöznek. Ki a városból, a „meki- és a benzinkút szagba”.

(Mentségemre írom: talán hosszúnak tűnhet ez a rész. De kérdezem: lehet-e elég hosszú, amikor egy könyvtártípust búcsúztatok? Olyant, amelyikben magam is 17+3 évig dolgoztam?)

Megjegyzem még bevezetőül: minden elismerésem és tiszteletem azoké a könyvtárosoké, akik sokszor emberfeletti munkát végezve dolgoztak a költözés előkészítésén, a költözés közben az új könyvtár berendezésén. Ők csak azt tették, amire a munkáltatójuk kötelezte őket. Kérem, ne érezzék sértésnek, amit írok.)

Amíg a szakszervezeti könyvtárban és a PVK-ban dolgoztam, szívvel-lélekkel résztvevője voltam a folyamatoknak, a változások lelkes híveként „működtem”. Láttam a jó irányt, úgy éreztem, a jobb könyvtárakért dolgozhatok. Az első könyvtári paradigmaváltás szívügyem volt. Az egyetemi könyvtárban azonban már belecsöppentem a második könyvtári paradigmaváltásba, amelyet a számítógép és a modern kor politikája involvált. De ennek a változásnak én már csak – hogy némi képzavarral éljek és valami kis szint vigyek az amúgy sötét befejezésbe – félszívvvel voltam „fogaskereke”. Ez a fejlődési irány nekem már nem tetszett. Mert hamar rájöttem: ez az út nem a könyvtár jobbítása, hanem a könyv, könyvtár és könyvtáros korszak felszámolása felé vezet. Dehumanizálja a könyvtári folyamatokat, elgépiesíti a könyvtárosi munkát, megszünteti az élő kapcsolatot a használó és a „kiszolgáló”, a könyvtáros között, virtualizál mindent munkafolyamatot. Olyannyira nem tetszett nekem ez az irány, hogy az egyetemi könyvtári feldolgozó

osztályvezetői beosztásomról lemondva a Pollack Műszaki Főiskolai Kar éppen akkortájt az Egyetemi Könyvtárhoz kapcsolt kari könyvtárába száműztem magamat, feldolgozó könyvtárosnak, amelynek aztán igazgatója lettem, s ahol aztán, kicsit a könyvtári „nagypolitika” farvizén, mégiscsak részese lettem – annyira-amennyire – ennek a második, egyben utolsó változásnak: a könyvtárak, az így-úgy kialakított public library felszámolásának.

Annyit azért hozzá kell tennem, nehogy félremagyarázzanak: nem vagyok ludista gépromboló. A PVK első számítógépét az én szelíd nyaggatásomra vette meg a könyvtár 1993-ban. Azóta minden „írói” munkámat a klaviatúra fölé görnyedve végzem. A PTE Könyvtárban 1994-től már számítógépes földolgozást végeztem, igaz, kezdetben nagyon gyenge, „házi barkács” szoftverrel, de aztán kitanultam a Voyager – később Corvina – feldolgozás rejtelmét is, később meg már sok kollégát én tanítottam a használatra. Összességében biztosan eléri, vagy túl is haladja a kétszázézet azoknak a rekordoknak a száma, amelyeket én írtam be, emeltem át az OPAC-ba, vagy amelyeknek ellenőrzését én végeztem el a feldolgozó kollégák után. Honlapot szerkeszték, ismerek és használok képszerkesztő programokat, PowerPoint-os előadásokat szerkesztettem, filmeket, hangfelvételeket vágtam több-kevesebb sikerrel, levelezőlisták tagja voltam, az internet használatáról már ne is beszéljünk. Én a géppel jó viszonyban vagyok, amit írtam és írok, nem a gép ellen van. Hanem a gépet minden elé és fölé emelő szemlélet ellen: a gép szolgálja az embert, ne az ember a gépet! Mert a gép csak gép. Hernádi László, kedves elődöm és segítőm a Pollack könyvtárban, szokta mondani valahogyan így: *Ha a számítógépbe hülyeséget írnak be, az hülyeséget ad vissza.* Én ehhez tartom magamat. És azt mondom, a számítógép gyorsaságra, felületességre szoktat, dehumanizál, mert átveszi az ember szerepét olyan helyen is, ahol pedig emberre volna szükség, dehumanizál, mert az emberi munkát is elgépiesíti, dehumanizál, mert a segítségé-vel felszabaduló időt csábító „üveggyöngyeivel” azonnal el is rabolja: oktatás helyett elbutít, érték helyett salakot ad a használók kevésbé művelt (mondhatom-e, kevésbé olvasott?) egyre nagyobb számú tömege számára, éppúgy, mint a teljesen elmocskolódott média. És diszkriminál, mert elveszi a lehetőséget az elől, akinek nincsen gépe, internetje, aki nem tudja megtanulni a számítógép kezelését, diszkriminál, mert..., de, itt, hogy érthető legyen, mit is akarok mondani, s hova is vezettem ennek a rekviemnek a befejezését, egy fogalommagyarázatra és egy kis „elméleti bevezetésre” lesz szükség.

1995. szeptember 27-én Mihail Gorbacsov, amerikai mecénásai jóvoltából, meghívhatott ötszáz vezető iparmágnást és politikust a San Franciscó-i Fairmont Hotelbe. Ez a konferencia a világgazdaság jövőjéről szólt. A jövőt ezek az urak (akkorra már Gorbacsov is „úr” volt) egy aránypárral és egy szóval írták le: „húszt a nyolcvanhoz” illetve „tittytainment”. Miért? A konferencia résztvevői szerint az elkövetkező évszázadban (jelen századunkban!) a munkaképes lakosság húsz százaléka elég lesz ahhoz, hogy a világgazdaság megfelelően működjön. Ez a húsz százalék vesz majd részt aktívan a gazdaság működtetésében, a pénzkeresésben és a fogyasztásban; az emberek nyolcvan százaléka pedig állástalan lesz, rettenetes nehézségek között fogja tengetni életét. Scott McNealy, a *Sun* menedzsere azt mondta:

„»to have lunch or be lunch«, azaz *vagy te eszel, vagy téged esznek meg.*”¹⁵

És innen hosszabban idézem a 15. lábjegyzetben jelölt forrást:

„... »A munka jövője« témát tárgyaló, többkarátos [Fairmont Hotel-beli P. L.] vitakör csak azokkal foglalkozik, akiknek nem lesz majd munkája. Világszerte olyan embereknek a milliói lesznek majd munkanélküliek – erről a vitakör tagjai mélységesen meg vannak győződve – akik eddig a San Franciscó-i öböl kellemes mindennapjaihoz hasonló életet élhettek, és nem igen ismerték a biztos állást nélkülözőknek a túlélésért folytatott küzdelmét. A Fairmontban egy új társadalmi rendszer képe rajzolódik ki: gazdag országok, említésre méltó középosztály nélkül. És a tanácskozás résztvevői között nem akad senki sem, aki cáfolná ezt a jövőképet.

Sőt, nagy karriert fut be körükben a »tittytainment« kifejezés, amelyet az öreg harcos, a lengyel származású Zbigniew Brzezinski dob be, aki négy évig volt Jimmy Carternek, az USA elnökének nemzetbiztonsági tanácsadója, és azóta foglalkozik geostratégiai kérdésekkel. A »tittytainment« kifejezés, magyarázata szerint, a szórakozást jelentő »entertainment« szónak és az amerikai szlengben a női mellet, »cicit« jelölő »tits« szónak a keveréke. Brzezinski ezzel a szóval nem valamiféle szexszimbólumra akar utalni, hanem sokkal inkább a tejre, amely a szoptató anya melléből árad. Az elkábító szórakozás és az elégséges táplálék megfelelő keverékével lehet majd elérni, hogy a világ frusztrált lakossága ne lázadjon föl, hogy elégedett maradjon.”

Hogyan keveredik ez az eszme-futtatás a Városi Könyvtár és a közkönyvtárak rekviemjébe? Egyenes úton.

A szocialista nagyvállalatok helyébe lépő monopolkapitalista vállalatok tulajdonosát nem érdekli az ideológia és dolgozóinak műveltsége sem, csak a profit. Minél kevesebb, minél egyszerűbb munkafolyamatra betanítható „emberi gép” kell a tulajdonosnak. Az „emberi gép” „megteremtéséhez” (inkább kitenyésztéséhez?) pedig nem kell nagy műveltség, ahhoz elég egy gyenge iskolarendszer és egy pár művelődési intézmény, például egy-két könyvtár. A 80 százalékos állástalan „szellemi etetéséhez” pedig jóformán már semmire sincsen szükség. A tv, a celebvilág állandó mutogatása, az internet (akkor ezt még Brzezinski nem is nagyon tudhatta) mint a legfőbb tittytainment, elég nekik, ezek kiszolgálják az ő sötétségben hagyott szellemüket. Az ideológiai töltetű irodalom, a broszúrák helyett, Marx és Engels, Lenin és Marosán meg Gáspár Sándor elvtársak művei helyett ott a *Bors*, a *Kiskegyved*, a tv, a pornó. Mennyivel jobban mutat a képernyőn egy nekivetközött celeb, mint egy kezeslábasba bújtatott traktoristalány! A nyolcvan százalékos kap valami mérgezett-tartósítószeres enivalót, melléje a butító „szolgáltatást”, a „tömegkultúrát”, aztán csak üljenek otthon a foteljükben. (Modern panem et circenses...) A 20 százalékosnak meg, aki dolgozik, és használja a maga által megtermelt javakat, majd lesz elit iskola és művelődés, amihez az elbutított, szó szerint is elkábított (az alkohol mellett legyen legális a kábítószer is!) tömeg úgysem akar majd hozzáférni.

És így jutunk el a Tudásközpontig. Mert ha úgy van, ahogyan fönt vázoltam, (márpedig úgy van), előbb-utóbb Pécsset is el kell érni a tendenciának. Hogyan?

Én a könyvtári területet ismerem úgy-ahogy, innen veszek példát.

Pécssett megszűnt a köznek tudást, művelődést, igényes szórakozást nyújtó Városi Könyvtár, úgy, hogy „bedarálták” a másik, hasonlóan szegény és hasonló fel-

adatokat kiválóan ellátó közművelő intézménybe, a megyei könyvtárba. A kialakuló megyei–városi könyvtárat összeköltöztették az egyetemivel, „bevitték” a könyvtárak nagy olvasztótégelybe, a „Kaptárba”. Itt meg lassan majd megszűnnek a külön egyetemi és közművelődési könyvtári funkciók, és létrehozzák az egyetemi polgároknak, a 20 százaléknak az egységes „infoelosztó” központot. A Tudásközpontot. A „kiszoruló” 80 százaléknak meg, ugye leírtuk, mi marad. És kap még némi „műanyag” ételt, ott a meki, a burger king... Jut eszembe, ez is szimbolikus: a Tudásközpont a meki és a benzinkút mellé költözött... Az egyik majd ellátja „nagyüzemileg” a hasakat, a másik az autókat, a harmadik meg az agyakat. Ez a második paradigmatváltás vége.

Még szerencse, hogy az ördögi felszámolóbiztosi „körből” ki tudtam lépni. Én ebben a „bedarálási” hadműveletben, hála Isten, már csak távoli szereplőként vettem részt, mert nem is akartam benne részt venni, befolyásom meg aztán a dolgok menetére végképpen nem volt.

S mivel mondandóm szempontjából a Tudásközpont a végső pont, hiszen ez szememben „hús a nyolcvanhoz” arány pár első példája, járjuk körül kicsit a keletkezését.

Mert kérdőjel és változás szép számmal volt a Tudásközpont tervezése, építése időszakában.

Az előtörténet igen nagy vonalakban ez: Pécs 2010-ben Európa kulturális fővárosa lehetett. Az Európai Unió úgynevezett „zöldmezős” beruházásokra jelentős összegeket biztosított a kulturális fővárosnak. Ekkortájt egyezett meg a megye és a város abban, hogy a pénzek jelentős részét a Kodály Központ (akkor még zenei központ, hangversenyterem) és egy új, összevont megyei–városi könyvtár megépítésére igényli-használja. Az idő múlt, a tragikus halált halt Toller László polgármester és utóda, a szintén hamarosan elhunyt Tasnádi Péter után (és már alatta is) a városvezetés tehetetlenné vált. A Kulturális Főváros vezetői és vezető szervei több személycserét jegyeztek, mint égen a csillag, minden beruházás elúszni látszott, az új városvezetésnek, ha nem akarta, hogy a pénzek elveszenek, gyorsan kellett cselekedni. A hangversenytermet és az új könyvtárat mindenképpen meg akarták építeni. Érthető, hiszen Pécsen nagy közművelődési könyvtár építését 1900 (!) óta tervezgettek, de még soha nem jutottak el addig, hogy el is készüljön. Az új városi és megyei vezetés szorult helyzetben volt, amolyan „van kalapja? – nincs kalapja?” helyzetben. Ha nem „hajtja végig” a megöröklött projekteket, azt mondják, tehetetlen, tehetségtelen. Ha a szorító időben mégis végrehajtja, hibák nélkül nem fog menni a megvalósítás. Politikai döntés született: mivel meglesz a pénz az építéshez (figyelem, építést írtam, nem fenntartást!), ad az Európai Unió, legyen hát végre könyvtár, és ne bukjuk a kulturális fővárost... Az idő sürgetett: Debrecen és Pest is jelentkezett: szívesen „átvennék” a címet, ha a pécsiek nem tudják megcsinálni a beruházásokat. Mondom, először mindenki csak arra figyelt: épüljön már valami. Ámde közben kiderült, a tervezett új könyvtárépület nagy lesz a megyei és a városi könyvtárnak. Főként a fenntartási összeget tekintve lesz nagy. Nekem nincsen rálátásom az ügyekre, nem tudhatom, ki, hogyan és mikor vetette föl azt, hogy a város legnagyobb munkáltatója, az egyetem, csatlakozzon a programhoz, lényeg az, egyszerre csak az Egyetemi Könyvtár is megjelent „helykövetelőként”, mondván, a Központi Könyvtárat (amely a városnak is a központjában volt) költöztessék az új épületbe. Akkor majd az „megtelik”, az egyetem pedig, gazdag társbérelőként majd

segít a fenntartásban. Aztán, evés közben jön meg az étvágy, az ÁJK-KTK (jogi- és közgazdasági kari) könyvtár is „becsatlakozott” a projektbe. (Ekkor meg, úgy látszott, kicsi lesz az új épület, de ezt a kérdést valahogyan megoldották. Aki könyvtáros, tudja, mire gondolok.)

No, két szegény és egy gazdag társbérelő mégis csak jut majd valamire...

De azért nem volt minden zökkenőmentes: a fenntartásra fordítható pénz forrása még sokáig (talán máig?) kérdéses. Ilyeneket lehetett olvasni akkortájt, 2009-ben a helyi (írott és on-line) sajtóban:

„Az országos költségvetési megszigorítás után a pécsi színház támogatását 100 millióval, a szociális és gyermekvédelmi elhelyezésre szánt pénzt 77 millióval kurtítanak meg (a szociális ágazatban összesen 90 millióval lenne kevesebb a pénz), de 28 millióval kapnának kevesebbet a tűzoltók is. [Megjegyzem, a tűzoltó laktanya állapota azóta sem változott jelentősen: az összedőlés határán van. P. L.] Semmi nem jutna például a pedagógusok szakvizsgáira, továbbképzésére, s közel 100 millióval visszafognák a közművelődési és a közgyűjteményi feladatokra eddig utalt összeget is.”¹⁶

További idézetek egy másik pécsi lapból újabb érdekességgel szolgálnak:

*„Az EKF legjelentősebb, új létesítményei ugyan csak a 2010-es év második felében állnak majd rendelkezésre, de a működtetésükhöz szükséges szervezetek felállításáról minél előbb gondoskodni kell. Annál is inkább, mert az **üzemeltetés költségeiről nincsenek pontos számítások**, [kiemelés tőlem, P. L.] ezért azok elkészítése fontos feladat, miként a bérleti szerződések előkészítése is.”¹⁷*

Írták ezt 2009. október 11-én, kevesebb, mint egy évvel a tervezett átadás előtt! Micsoda szervezés!

Az idézett cikkben, *Őszeköltöző könyvtárak* fejezetcím alatt is érdekes nyilatkozatra lelhetünk:

*„Révész Mária, a kulturális bizottság elnöke szerint [...] A városi könyvtár mint intézmény beolvad a megyei könyvtárba, így a Tudásközpontban a megyei és az egyetemi könyvtár működik majd önállóan, megfelelő kooperációban. **Egyesíteni nem lehet őket, azt a felsőoktatási törvény nem teszi lehetővé.** [Kiemelés tőlem, P. L.] Révész Mária szerint a költségekről csupán annyit lehet tudni, hogy **a városnak valamivel többbe kerül majd a működtetés – 120 helyett 150 millióba évente –, mint ha nem olvadnának be az új intézménybe.** [Kiemelés tőlem, P. L.]”*

Főntebb, ugye, azt olvashattuk, „közel 100 millióval visszafognák a közművelődési és a közgyűjteményi feladatokra eddig utalt összeget is.” Akkor vajon miből finanszíroznák a többletkiadást? Érdekes és fontos kérdés. Révész Mária különben a kiemelt szövegben egy másik lényeges ügyet feszeget: hogyan lehet együtt működtetni két olyan intézményt, amelyeket pedig a törvény szerint nem lehetne egyesíteni. Nos, ezt egy ügyes huszárvágással sikerült megoldani, olyannyira ügyessel,

hogy az együttműködés aztán „*pécsi modell*” néven került be a könyvtáros köztudatba.

A cikkben szó esik még egyszer a költségvetésről az „*Útlevelem*” könyvtárból egy másik könyvtárba fejezetcím alatt:

„A megvalósíthatósági tanulmány elkészülte óta senki sem végzett számításokat arra vonatkozóan, hogy mennyibe is kerül a Tudásközpont működtetése, mondja Hargitai János, a megyei önkormányzat elnöke. Reméli, nem lesz magasabb a költségvetése, mint amennyit a beköltöző intézmények költségvetéseinek összessége jelent”

Dehogynem, hiszen Révész Mária ezt pár sorral följebb már előrevetítette. Talán nem egyeztettek a nyilatkozók?

Ugyancsak az idézett cikkben olvasható a *Tudásközpont forrásai* fejezetcím alatt:

„Részletes költségvetési terv nélkül a megvalósíthatósági tanulmányra hagyatkozhatunk a Tudásközpont költségei tekintetében. Eszerint 2010-ben a megye 176, a város 154, az egyetem pedig 455 millió forinttal támogatja az új intézmény működését. A támogatások évről évre növekednek, 2014-re a megye 216, a város 190, az egyetem pedig 536 milliót fizet.”

Ehhez az idézethez én egy megjegyzést fűznék: 2012-re teljesen átalakult a megye szerepe, fenntartói státusa, így aztán nem tudom, 2014-re hogyan fog a megye bármennyit is fizetni a fenntartásra. Azt hallottam, már folynak a tárgyalások a várossal, mennyit tudna még vállalni a megyei rész fenntartásából. Vagy egyáltalán, mi is legyen, ha a megyének nem lesz elosztható pénze? (A megye múzeumi, más közművelődési intézményei is halódnak...) Két, adósságtengerben, forráshiányban, fuldokló, mondhatni, fizetésektelen közigazgatási egység, a megye és a város frigyéből mi alakul majd ki? De mit várhattunk ilyen előzmények után?

„A kulturális bizottság tárgyalta a városi és a megyei könyvtár összevonásával foglalkozó napirendi pontot is. [...] Azt azonban egyelőre nem tudni, hogy mennyibe kerül majd a fenntartása. [Kiemelés tőlem. P. L.]”¹⁸

Hogy miért idézem éppen ezeket a részleteket? Csak azért, mert nekem ma is az egyik legfontosabb kérdésem a Tudásközponttal kapcsolatban: ki, hogyan, milyen kondíciók mellett fogja fenntartani? Tudom, most még van pénz. Tudom, most még működik a Tudásközpont. De mi lesz, ha elapadnak a pénzforrások? A korábban még gazdagnak tűnő társbérllőről, az egyetemről azóta már tudjuk, ötmilliárdos adóssággal küszködött, amíg a kormány azt valamilyen mértékben át nem vállalta tőle. Így most azt mondhatjuk: két szegény és egy „gazdag” helyett majd három szegény állhatja a költségeket. De hogyan, miből? Meddig?

Most, hogy eljutottunk a negyedik graduáléhoz, megállapíthatjuk: itt már nem kell se szekrénykönyvtár, se könyvtári népkönyha, se public library, hanem, ha törlik, ha szakad, kell egyetlen, vagy egy-két gazdag létesítmény, a 20 százalékknak a kedvéért, amelyik végül majd használni is fogja azt, azokat. Például a Tudásköz-

pontot. Mert az lesz a vége: az öregek, akik a megszűnt könyvtárak látogatói voltak, nem mennek a város másik végébe, akkor sem, ha van busz, nem is értik az új technikát; a szakmunkások, a munkanélküliek, Kertváros, Újmecsekalja lakói, sok tízezen, pedig azért nem fognak oda menni, mert ott van nekik a tittytainment, a visszajátszható-felvehető tv műsor, az internet. Meg aztán még csak ki sem kell lépni nekik otthonról, hogy a Tudásközpont szolgáltatásait elérjék. Hargitai úr is mondta a Tudásközpont megnyitó ünnepségén: olyan információszóró hely lesz ez, hogy a keresőnek már be sem kell jönni, csak kattint a gépén, és már meg is kapja a kért dokumentumot. Hoppá! Ugye, írtam: teljesen elszemélytelenedik minden: nem kell a kérőnek (nem írhatok már olvasót, mert ki tudja, miféle dokumentumot kér a látogató – személyesen vagy egyre inkább virtuális módon) a könyvtárossal, informatikussal, kiszolgáló személyzettel, vagy ahogyan már hallottam őket nevezni, „humán díszítőelemmel” találkozni, csak a géppel. Ugyancsak Hargitai úr mondta a megnyitón, nagy derűtséget kiváltva: olyan lesz ez az épület, mint egy pláza. Ez lesz a Tudáspláza. Hát, igen. Ízlelgetem a szót: Tudáspláza, s beugrik: a könyvtárosok lesznek a plázacicák? De tényleg, pláza ez. Minden van itt: előadótermek, étterem, büfé, könyvesbolt, kiállítótér, Kaptár... Teljesen trendi. Eszembe jut a kérdés: ki fog itt olvasni? De hát panasz, zokszó nem eshet, mindenre gondoltak a tervezők, az egyetemisták mellett a kisiskolásokra is: van az épületben még gyermekkönyvtár is. A negyedik emeleten. A leginkább csendre vágyó egyetemi hallgatók legnagyobb öröme. Aki oda tervezte, valószínű nem látott-hallott még gyerekcsoportot lépcsőn trappolni, vagy liftre várni. Mindegy, majd előbb-utóbb, gondolom, úgymint eltüntetik ezt a véletlen útítársat. Hiszen a mindenféle kisiskolások sem tartoznak a 20 százalékba. (Bár ők lehetnének a jövő olvasói, ám erről a gyermekkönyvtárosok többet tudnának mondani, mennyit és mit olvasnak ezzel szemben mennyit használnak internetet... ők is.)

Biztosan tudom, vannak a kérdéseimre válaszok: eddig is volt, ezután is lesz a fönntartásra pénz. (Csak csöndben kérdezem meg: a kari könyvtárak fenntartása mennyire sínyli meg a Tudásközpont hatalmas „pénzelszívó” erejét?) Temérdek látogatója van a Tudásplázának és a rendezvényeinek. Fényes statisztikák mutatják a jobbnál jobb eredményeket. De az emberlépték, a humánium egyre jobban kiveszik az ilyen épületekből: akár a plázákban, bolyonghatok bármeddig a polcok, könyvek között, senki sem fog hozzám szólni: „keresd magad, vidd magad”. Még a kikölcsönzést-visszavételt is személytelenné teszi a kölcsönzőpult melletti gép, vagy a bejáratnál szemben elhelyezett könyvbedobó; már a hölgyek sem szükségese a pult mögött. Hacsak tényleg nem „humán díszletként”. Arról már ne is beszéljünk: az olvasás egyre jobban kiszorul a „könyvtárból”: nagyon sokan már most is csak az ingyenes internet és a számítógépek miatt járnak oda. Hiszen mit is írnak a KATALIST-en: az olvasás kontraproduktív. Nézegess képeket! Azt még megérted. Talán... (Az egy óránál kevesebb olvasás különben „önbeteljesítő” jóslat is lehetne: elég bármelyik könyvtár – és itt nem csak egyetemi vagy pécsi könyvtárra gondolok – könyv- és folyóiratbeszerzési statisztikáit átnézni, mondjuk, tízéves időszakot figyelve: kiderül, mennyivel kevesebb könyvet és folyóiratot vásárolnak, fizetnek elő 2012-ben, mint tíz, vagy öt, vagy akár egy évvel előbb. Ha a tendencia folytatódik, nemsokára nem kell aggódnia a kedves levélírónak: nem, hogy egy órát, de még tíz percet sem olvas(hat)nak majd a kedves látogatók. Legalábbis új könyvet nem.)

Szóval Pécs már „kétlábbal” a XXI. században áll, ha szabad így mondani: itt már megvalósulni látszik a húsz a nyolcvanhoz ideája, Brzezinski nagy álma a tittytainment pedig már működik a város nagy részén. Már a történelmi belvárosban is. Mert az a helyzet, és nekem és még sok más „hagyományos” könyvtárosnak ez nagy bánatunk: a város történelmi központja „könyvtárilag” üres lett: a Tudásközpont kiürítette. A város közkönyvtárait fölládozták a nagy Tudásközpont oltárán.

Az én könyvtárosi „fennállásom” ideje alatt sokáig az volt az elsődleges szempont, legyen minél közelebb a könyv az olvasóhoz. Aztán az, hogy legyen minél jobban felszerelt, kulturált, mindenki számára kényelmes és gyors a hozzáférés.

Most aztán már tényleg közel – egy kattintásra – van, kulturált és gyors a hozzáférés a keresett anyaghoz, dokumentumhoz. Pár helyen a városban. Az egyetemi karokon, meg a Tudásközpontban. A 20 százalékéknak. A többinek marad a tittytainment.

Jó és lelkes „átalakító”, könyvtári „paradigmaváltó” voltam a múlt század végéig (de érdekes ezt így kimondani, leírni: hiszen rá kell döbbernem, életem legnagyobb része már a múlt század kódéba vész!), de ezt a fajta átalakulást, ezt a második paradigmaváltást már nem tudom támogatni. Ezért örültem én, hogy ebben az átalakulásban már csak félszívvvel vehettem részt. Szerencsés ember vagyok, nyugdíjasként már nem is kell.

R. I. P. helyett

Ha tényleg rekviemet írnék, most az kéne, *ite missa est* helyett én is mondjak R. I. P.-t a közkönyvtárak fölött, mint a pap a halott fölött. Vagy mondjam azt, amivel kezdtem: *Requiem aeternam dona eis Domine...?* Nem. Csakazértsem! Mert sokan vannak, vagyunk még, akik ragaszkodunk ezekhez a régi fogalmakhoz, fizikai egységekhez: könyv, folyóirat, vagy ha úgy jobban tetszik: papíralapú dokumentum. Sokan vagyunk és maradunk, mert vannak, akik velem együtt tanulták és adták, adják tovább az írott betű és a könyv szeretetét. Akik akkor is rejtegetnek majd egy-egy könyvet, ha kell „fejben”, amikor eljön (eljön?) a 451 Fahrenheit világa. Akik akkor is tudnak olvasni, ha nincsen áram, ha nem villózik előttük a képernyő. A negyedik graduálé, ez a XXI. századi, nem az enyém. Nem rólam és a hozzám hasonlókról szól. És nem nekünk.

De nem kesergek. R. I. P. helyett jöjjön inkább a megdicsőülés. A könyv mennybemenetele. Az exitus helyett a resurrectio, amit példázhat Tóth Árpád *Egy lány a villamosban* című ismert versének első szakasza:

*Fiatal lány volt, ám ölébe ejtett
Szemmel már úgy ült, mint dús terhű nő,
Ki révedezve sejtí már a rejtett
Jövőt, mely szíve alján csendbe nő,
Maga körül minden zajt elfelejtett,
Lesiklott róla Gond, Tér és Idő –
Körötte durva, lármás utasok
Tolongtak, s ő csak ült és olvasott.*

De idézhetném Csorba Győzőnek a Belvárosban bezárt megyei könyvtár színes üveglakán olvasható versikéjét is.

*A szellemből anyag,
majd újra szellem:
ímé a könyv
e köznapi csoda.
Elérhető lesz
az elérhetetlen,
ha fölveszed
s le nem teszed soha.*

És egy keserédes utóhang, avagy mégiscsak van resurrectio?

2012. május. 19-én, szombaton az alábbi hírt küldtem el az internetre, a könyvtárosok Katalist nevű levelező listájára. (Beérkezett 20:01:49)

„Kedves Katalisták, bekukkantottam a Katalist Archívumba, és látom, hogy még nem látom (sic!) a beszámolót a Pécsi Csodáról. Azaz arról, hogy Pécsen a KÖNYVTÁRAT nyitottak. Könyvtárat és emlékszobát. Két évvel azután, hogy a Tudásközpont »könyvtárilag« »kiürítette« a történelmi belvárost (Egyetemi Könyvtár; Csorba Győző Megyei és Városi Könyvtár; Pécsi Városi Könyvtár Központja és 1. sz. »Kilenc Király« Gyermekkönyvtára, Ifjúsági Ház Könyvtára - az egész Ifjúsági Ház – is bezárt), a Megyei Könyvtár vezetése csendes, de határozott »agitációs-propaganda«:) munkájának köszönhetően megnyílt a város Sétáló utcájában (Kossuth-Király utca), a volt Gyermekkönyvtár helyén, a »Belvárosi Könyvtár«, az Igazgatási Központ irodáinak két szobájában pedig a Várkonyi Nándor Emlékszoba. A hír minden könyvtárszerető pécsi szívét örömmel tölti el, az enyémet, mondhatom, különösképpen, hiszen 17 évig a most nyílt Könyvtár és Emlékszoba falai között dolgoztam, sőt, a két éve bezárt gyermekkönyvtár berendezésében, megnyitásában már aktív résztvevő voltam 1976-ban... Hogy az ott volt és olyan lett-volt, amilyen, abban az én kétezer és szellemi munkám is benne van, ezért kétszeres az örömöm, hogy a kiürített és már erősen dohosodó épület fölüjritása után újra egy szép könyvtár várja Pécs Belvárosában az olvasókat. Mondhatom nyugodtan, Pécsi Csoda: a millió sebből vérző önkormányzat és a megye pénz tudott fordítani egy könyvtárnyitásra is. Köszönet illeti őket, de (szerintem) elsősorban a Megyei Könyvtár vezetőjét Szabolcsiné Orosz Hajnalkát, aki a könyvtár, és Kereszturi Józsefet, a (volt) Pécsi Városi Könyvtár nyugdíjas igazgatóját, aki pedig a Várkonyi Emlékszoba létrejöttéért »felelős«.

A hír a Pécsi Újság oldalain itt olvasható:

<http://www.pecsiujstag.hu/pecs/hir/helyi-hireink/varkonyi-emlekszoba-nyilik-a-megujult-belvarosi-konyvtarban>

A BAMA (Új Dunántúli Napló) oldalain pedig itt:

<http://bama.hu/baranya/kultura/varkonyi-szobaval-nyilik-konyvtar-a-belvarosban-442622>

Az öröm pillanataiban nem illik kétségekről, félelmekről írni. Majd idővel azokról is írok. Mivel nem vagyok listatag, nem a listára (ide csak hírt küldök), hanem a csorbagyozo.hu honlapra: rengeteg kapcsolódási pont van Csorba Győző és a könyvtár, Csorba és Várkonyi Nándor között. Örömteli üdvözlés minden Katalistának: P. L.”

Mint jeleztem, van azért néhány kérdésem, kételyem az örömhírhez. Nem vonom kétségbe a könyvtárnyitást „kiharcolóinak” és a beruházó önkormányzatnak a jóindulatát, tevékenységük fontosságát, kétlem azonban, hogy ez „rendes feltámadás” volna.

1. Mi lesz az épülettel, az épületből három év múlva? Amikor a Tudásközpont-ra (is) pénzt adott az Európai Unió, több más között előírás volt, hogy a kiűritett épületeket (Csorba Győző Megyei–Városi Könyvtár, Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára, Pécsi Városi Könyvtár Igazgatási Központja és Gyermekkönyvtára) öt évig csakis kulturális célra használhatják. A város sétálóutcájában, központjában lévő híres pécsi épület, ahol most az „új” könyvtár nyílt (Hamerli-ház), amint hallom, nagyon sokaknak tetszik – még a család örököseinek is –, szinte biztosak lehetünk abban, hogy a moratórium lejárta után hamarosan más célra fogják megszerezni pénzes emberek, vállalatok.
2. A fölüjítási módszere is arra utal, nem hosszú időre tervezték. A kiállítási tárló képein jól látszik: a falakat nem tudták bevakolni, annyira nedvesek voltak. Tettek hát eléjük gipszkarton borítást. Ez ügyes és jónak tűnő megoldás: ápol s eltakar. Kérdés: mit takar el? Sajnos, tapasztalatból tudom, sokszor a rossz, hanyag munkát. Ha a falat nem javították ki rendesen a gipszkarton mögött (a lépcsőkön alkalmazott megoldást nem számítom jó jelnek...), akkor az éppen három év múlva át is ázik. Három év múlva majd megjavítja az új tulajdonos? (Persze lehet, mindennek csak a pénzhiány az oka, de ilyen öreg, sokat látott ember, mint én, már gyanakvó. És aztán azért hall is egyet-mást.)
3. Az sem hosszú élettartamra és nagy tervekre utal, hogy mindössze egy könyvtáros dolgozik a könyvtárban. (Egyelőre?) Ennek megfelelően a nyitva tartási idő eléggé zavaros, szinte minden nap más. És hogyan lehet egy ekkora épületet, könyvtárat egy emberre bízni? Mi van, ha egyszerűen csak WC-re kell mennie? Mi történik, ha – ne adj’ Isten – beteg lesz? Helyettesítik? Kivel, honnan?
4. Már évek óta egy kerékpárkölcsonzó és -javító működött az udvarban. Amennyire ismerem a történetet, nagyon jónak találták eddig a helyet. És úgy hallottam, már most „betették a lábukat az ajtórésbe”: valamilyen kiskaput kihasználva irodát kaptak az épületben. Lehet, ők lesznek az utód?

A kérdések kérdések maradnak, majd az idő megválaszolja azokat. A kétely azonban mégiscsak itt bujkál: minden csoda három napig (évig) tart?

* * *

JEGYZETEK

Magyarázat az egyes idegen szavakhoz:

A requiem (latin), a tisztító helyen szenvedő lelkekért fekete színű miseruhában mondott szentmise, vagyis gyászmise. Requiemnek nevezik, mivel e szóval kezdődik: „Requiem aeternam dona eis Domine, et lux perpetua luceat eis”, a. m. „*Adj nekik Uram örök nyugalmat és az örök világosság fényeskedjék nekik*”. A gyászmisében elmaradnak az örömet kifejező részek, mint a gloria és credo. Az „ite missa est” helyett, a. m. „menjetek, *elbocsájtás van*” azt mondja a pap: „*Requiescant in pace*”, azaz „nyugodjanak békében”. A mise végén a népre adni szokott áldás tehát elmarad, minthogy a pap a szentmiséből nyert áldást a meghaltakra alkalmazza. (Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Requiem>)

Exitus: halál

Resurrectio: feltámadás

- 1 <http://www.bama.hu/baranya/kozelet/kulturfovaros-leraktak-a-tudaskozpont-alapkovet-257665> (Megjelenés: *bama.hu* 2009. 09. 16. 18:20; Utolsó hozzáférés: 2012. 05. 22.)
- 2 KATALIST Sent: Thursday, May 17, 2012 8:41 AM subject: kontraproduktív olvasás?
- 3 Pintér László: Hőskor vagy őskor? Azok a csodálatos ötvenes évek. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 2001. 11. sz. 12–24. p.
- 4 Ld. a 3. sz. jegyzetet vagy pl. Pintér László: Public library csata, a'la Pécs, anno 1975–1985. = Könyvtári Figyelő. 1999. 4. sz. 774–787. p.
- 5 Fogarassy Miklós: A közkönyvtári koncepció második „áttörése”: A public library eszméjének térhódítása és a Vas Megyei Könyvtár megépítése. = Könyvtári Figyelő. 1999. 2. sz. 236–239. p.
- 6 Ld. Fogarassy és Pintér írásait, 3., 4. jegyzet.
- 7 Fogarassy: i. m. 236. p.
- 8 <http://www.vk-pecs.bibl.hu/belepes.htm> (Utolsó elérés: 2012. 05. 22.)
- 9 Pintér László: Huszonöt éves a Pécsi Városi Könyvtár. = Könyvtáros. 1986. 8. sz. 479. p.
- 10 Ld. 9. jegyzet 480. p. Az idézett jegyzőkönyv: Pécs m. Város Tanácsa Városi Könyvtára munkájának általános felügyeleti vizsgálata. (Összefoglaló jelentés.) Előadó Schenk János. Pécs. Pécs M. város Tanácsa VB. Művelődési Osztálya. Ikt. sz.: 19.400/1975. Lapszámzás: 104-1975/1078-1142. Kézirat. Saját példány.
- 11 Ld. 9. jegyzet 479. p.
- 12 Ld. 10. jegyzet idézett jegyzőkönyv.
- 13 Ld. 10. jegyzet.
- 14 Ld. 3. sz. jegyzet; 4. sz. jegyzet; Pintér i. m. és 9. sz. jegyzet
- 15 Az idézetet és a fairmonti konferencia leírását ld. <http://foldrajz.fazekas.hu/static/vilaggazdasag.doc> (Utolsó elérés: 2012. 05. 21.)
- 16 <http://www.pecsiujsg.hu/index.php?p=article&aid=23006> (Megjelenés: 2009. október 26. hétfő 19:15. Utolsó elérés: 2012. 05. 21.)
- 17 <http://www.bama.hu/baranya/kozelet/ekf-ideje-utanaszamolni-az-intezmenyeknek-262864> (Megjelenés: *bama.hu* 2009. október 11. 23:01. Utolsó elérés: 2012. 05. 21.)
- 18 <http://www.bama.hu/baranya/kultura/januartol-a-megyeibe-olvad-a-varosi-konyvtar-265184> (Megjelenés: 2009. október 22. 14:43. Utolsó elérés: 2012. 05. 21.)

Pintér László

Kovács Máté hatása szakmai életutamra a könyvtáros generációk felkészítésében*

Kovács Máté halálának 40. évfordulója és hivatásom aktív gyakorlásának végére érve született meg az a gondolat, hogy végigtekintsem pályám állomásait, amelyre tudatosan, illetve tudat alatt befolyása volt egykori professzoromnak. Egyre kevesebben vagyunk, akiknek személyes kapcsolata lehetett e nagyformátumú emberrel, akinek szakmai és emberi tartása példamutatóan hatott tanítványira, kollégáira.

Az előzményekhez hozzá tartozik, hogy értelmiségi családnak életében alapvető szerepe volt a művelődés különböző formáinak, jelentős könyvtárunk volt, az olvasásnak központi helye volt az ismeretszerzésben és a szabadidő eltöltésében. Már általános iskolás koromban aktív olvasója voltam a klasszikusan zárt – ajtóba épített ablakon át kölcsönző – iskolai könyvtárnak, hetedikes koromtól segítőtje voltam a könyvtárosnak, így beléphettem az ajtó mögötti birodalomba is. Gimnazista voltam, amikor a házunk földszintjén megnyílt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik fiókja, ahová kezdettől fogva nemcsak mint olvasó, hanem mint a könyvtárosok munkáját segítő – hamarosan, mint teljes értékű „kolléga” – is jelen voltam, főként a nyári szünetekben. Történelem–földrajz szakos tanárnak készültem, de ez a párosítás csak a debreceni egyetemen volt, szüleim szerették volna, ha Budapesten maradok – így került fel a könyvtár szak a történelem mellé. Akkor még nem tudtam elképzelni addigi tapasztalataim alapján, hogy mit lehet öt éven át tanulni a könyvtárossághoz. Ezzel a mai fiatalok is így vannak, bár a közoktatási tantervek több mint két évtizede tartalmaznak könyv- és könyvtárhasználati ismereteket, az informatikus könyvtáros és más szakokra jelentkezők szinte teljesen tájékozatlanok ezen a területen.

Az első találkozásom Kovács Mátéval az egyetemi szóbeli felvételi vizsgán történt, közömbösen tette fel a kérdést: mit tudok a könyvtárról és miért választottam ezt a szakot? A válaszom során egyre érdeklődőbbé vált, főként amikor kiderült, hogy olvasom a szaksajtót, sőt saját véleményem is van egyes kérdésekről. A

---

* Folytatjuk Kovács Mátéra emlékező sorozatunkat, amelyet a 3K 2012. augusztusi számában kezdtünk meg Arnóth Károly és Vajda Kornél írásával. (A szerk.)

bizottság egyik tagjának kellett figyelmeztetni a Professor Urat, hogy fejezze be a vizsgát. Még az ajtó előtt beszélgettünk a felvételizőkkel, amikor kijött a teremből, rám mosolygott és megsimította a vállam. Akkor még nem tudtam, hogy ki Ő, ez csak szeptemberben, a tanévkezdéskor derült ki.

Nagyszerű egyetemi évek következtek! Az évfolyamon mindössze körülbelül harminc könyvtár szakos hallgató tanult magyar és történelem szakkal párosítva, így közvetlen, családias, később több esetben baráti kapcsolat alakulhatott ki a diákok és tanáraik között. A Professor Úr mindig visszafogott volt ugyan, de bárki bármilyen gondjával felkereshette, mindig hasznos tanácsokat, segítséget kapott tőle. A tantervet – könyvtárelméleti koncepciója alapján – a széleslátókörűség jellemezte. A szorosán vett szaktárgyakon kívül hallgattunk a szakterület kiváló képviselőitől nyomda- és sajtótörténetet, paleográfiát, könyvművészetet, könyvkötészetet, népművelési alapismereteket, gépirást. Ezt a szellemiséget igyekeztem képviselni tizenkét éven át a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtárosképzési és Továbbképzési Bizottsága tagjaként és tíz éven át a Tanítóképző Főiskolák Tantervfejlesztő Bizottsága elnökeként. Kovács Máté volt előadója a bibliológia, a könyv- és könyvtártörténet egyik stúdiuma és az olvasó- és olvasásismeret tantárgyaknak, amelyek szemlélete megalapozta a később általam tanított tantárgyakat és egyik kutatási témámat. A Professor Úr ajánlásával vált lehetségessé, hogy egy hallgatótársammal együtt végezzük el az Országos Pedagógiai Intézet szakkönyvtára állománya szakozását, amely gyakorlat később sokat jelentett a Debreceni Tanítóképző Intézet szakkönyvtára vezetőjeként az állomány tartalmi feltárásában, majd a főiskolán, egyetemen a könyvtári osztályozás című tantárgy tanításában. Máig élénken emlékszem arra az órára, amit Gagarin űrutazása bejelentése reggelén tartott a Professor Úr – a szakmai ismeretek helyett a friss hírre lelkesen reagálva vette számba az esemény adta óriási lehetőségeket az emberiség számára. Lenyűgöző volt nyitottsága, érzékeny reagálása a változásokra. Rendszeresen szervezte az egyetemen kívüli szakmai programokat, vezetésével látogattuk meg például Szeged, Pécs egyetemi és megyei könyvtárait, kiemelt élményt jelentett, amikor nagy büszkeséggel mutatta be szülővárosa, Hajdúszoboszló könyvtárát és a város fejlődését. A debreceni egyetemi könyvtárba „haza” vitt bennünket, akkor még nem is tudatosult bennünk, hogy korábban ennek az intézménynek volt kiváló vezetője. Az a tisztelet, szívélyesség, ahogy szobáról-szobóra látogatva fogadták, amikor bemutatta nekünk az ott folyó munkát, a kollégákkal váltott néhány közvetlen szó mindannyiunkat ráébresztett arra, hogy csak baráti légkörben, együtt gondolkodva lehet komoly szakmai eredményeket elérni. A szakmai utak kiegészültek a település más kulturális intézményei – múzeum, levéltár, művelődési ház – látogatásával, esti színházi előadással. Emlékezetesek a szakestek is, ahol a hallgatók írásaikkal is bemutatkoztak; egy alkalommal saját szerzésű könyvtáros operát is előadtak. A közös élmények, kötetlen beszélgetések még közelebb hozták egymáshoz a hallgatókat, tanárokat. Ezt a mintát követtem, amikor hallgatóimat választott szakterületük jobb megismerésére rendszeresen vittem szakmai utakra a debreceni intézmények megismerésén túl például az OSZK-ba, az MTA Könyvtárába, a FSZEK-be, a KELLO-ba, a Kner Nyomdába, Békéscsaba, Szeged, Kecskemét, Szolnok megye könyvtáraiba. Fontosnak ítélttem, hogy hallgatóim találkozzanak a szakma mindenkor aktuális problémáival, kiemelkedő személyiségeivel, ezért az MKE Vándorgyűléseire, szakmai szerve-

zetei országos rendezvényeire is vittem magammal hallgatókat, akik azután beszámoltak évfolyamuknak a programokról.

Kovács Máté nagy súlyt fektetett a szakmai gyakorlatokra, főként a nyári egyhónapos gyakorlatok voltak eredményesek. Budapesti lévén sok tanulsággal szolgált a Miskolcon megismert egyetemi, városi és gimnáziumi könyvtári munka, és újdonságként a debreceni megyei könyvtárban végzett módszertani tevékenység. Akkor még nem sejtettem, hogy egész pályám Debrecenhez köt majd.

A diplomát követően a Debreceni Tanítóképző Intézet szakkönyvtárában kaptam könyvtárvezetői állást, ahol frissen szerzett szakismereteim szinte teljes tárházát alkalmazhattam napi tíz-tizenkét órában. A tudás magabiztossága és annak erős érvényesítési igényének eredménye lett, hogy a meglévő könyvtári funkcióra alkalmatlan könyvtár helyett a Művelődési Minisztériumban kiharcoltam az épülő kollégiumban egy szakkönyvtár működésére alkalmas területet és berendezést – a könyvtár máig ott működik. Nagy büszkeséggel töltött el, amikor a Professor Úr az új könyvtárban rendezett konferencián való részvétele alkalmával dicsérte a bátorságomat és szakmai munkám eredményét. Az intézményben folyó népművelőkönyvtáros képzésben kezdettől fogva részt vettem először gyakorlatvezetőként, majd huszonnégy éven át intézeti tanárként, főiskolai docensként. Alkalmam volt oktatni a könyvtártan, könyvtári osztályozás, könyvtári tájékoztatás, olvasásismeret, ifjúság könyvtári ellátása és több speciálkollégium tárgyait. Ezekhez kapcsolódó posztgraduális képzéseken egészítettem ki tudásomat. Olvasásszociológiai témában summa cum laude minősítésű egyetemi doktori címet szereztem az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A könyvtár szak népműveléssel való összekapcsolása jelentős hozadékot jelentett a könyvtáros szakma számára, így a művelődés különböző területeinek egységben látása és működtetése például a múzeumokkal, színházakkal, filmrendezőkkal stb. közös könyvtári rendezvények, kiállítások szervezése területén. A Népművelési Intézet a közművelődési és könyvtáros oktatók, kutatók számára évente szervezett konferenciáin több alkalommal a Professor Úr is hangot adott ezen véleményének. Az itt végzett hallgatók, tanítványok évtizedeken át kiváló munkát végeztek, végeznek szak- és közművelődési könyvtáraink vezető és középvezető posztjain.

Az 1980-as évek elején bekapcsolódtam a rendszerváltozást a maga lehetőségeivel előkészítő olvasótábori mozgalomba, amit összekapcsoltam projektszemléletű komplex személyiségfejlesztő módszer kidolgozásával és alkalmazásával a „pedagógusképzés innovációs irányjai” című országos kutatás keretében. Tanítójelöltek és könyvtáros hallgatók körében szerveztem Olvasáspedagógiai Kört, ahol évente egy választott téma komplex (földrajzi, történelmi, gazdasági, irodalmi, zenei, képzőművészeti stb.) vonatkozásait kutattuk az ismeretszerzés különböző módszereivel – alapvetően könyvtárhasználattal, és a hallgatók adták tovább ezek eredményeit változatos módszerekkel általános iskolai tanulók számára tizenöt éven át szervezett nagysikerű tíznapos olvasótáborokban. 1989 után programjainkat Kolozsvárra, Székelyudvarhelyre is elvittük; a székelyudvarhelyi tanítóképzős diákokat és tanáraikat több alkalommal vendégül láttunk táborainkban. E programot később a Kosuth Lajos Tudományegyetem oktatójaként a hallgatókkal is folytattuk. E munka eredményessége sok más mellett mérhető abban is, hogy meghívást kaptam a Magyar Garabonciás Szövetség az Olvasótáborokért elnökségébe, ahol évekig szerveztük a mentorképzőket, és bíráltuk az országból évente beérkezett sokszor három-

száznál több olvasótábori pályázatot. Ebben a speciális képzésben részt vett volt hallgatókkal azóta is tartjuk a kapcsolatot, többek között évente egyszer egy hétvégi találkozás alkalmával – amelyen gyakran negyvennél is többen veszünk részt, és ahol beszámolnak egymásnak a szakmai indíttatás aktuális alkalmazásáról is.

Az egyetemeken másodikként, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szervezett informatikus könyvtáros szak tantervi programjai kidolgozásában, majd oktatásában kezdetektől, 1989-től vettem részt óraadóként, majd egyetemi adjunktusként főállásban. Könyvtárban, könyvtári osztályozás, olvasásszociológia, olvasáspszichológia, olvasáspedagógia, ifjúság könyvtári ellátása, könyvtárhasználat oktatásmódszertana, kutatásmetodika tárgyait oktattam két évtizeden át. Folyamatosan bekapcsolódtam a tantervek korszerűsítésébe, minisztériumi felkérésre kidolgoztam a könyvtárostanári szakirányt, amely jelenleg a mesterképzésben él tovább. A hivatásra való felkészítésben kiemelten fontosnak ítéltam a hallgatók tudományos diákkörökbe való bevonását, 1983–2003 között a főiskola, illetve egyetem Informatikus-könyvtáros Tudományos Diákköreinek vezetője, az Országos Tudományos Diákköri Tanács tagja voltam, magam több mint félszáz hallgatói munkát irányítottam, közülük 36 országosan díjazott lett. A legjobb munkák továbbfejlesztésében, publikálásában segítségére voltam a hallgatóknak, így nyolckötetes tantárgyi ajánlóbibliográfia szerkesztésében és kiadásában, a gyermek- és ifjúsági irodalom elméleti kérdései és kritikái 1981–1995 között három kötetben megjelent bibliográfia szerkesztésében és kiadásában, a *Kincskereső* repertórium (1986–2005) két kötete szerkesztésében és kiadásában és cikkek, tanulmányok szakfolyóiratokban való megjelenésében. Pályám során magam is törekedtem kutatási eredményeim bemutatására közel 140 publikációban (könyvek, tanulmányok, szakkikkek, oktatási segédletek), ötvennél több hazai és nemzetközi konferencián tartott előadásban, részt vettem több mint negyven országos szakmai konferencia szervezésében, számos sikeres pályázat írásában és lebonyolításában. Könyvtári és közoktatási szakértőként – főként a szakfelügyeleti munka során – folyamatosan kapcsolatban álltam a könyvtári gyakorlattal, amit természetesen jól tudtam hasznosítani az oktatásban. Szakmai érdeklődésem a határokon túli kapcsolatok építésére is kiterjedt, ezek tartalma oktatói, hallgatói szakmai látogatások, oktatási programok cseréi, szakmai előadások tartása volt. E körbe tartozott a pozsonyi Comenius Egyetem, a kassai Faculty of Science Safarik, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem, az amszterdami városi könyvtár, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, a kolozsvári Heltai Gáspár Alapítvány. Könyvtárszakmai utaimon megismertem többek között az angol, a skót, az ír, a portugál, az osztrák nemzeti könyvtárakat, az Alexandriai Könyvtárat, a Vatikáni Könyvtárat, holland és német köz- és iskolai könyvtárakat, az itt szerzett tapasztalatokat beépítettem a képzésbe.

A Professzor Úr példáját követve pályám során bekapcsolódtam a szakmai közéletbe, elsőként a Magyar Könyvtárosok Egyesületébe, ahol a Gyermekkönyvtáros Szekció titkári, majd elnöki feladatát láttam el (1990–1998), tagja voltam a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Tanácsának (1994–1998), a Könyvtárostanárok Egyesülete és a Magyar Olvasástársaság alapító tagja voltam, és nagy megtiszteltetés, hogy megalakulása (1997) óta tagja vagyok a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának. Legjobb hallgatóim érdeklődését sikerült felkelteni e tevékenységek iránt a képzés éve alatt, s azt követően szerzett ismereteiket, tapasztalataikat hasznosítva ők is részt vállalnak a szakmai szervezetek munkájában.

A könyvtárosképzésben eltöltött négy és fél évtized alatt részben az oktatott szaktárgyakhoz kapcsolódóan, részben a szakma aktuális eseményei adta lehetőségeket kihasználva hívtam fel hallgatóim figyelmét Kovács Máté munkásságára, szakmai és közéleti szerepére, józan, elkötelezett, értékmentő és értékteremtő eredményeire. E tevékenységem kiemelt állomásaiként említem a születése 75. évfordulóján a Debreceni Tanítóképző Főiskolán rendezett nyilvános tanszéki ülést, ahol széles körű szakmai érdeklődés mellett Kovács Mátét mint művelődéspolitikust mutatta be Fülöp Géza; munkáiból válogatott bibliográfia és kiállítás is készült. 1994-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen megalakítottam a Kovács Máté Kör, amelynek célja Kovács Máté szellemi örökségének ápolása, terjesztése az informatikus-könyvtáros szakos hallgatók körében, szakmai nyitottságuk, probléma-érzékenységük, kreativitásuk fejlesztése, a szakmai közéletbe való bekapcsolásuk, a könyvtáros hivatás kialakításának segítése volt. A Kör programja felkeltette más szakokon tanuló hallgatók érdeklődését is, így kiegészült a tagság pedagógia, politológia, biológia, földrajz, történelem, fizika, kémia szakos hallgatókkal, akik szívesen vállaltak feladatot a Kör által szervezett programokban, így az egyetem gyakorlóiskolája tanulói számára szervezett nyári tíznapos olvasótáborok munkájában is. A Kör tagjai közreműködésével szerveztem meg 1996-ban az I. Európai Gyermekkönyvtáros Konferenciát Debrecenben holland, osztrák, cseh, szlovák, erdélyi magyar kollegák és az MKE Gyermekkönyvtáros Szekciója tagjai részvételével, gazdag programmal, nagy sikerrel. Kovács Máté születésének 90. évfordulóján a Kossuth Lajos Tudományegyetemen országos emlékülést rendeztünk az Egyetemi Könyvtárral együttműködve, ennek lebonyolításában, néhányan előadóként is részt vettek a Kör tagjai közül. A Plenáris ülésen és a négy szekcióban elhangzott előadások szerkesztésében megjelentek a KLTE Könyvtára *Könyv és könyvtár* sorozata XVIII. kötetében.

Nagy vonalokban végigtekintve pályámon, egyértelmű számomra, hogy a könyvtáros szakma másokhoz viszonyított hátrányos helyzetében kevésbé tudtam volna helytállni a Professzor Úr tekintélye, biztonságot adó nyugalma, derűje, elkötelezettsége, bátorságot, hitet sugárzó példája nélkül. Bár a társadalmi környezet, a kommunikációs technika idő közben nagyot változott, a lényeg ugyanaz maradt: a könyvtár a társadalmi kommunikáció, a nemzeti és egyetemes kultúra alapintézménye, amelynek működését a megfelelő innovatív fejlesztésekkel meg kell őrizni a társadalom javára, hitet, erőt adva az új könyvtáros nemzedékeknek feladatuk mind teljesebb megvalósításában.

Hosszú idő óta hiányoznak a Kovács Máté formátumú, tisztánlátó, rendszerben gondolkodó, a meglévő pozitívumokat értékelő, arra építő személyek, akik a mai értéktévesztő világban a döntéseket hozó zavaros fejekben rendet tesznek, helyreállítják a szakma, a hivatás értékét, megállítják a leépülést, megtalálják a stabilitás és a megújulás helyes arányát, azt érvényre is juttatják. E kívánatos változást elősegíthetné – véleményem szerint a szakma régi adóssága – Kovács Máté-díj alapítása, amely elsősorban könyvtár-politikai eredményeket jutalmazna.

Suppné Tarnay Györgyi

Idősb Szinnyi József-bibliográfia

A magyarországi bibliográfia – ha Czvittingertől, illetve a *Specimen* 1711-es megjelenésétől számítjuk kezdetét – immár három évszázados múltra tekint vissza. Sokféle műfajban és formában sokan gazdagították a századok során a hazai könyvészetet, közülük többeknek a neve fogalommá vált; elég, ha csak annyit mondunk, hogy „Szabó Károly”, „Petrik Géza”, és mindannyiunk tudatában felidéződik egy gazdag bibliográfiai életmű, továbbá egy áldozatos és rokonszenves személyiség portréja, akinek munkássága nélkül bizony nem boldogulnánk napi munkánkban. És persze Szabó Károly és Petrik Géza mellett ott találjuk a nagy bibliográfus triász harmadik személyét, Szinnyi Józsefet. Olyanok ők hárman a magyar könyvtárosoknak és bibliográfusoknak – és most elnézést kérek a hasonlított – mint a hívő keresztényeknek a Szentháromság: együtt fejezik ki a bibliográfia lényegét, ugyanakkor önmagukban is jelentést hordoznak, mégis közösen jelenítik meg a magyar bibliográfia egészét és funkcióját. A bibliográfia egyik funkciója pedig a teljesség, az a többnyire egyébként elérhetetlen ábránd, hogy ami egyszer a szellem világában információként megszületett, az ne kallódjon el, megmaradjon, és ha szükséges (márpedig valamikor valakinek biztosan szükséges lesz) rendelkezésre álljon és használni lehessen. A bibliográfia létezése eleven cáfolata az amúgy derék és fölöttébb rokonszenves XII. századi teológus, Salisbury-i János (Johannes Saresberiensis) vélekedésének, aki *Metalogicon* című munkájában kemény szavakkal ostromozta azokat, akik fölöslegesnek tartják a trivium tárgyaival, vagyis a grammatikával, a retorikával és a logikával való foglalkozást. Ugyanakkor attól is óvta olvasóját, hogy jelentéktelen dolgokra pazarolja az idejét. Salisbury-i János ugyanis úgy vélekedett, hogy a tudományok művelése a lényeg megragadását jelenti, nem kell elveszni a részletekben. Mint írja, „...*ha minden cetlit áttanulmányozunk, és minden írást kibogozunk, ennek annyi köze lesz csak a lényeghez, mintha vénasszonyi pletykáknak szentelnénk figyelmet.*”*

Szinnyi József monumentális életműve természetesen nem cáfolata és nem is igazolása Salisbury-i János és az ő felfogását vallók nézeteinek; a tudományos megismerés két útja nem antitézise, hanem szintézise egymásnak: az adatok pozitívista gyűjtése, rendszerezése nélkül ugyanis elképzelhetetlen a nagy ívű összegzés, illetve a tudományos koncepciók és ötletek megbízható adatok nélkül igencsak gyenge lábakon állhatnak. A kettő együtt vezethet el a tudományos igazság megismeréséhez. A bibliográfia ehhez nyújthat alapvető segítséget, sőt legjelentősebb műveivel és alkotóival maga is a tudományos vizsgálat tárgya lehet.

Ahogy ez most történt az idősebb Szinnyi Józseffel, a bibliográfussal Gyurcsó Júlia monumentális bibliográfiája révén. A szerző több mint tíz éve foglalkozik

* Salisbury-i János: *Metalogicon*. (ford. Adamik Tamás). In: *Az égi és a földi szépről* : Források a későantik és a középkori esztétika történetéhez., közreadja Redl Károly. Bp., Gondolat, 1988. 338. p.

hőse munkásságával, Szinnyeiről összeállított könyvészete volt főiskolai, majd egyetemi szakdolgozata, és róla készítette az ELTE könyvtártudományi doktori iskolájában a védés előtt álló disszertációját. A nemrégiben két kötetben közzétett bibliográfia nem maga az értekezés, egyfajta „*Forschungsbericht*”, annak számbavétele, hogy mit írt Szinnyei és mit írtak róla. Természetesen nem ez az első bibliográfia Szinnyeiről, tulajdonképpen minden róla szóló későbbi kutatás kiinduló művét még maga állította össze és tette közzé a *Magyar írók élete és munkái* 13. kötetében, illetve önálló lenyomatban is *A Szinnyei-család írói* cím alatt 1909-ben. Minden későbbi bibliográfia összeállítója értelemszerűen erre a munkára támaszkodott, így Gazda István 2002-es összeállítása (megjelent az *Id. Szinnyei József emlékezete* című kötetben) és a 2006-ban kiadott könyvészet, vagyis az A. Szála Erzsébet vezette és Perjámosi Sándor által elvégzett kutatás, amely Gazda István sajtó alá rendezésében látott napvilágot.** Voltak tehát előzményei a közelmúltban közreadott munkának, azonban a Szinnyeihez valóban méltó összeállítás csak most született meg.

Gyuresó Júlia hallatlanul nagy munkát végzett el; nagyon nagy mennyiségű anyagot kutatott fel és tett közzé kétkötetes munkájában. Mintegy 650 oldal a kiadvány terjedelme, és megkockáztatható a kijelentés, miszerint minden, amit Szinnyei írt és fennmaradt tőle, illetve amit valaha (egészen pontosan 2010-ig) érdemben róla írtak és így releváns szakirodalomnak tekinthető, helyet kapott a könyvészetben.

Az összeállító a monumentális bibliográfia közreadásával kettős célt kívánt szolgálni. Egyrészt a bibliográfiatörténeti kutatásokhoz, közelebbről természetesen a Szinnyei-kutatásokhoz kívánt megbízható segédletet készíteni a teljes anyag regisztrálásával, másrészt pedig a Szinnyei-kultuszhoz is adalékokat szolgáltatott könyvészetével. Ez utóbbi és a teljességre törekvő igénye magyarázza, hogy helyenként és első pillantásra szokatlan megoldásokkal is találkozunk a munkában, főleg az első kötetben, amely a nyomtatásban megjelent írásokat és a róla szóló irodalmat veszi számba 1848 és 2010 között. A tudományos kutatást ugyanis kevésbé szolgálja, hogy az összeállító a Szinnyeire vonatkozó szakirodalom keretében megadja azoknak a bibliográfiáknak, repertóriumoknak adatait is, amelyek természetesen regisztrálják könyvészeti műveit. Megtalálható a kötetben – hogy csak néhány példát említsek – a *Magyar Könyvszemle* 1876-os évfolyamában közzétett kurrens bibliográfia (279. tétel) vagy Makáry Gerő 1877. évi kurrens kereskedelmi bibliográfiája (301. tétel) éppen úgy, mint Kosáry Domokos történeti bibliográfiája mindhárom kiadásának adatai a megfelelő oldalak feltüntetésével (592., 593., 624., 697. tétel), illetve Galambos Ferenc gépiratos repertóriumuma a *Magyar Könyvszemléről* (594. tétel), amelyben Szinnyei folyóiratban publikált írásainak bibliográfiai adatai olvashatók.

Hasonlóan inkább a kultuszt és nem a tudományos kutatást szolgálja az a megoldás is, hogy az összeállító minden egyes tételnél közli a konkrét könyvtári lelőhelyet. Mivel elsősorban az Országos Széchényi Könyvtárban folytatta kutatásait, nem igazán tűnik indokoltnak minden esetben a konkrétan használt példány pontos könyvtári jelzetének közlése. Olyan periodikumok, mint például a *Magyar Könyv-*

** Id. Szinnyei József (1830–1913) könyvtártudós, akadémikus életműve. A tudósok bibliográfiusa. Anyaggyűjtés: Perjámosi Sándor. Bev. A. Szála Erzsébet. Sajtó alá rend. Gazda István. Sopron, NYME, 2006. 216 p.

szemle, nyilván több gyűjteményben is hozzáférhetők, így nem tűnik kellően indokoltnak a választott megoldás.

A bibliográfia első kötetének legnagyobb értéke a tételekhez kapcsolódó annotáció. Gyurcsó Júlia nem elégedett meg a tartalmi feltárás mondhatnók, klasszikus bibliográfiai megoldásaival, vagyis a különféle mutatók összeállításával, hanem minden tételt bőségesen annotált, többnyire egyébként magukat a szövegeket beszélteti. Ezáltal szinte folyamatosan is olvashatóvá válik a bibliográfia, a használó sokkal mélyebben megismeri az irodalmat, és ha nem is pótolja – mert nem az a célja – az eredeti közlemény elolvasását, a kutatásnak nagyon nagy szolgálatot tett az összeállító a bőséges tartalmi ismertetéssel. A tételek egyébként nem is az annotációkkal zárulnak, hanem a tárgyszavakkal, amelyek a tárgymutatóban válnak visszakereshetővé. Utóbbit érdemes a használónak előzetesen alaposan tanulmányozni és megismerni a struktúráját. A tárgyszavak egy része ugyanis nem igazán tűnik relevánsnak, olyanokra gondolok, mint például *adatgyűjtés*, *kutatómunka*, *személyiség*. A tételek után közölt többtagú, illetve összetett tárgyszavak közül a **fett** betűtípussal szedett elemek találhatóak meg a tárgymutatóban, gyakran a tárgyszó invertált formája, azonban előfordul néha bizonyos következetlenség az invertált alak kiválasztásában (az *életrajzi lexikon* összetett tárgyszónál utalót találunk a *biobibliográfia* alakra, de megtaláljuk a mutatóban a *lexikon*, *életrajzi* alakot is. Kérdés lehet persze, hogy az életrajzi lexikon azonos-e a biobibliográfiával, illetve a tárgymutatóban utalóként szereplő *biográfia* teljes egészében megfeleltethető-e a biobibliográfiával). Hasonló probléma a szinonimák kezelésénél is megfigyelhető, például van egymástól függetlenül *kultúrtörténet* és *művelődéstörténet*: a kultúrtörténetnél találunk bővítő utalót a művelődéstörténetre, a művelődéstörténetnél azonban hiányzik a *lásd még* megjegyzés. Vagyis a tárgymutató roppant nagy segítséget jelent a bibliográfiában közzétett anyag megismeréséhez, de célszerű a használat előtt alaposan tanulmányozni a választott megoldást, mintegy „ráhangolódni” az összeállításra, az abban alkalmazott módszerekre.

A bibliográfia szerkezete jól áttekinthető. Az első kötet – szó volt róla – a nyomtatott anyagot tartalmazza. Három fő részre tagolódik a kiadvány. Az első az *Id. Szinnyei József írásai (1852–1913)* című, amely négy további alfejezetben regisztrálja a művek adatait (*Könyvészeti munkák*, *Módszertani publikációk*, *Történeti jellegű írások*, *Egyéb publikált Szinnyei-irodalom*). Összesen 240 számozott tételben sorakoznak írásai; azonos tételszámot kaptak egyébként a hosszú éveken, évtizedeken keresztül megjelenő kurrens könyvészetek és egyéb folytatólagosan közölt cikkek, így azután egy-egy tételszám gyakran több tucat írást foglal egybe. Szinnyei kétségtelenül arra törekedett, hogy jelen legyen a sajtóban, bizonyos értelemben a mennyiség megszállottja volt. Gyurcsó Júlia a második kötet bevezető tanulmányában bőségesen idéz fiához, az ifj. Szinyei József nyelvészhez írott atyai levelekből. Ezekből kiderül, hogy a szabályos egyetemi végzettséggel, doktori címmel rendelkező fiú komoly fenntartásokkal szemlélte apja „*mindegy mivel, csak jelen lenni a sajtóban*” elvét. Őt már nem annyira a mennyiség, a heti- és napilapokban közölt, sokszor nyúlfarknyi bibliográfiai közlemények megjelentetése, mint inkább a rangos tudományos folyóiratokban való publikálás vonzotta. Az egyes csoportokon belül a tételek elrendezése időrendi.

A második rész címe: *Írások Id. Szinnyei Józsefről*, a 241. tételtől a 766-ikig sorakoznak a róla szóló írások. Gyakorlatilag egységes időrendben találjuk a közle-

ményeket, a könnyebb áttekinthetőség érdekében azonban az összeállító két alfejezetben közli az anyagot: az első az *Életében megjelent irodalom* (241–532. tétel), a második pedig az *Id. Szinnyei József halála (1913. augusztus 9.) utáni irodalom* (533–766. tétel). A tételek közötti esetleges kapcsolatot a szerző vagy az annotációkban vagy külön megjegyzésben általában jelzi, egy-két esetben azonban ez elmaradt. Az 589. tétel *Arany János* egy, Szinnyei Józsefhez 1867. szeptember 18-án írt önéletrajzi vonatkozású levele, amelyet a bibliográfus irodalomtörténész fia, Szinnyei Ferenc tett közzé 1948-ban az *Irodalomtörténeti Közleményekben*. A 614. tétel ifj. Kozocsa Sándor közleménye a Magyar Könyvszemle 1964. évi folyamában: ugyanannak a levélnek közlése. Az annotációban azt olvassuk, hogy „1948-ban az *Irodalomtörténeti Közleményekben* sajtókészen állt, de nem jelent meg Szinnyei Ferenc hagyatékából Arany János Szinnyei Józsefhez, a bibliográfushoz intézett kiadatlan önéletrajzi levele. (Kelt Pest, 1867. szept. 18.)”. A nyilvánvaló ellentmondást jó lett volna tisztázni.

Az első kötet harmadik része a *Mutatóapparátus*. Az említett tárgymutatón kívül *Névmutató* tárja fel a szerzők és szerkesztők személyét. *Évmutató*, illetve *Címmutatók* kapcsolódnak még a bibliográfiához, az utóbbiból még hozzá három. A *Címmutató I.* az önálló, összefoglaló művek, segédkönyvek, gyűjteményes munkák, egyetemi jegyzetek, évkönyvek, almanachok, monográfiák, különlenyomatok jegyzéke; a *Címmutató II.* a folyóiratok, közlönyök, értesítők és hírlapok felsorolását tartalmazza, míg a *Címmutató III.* a tanulmányok, cikkek, rendeletek, szócikkek elnevezése szerinti rendben teszi visszakereshetővé az anyagot. Megkockáztatható az állítás, miszerint egy egységes címmutató jobban szolgálta volna a tájékoztatást. Például a bibliográfiában a 173. tétel Szinnyei akadémiai székfoglalóját tartalmazza Sándor Istvánról *Az első magyar bibliográfus* címmel. Ez megjelent az *Akadémiai Értesítő* 1901. évi 12. kötetének 11. füzetében, ugyanakkor napvilágot látott egy terjedelmesebb változata is a Gyulai Pál szerkesztette *Értekezések a Nyelv- és Széptudományok Köréből* című kiadványban. Ez a szöveg azután különlenyomatként is napvilágot látott 1901-ben. A bibliográfia 174. tételszámon regisztrálja ezt a változatot. A *Címmutató I.* elvezet a 174. tételhez, a *Címmutató III.* pedig megadja mind a 173., mind a 174. tétel címét. Ugyanakkor elmaradt a legegyszerűbben kézbe vehető (igaz, rövidített) szöveg lelőhelyének megadása. A székfoglalót ugyanis közölte 2002-ben a Gazda István szerkesztésében napvilágot látott *Id. Szinnyei József emlékezete* című gyűjteményes összeállítás. A kötet természetesen szerepel a bibliográfiában, a *Címmutató I.* el is vezeti a használatát a kiadványhoz, azonban közleményeinek analitikus feltárása elmaradt. Mindent összevetve, a három címmutató helyett egy összesített jobban használhatóvá tette volna a könyvészetet.

Az *Évmutató* az adott esztendőben megjelent írásokat regisztrálja tételszám szerint, és a kötet végén külön *Kronológia* közli Szinnyei József életútjának főbb eseményeit. A kötet bevezető részében Gyurcsó Júlia írása olvasható Szinnyeiről, illetve itt kapott helyet az *Útmutató a bibliográfia használatához* című rész. A 23–30. oldalakon olvasható a tételek bibliográfiai leírásánál alkalmazott szabályrendszer. Mivel gyakorlatilag az új bibliográfiai szabvány alkalmazásáról van szó, megoldható lett volna ennek a ténynek közlése és a szükségszerű eltérések bemutatása a közölt hét oldalnál sokkal rövidebben.

A második kötet – szó volt róla – a kéziratos anyagot tárja fel, alcíme szerint: *Kéziratos hagyatéka, könyvtári és levéltári iratok (1792–1913)*. Az 1792-es év-

szám a bibliográfus édesapja, Aloysius Färber születési időpontját jelenti, Gyurcsó Júlia ugyanis megtalálta Szlovákiában, a *Nyitraivánkai Megyei Levéltárban* születési bejegyzését. Nem vitás, hogy a monumentális bibliográfiának ez a kötet jelenti valódi nóvumát, hiszen – láttuk – különböző bibliográfiák azért készültek Szinnyei műveiről és munkásságáról. A levéltári anyag azonban jószereivel feltáratlan volt eddig. Hosszú évek áldozatos munkájával készült az összeállítás; köszönet érte.

Gyurcsó Júlia a kötet bevezető tanulmányában egyrészt érzékletes portrét készít Szinnyeiről a *Naplók* alapján, másrészt pedig ismerteti a kéziratos anyag egészét. A kötet a hagyatékat és a forrásokat őrző közgyűjtemények szerint mutatja be a forrásokat. Szinnyei hagyatéka és levelezése a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárába került, ebből adódóan mintegy 200 oldalon keresztül sorakoznak az intézményben őrzött kéziratos dokumentumok adatai. Legterjedelmesebb a levelezése, közel tízezer, hozzá írt levelet regisztrált az összeállító. A levélírók száma is tekintélyes, több mint háromezer személyről van szó. Jelentős az általa írt levelek, illetve fennmaradt fogalmazványok száma is, több mint kétezer. A levelek jegyzéke teszi ki a kötet terjedelmének nagy részét, és nyilvánvaló, hogy a Szinnyeire, de tulajdonképpen a XIX. század második felére és az új század első éveire vonatkozó könyvtári, bibliográfiai kutatásoknak is alapvető forrása a levelezés. Csakúgy, mint *Naplóinak* 64 kötete, amelynek feldolgozását Gyurcsó Júlia elkezdte és részben készülő doktori disszertációjában hasznosítja.

Az Akadémiai Könyvtár mellett feltárta az Országos Széchényi Könyvtárban, a Magyar Országos Levéltárban és az ELTE Egyetemi Levéltárban található kéziratos anyagot. De kutatásait kiterjesztette a történelmi Magyarország jelenleg Szlovákiához tartozó részére, közelebbről a Rév-Komáromi Járási Levéltár és a Nyitraivánkai Megyei Levéltár a vonatkozó anyagát is feltárta. Két rövid jegyzék zárja a kötetet, a hazai oktatási intézményekben Szinnyeiről készített szakdolgozatok listája, valamint a Tatabányán, a József Attila Megyei Könyvtárban őrzött kéz- vagy gépiratos dokumentumok közlése teszi teljessé a bibliográfiát. (A könyvtárban 1974 óta működik a Szinnyei-kör.) A második kötet anyagát *Névmutató* tárja fel. A két kötet anyaga egyébként a mellékletként csatolt CD-n is tanulmányozható, az elektronikus tartalomkereső még hatékonyabbá teszi az információk visszakeresését.

A kitűnően használható és Szinnyei életművéhez méltó bibliográfiát az Eötvös Loránd Tudományegyetem az NKA anyagi támogatásával jelentette meg. A kötetet a könyvtártudományi doktori program vezetője, Sebestyén György lektorálta és szerkesztette. Remélhetően a szerző doktori értekezésésként készülő, Szinnyei Józsefről írt részletes szakmai pályaképe is megjelenik majd nyomtatásban.

(Gyurcsó Júlia: *Idősb Szinnyei József. Bibliográfia*. 1. kötet, Nyomtatásban megjelent írásai és a róla szóló szakirodalom : 1848–2010. 343 p. 2. kötet, *Kéziratos hagyatéka, könyvtári és levéltári iratok* : 1792–1913. 308 p. CD melléklettel. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2011.)

Pogány György

Az olvasás ösztantárgyi feladat

A 2011. május 13. és 14-e között Szombathelyen megrendezésre került, a Magyar Olvasástársaság kezdeményezte, *Az olvasás ösztantárgyi feladat* elnevezésű konferencián elhangzott 51 előadásból, illetve az ezek nyomán született írásokból 37 tanulmányt foglal nagyszerű keretbe Imre Angéla és Köntös Nelli előszava, Nagy Attila bevezetése és Gordon Győri János zárszava.

Sajnos, személyesen nem tudtam jelen lenni a konferencián, pedig még az előadás gondolatával is eljártam a jelentkezés fázisában, ezért érthető izgalommal vettem kézbe a gyönyörű kiállítású könyvet. Nem véletlenül hangsúlyozom a bájos, nyugalmat és egyben az olvasás által elénk kerülő varázslatos világot felidéző borítót, amely egyszerre nyit távlatokat és teremt hidat – a belső tartalomnak megfelelően – az egyes területek, tantárgyak és módszerek képviselői között a közös cél, az olvasásfejlesztés, az értő olvasás és nem utolsósorban a társadalom fejlődése érdekében.

Felidéztem azokat a füledt szegedi nyári délutánokat az 1980-as években, amikor a Tanárok Nyári Akadémiáján a fizika, matematika és földrajz szakos kollégáknak fiatalon és lelkesen próbáltam rámutatni arra, hogy ezek a természettudományos tárgyak alkalmasak arra – akkor még *felelősségről* nem beszéltem –, hogy általuk számos dolgot, így többek között az emberséget, az olvasást, az értő olvasás fontosságát, a több forráson alapuló megismerés igényét kialakítsuk a diákokban. Saját példával éltem, amikor Marx György elhivatott tudományos ismeretterjesztését hoztam fel, de ugyancsak a professzor úr volt, aki évfolyamunkkal kortárs magyar filmeket nézett és vitatott meg, de ő kért fel harmadéves egyetemistaként, hogy órákat tartsak a fizikushallgatóknak a szakirodalmi forrásokról és az idézések szabályairól is. Említhetem középiskolai fizika tanáromat, Bodrogi Sándort, aki óráin – a gimnázium többi tanárához hasonlóan – számtalanszor idézte Németh Lászlót. Lám, én is olyan példákkal éltem most, amelyek a multikulturális megközelítést és nem az értő olvasást hangsúlyozzák – de ezek egymást segítő megközelítések. Pedig amit igazán köszönhetek a természettudományos alapműveltségemnek (is), az a szövegértés, a probléma világos pontokra való bontása és felvázolása, amely a megoldás legfontosabb alapfeltétele.

Nem új keletű megközelítésről van szó, amikor a felhívásban „*az olvasásfejlesztés tehát a tantestület egészének felelősége*” kijelentés hangzik el, tudjuk meg Nagy Attila eseménytörténeti vázlatából is, mert már az 1970-es évek elején a többkönyvű oktatásról lefolytatott budapesti kísérlet során, majd egy 1994-es székesfehérvári konferencián jelenik meg az olvasás szerepének tantárgyközi jellege, amelyet tudatosan váltott fel a *Szárny és teher* című könyv* megjelenésekor a sokkal erőteljesebb ösztantárgyi megjelölés.

* Szárny és Teher. Bp. Bölcsék Tanácsa Alapítvány, 2009. 219 p. Ism: Gombos Péter: Építkezés a bölcsék köveiből. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2010. 6. sz. 18–21. p.

A konferencia, így a kötet is elsősorban „*a szépirodalmon kívüli területek olvasásfejlesztő hatására, a felfedező, információszerző olvasási stratégiákra, s azon belül is a főként a természet- és társadalomtudományi tantárgyak ilyen jellegű szerepére koncentrált*” – olvashatjuk a bevezetésben. A kötet a megjelenés sajátosságából és a szerkesztők tudatos munkájának köszönhetően egy egységesebb, szerkesztett, mégis legalább annyira színes és gazdag változatát kínálja a témának. Az olvasó külön szerencséje, hogy a kérdés elméleti alapjait tárgyaló írások – a Houstonban élő Felvégi Emese közreműködésének köszönhetően – száma megnőtt, és a University of Houston – Clear Lake pedagógia tanszékén és társintézményeiben dolgozó további hat szerző munkáit is olvashatjuk a könyvben. Ezzel a bővüléssel egyszerre tehetünk összehasonlítást az amerikai és hazai gyakorlat és szemlélet között, de így vált lehetővé, hogy a szerkezet arányosan „megterhelt” öt pillérré, fejezetre támaszkodjon: *Alapvetés; Tantárgyak; Mese, olvasás, irodalom; Új források, eszközök; Könyvtárak*. Remélhetően többek között ez az erősebb elméleti alapvetés teszi majd adaptálhatóvá a könyvet az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli oktatás minden szintjén, ahogy az már megtörtént a Szegedi Tudományegyetemen folyó könyvtárpedagógia-tanár képzés keretein belül, amikor a kiadvány bekerült a kötelező olvasmányok sorába. A könyvtárpedagógia-tanár MA képzésre elsősorban különböző pedagógusi diplomával rendelkezők jelentkeznek a levelező tagozaton, a tanítótól az énektanárig, a matematika-fizika szakostól a magyaros kollégákig. Számukra egy ilyen könyv, azon túl, hogy a megismert példákat alkalmazni, követni tudják, megkönnyíti a folyamatok megértését, segít a könyvtárstanár és a tantestület más pedagógusa közötti hidat verni. Már személyükben is eleve ilyen „összekötő kapcsot” építünk az oktatásban. Számosan közülük végzésük után továbbra is párhuzamosan tanítják eredeti szakjaikat és tevékenykednek az iskolai könyvtárban.

Az összeállítás célja kettős, egyrészt vázolja azokat a területeket, ahol az olvasás, illetve a szövegértés fejlesztése szóba kerülhet, ezzel is elősegítve a társadalmi kommunikáció és lét különböző szintjein élők, szülők, tanárok, kollégák egymással való párbeszédét; valamint a kérdés elméleti megalapozásával és a gyakorlati példák, módszerek bemutatásával az ismeretek terjesztésén túl a pedagógus- és a könyvtársképzés számára is hatékony segítséget ad e nemes feladat képviseléséhez.

A felfeztető két írás, Imre Angéla és Köntös Nelli előszava, ezekből megismerjük a konferenciát közvetlenül motiváló okokat, a megfogalmazott célokat, a lebonyolítás körülményeit, az önzetlen közreműködők és segítők egész sorát, mindez már sejtetni engedi, hogy különleges kötetet foghat kézbe a szerencsés olvasó, illetve most már az interneten böngésző is. Ahogy azt Nagy Attila örömmel tudatta, a kiadvány 2012. április 19-én felkerült a Magyar Elektronikus Könyvtárba (<http://mek.oszk.hu/10600/10605/>) és „*közvetlenül mindenki számára megbízhatóan hozzáférhető*”. Nagy Attila bevezetése nagy ívű eseménytörténeti vázlat, amelyben az aktuális konferenciát általánosabb történeti keretekbe helyezi a szerző. Az értő olvasás, az ossztantárgyi feladat fogalmainak formálódásával párhuzamosan a visszapillantó tükörben az 1991. október 31-én megalakult Magyar Olvasástársaság tevékenységének néhány, a tanácskozás témájával összefüggő, fontos eleme, fejlődéstörténete válik láthatóvá, képez összefüggő folyamatot.

Az első blokk alapvetésében Felvégi Emese és a másik hat houstoni kutató (Kathryn Matthew, Nancy Votteler, Lee Ann Morris, Jane Claes, Paula Griffith,

Carla Rae Gerardino) lényegre törő, problémákat felvillantó, illetve téziseket bemutató írásaiból betekintést nyerünk elsősorban a tantárgyközi olvasás tanításának amerikai helyzetébe és tanításának módszereibe, de ízelítőt kapunk a szövegmodellek, a szókincs és a vizuális rendszerező, pl. T-A-M táblázat használatáról is. Felvégi Emese számos írását olvashattuk már a szakirodalomban, Kathryn Matthew-val közösen írt cikkük *Az olvasástanítás és a szövegértés-fejlesztés trendjei külföldön*** sem ismeretlen a magyar szakemberek számára. A cikkek irodalomjegyzékeiből hasznos válogatást kapunk a kérdés elsősorban angolszász szakirodalmáról.

A rendkívül tanulságos és gondolatébresztő külföldi összefoglalók után az alapvetés két lényes, elméleti megközelítést tárgyaló cikkel válik teljessé. Ostorics László *Szövegértés tíz év távlatában – a PISA 2009 magyar eredményei* című írása áttekintést ad a PISA-felmérések rendszeréről, a kiemelt tudásterületek szerepéről, a 2009-es ciklus kiemelkedő jelentőségéről a szövegértés fejlődésének megítélésében, a képességszintek és ezeknek a szövegértés mérésére vonatkozó használatáról, valamint igen plasztikus képet kapunk az olvasással, a szövegértéssel kapcsolatos folyamatok hazai és külföldi tendenciáiról. Az alapvetés blokkjának záró tanulmánya Oporné Fodor Mária tollából származik. A szerző minden sorából süt a személyes elköteleződés a könyvtár, az olvasás, a Veres Pálné Gimnázium ügyei iránt. Személye, illetve írása mindenkinek hitet adhat, hogy van felemelkedés – gondoljunk csak a cikkben vázolt 1980–1983 közötti kiköltözés okozta nehézségekre –, vannak még olyan igazgatók, akik világosan látják az értő olvasás jelentőségét, illetve, hogy mennyit jelent egy ilyen iskolavezető, mit nyerhetünk az idős generáció megbecsüléséből, és még hosszasan sorolhatnám azokat a rétegeket, amelyeket szakmailag és emberileg érint az írás.

A tanulmánykötet második nagy blokkjában a különböző tantárgyak köré szerveződő módszerekről, jó gyakorlatokról és még jobb szemléletről kapunk képet a matematika, történelem, természetismeret, kémia és érdekes módon különösen a biológia órákhoz kapcsolódóan. Egyik írás kiválóbb, mint a másik; igazi szellemi kalandozás olvasni az ars poeticának is beillő tanulmányokat. A recenzió műfaji adottságai miatt csak néhány kiragadott példát tudunk említeni. Kálmán Attila *Matematikatánítás és az anyanyelv fejlesztése* című értekezésében számos jó példát látunk a matematika és a nyelvi kifejezés, az olvasás, a gondolkodás kapcsolataira. Az ötletes, időnként mulatságos szemléltetés segít megérteni a felvetett témákat, sőt néhány módszertani megoldást is kínál a szerző, amikor a skatulya-elv vagy a meghatározások lehetőségeiről beszél. Véleménye szerint az, amire szüksége lesz a mai diákoknak húsz-harminc év múlva: logikus gondolkodás, szilárd jellem, jó ízlés, kommunikációs képesség. Mindehhez szükség van az értő olvasásra. Baranyai József *A problémaalapú biológiatanulás és az olvasás kapcsolata* című írásában funkcionális megközelítést ad, a tanulás és olvasás fogalmát összekapcsolva megfogalmazza, hogy a tanulás nem más, mint a változó környezethez való alkalmazkodást elősegítő folyamat, amelyben – teszi hozzá az olvasó – az egyik legfontosabb alapfeltétel a megfelelő olvasási készség kialakítása. Békei

---

** Felvégi Emese- Matthew, Kathryn I.: Az olvasástanítás és a szövegértés-fejlesztés trendjei külföldön. = Új Pedagógiai Szemle, 59. évf. 2009. 1. sz. <http://www.ofi.hu/tudastar/kathryn-matthew-felvegi> [2012. július 24.]

Gabriella a szövegértés fejlesztésének lehetőségeit elemzi a matematika-, történelem- és természetismeret órákon. A kompetenciafejlesztés azon útját mutatja be, amikor a szakórák keretében komplexen fejlesztik a diákok szociális és életviteli, szövegértési és matematikai kompetenciáját. Hozzáteszem, hogy a jelenlegi képzési követelmények értelmében a minden tanár szakos számára kiművelendő, fejlesztendő kilenc tanári kompetencia csak áttételesen készít fel a kompetenciafejlesztés ilyen összetett művelésére.

Fejlesztendő tanári kompetenciák

A diákok személyiségfejlődésének segítése
Tanulóközösségek alakulásának segítése
A pedagógiai folyamat tervezése
A szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, képességeinek fejlesztése
Az egész életen át tartó tanulás megalapozása
A tanulási folyamat szervezése és irányítása
Pedagógiai értékelés
Szakmai együttműködés és kommunikáció
Elkötelezett szakmai fejlődés, önművelés

Persze vitathatatlan, hogy a fenti lista számos eleme alkalmas arra, hogy az olvasást, a szövegértést kulcskompetenciaként kezelve jutassa el gyermekeinket a vágyott szintre, de ekkor is elkerülhetetlen az egyes tárgyakhoz fűződő készségek harmonizálása és egymást erősítő hatásának kiaknázása. Mindannyian osztjuk Békei Gabriella megállapítását, miszerint a lényegkiemelő képesség fejlesztése az ismeretközlő szöveggel való munkálkodás kapcsán a leghatékonyabb, és a tantestület összefogása az eredményesség egyik alapfeltétele. A blokk további részében a szövegértés fejlesztésének lehetőségeit követhetjük nyomon a kémia órán, majd árnyalt összehasonlítást kapunk a nyolcadikosok számára írott biológia, földrajz és nyelvtan tankönyvek és munkafüzetek eredményes használhatóságáról az értő olvasás fejlesztése szempontjából. Konkrét óraterveket, megvalósult projekteket látunk. A fejezet záró írásában Tóth Szilvia néhány példát mutat be a szépirodalom és a biológia tanításának összekapcsolási lehetőségéről. Sokatmondó idézetet választott címként Márai Sándortól: *Csak az ember olvas*. Ha valami hiányérzetem lehet-e lírai írást olvasván, az Németh László, akinek személye szinte már túl közvetlenül is kapcsolható a biológiához és orvostudományhoz.

A harmadik, a *Mese, olvasás, irodalom* címet viselő nagy részben klasszikusnak mondható, értékes írásokkal találkozhatunk. Mindjárt az első dolgozat – Czomba Magdolna: *A mese és a gyermek* – új keretekbe, a mesei nézőpontot is beintegráló megközelítésben elemzi Kosztolányi Dezső *Kulcs* című novelláját. Megvalósult projekteket: Bereczkiné Záluszi Anna–Lázárné Obbágy Katalin: *Pedagógiai projekt a kortárs magyar gyermekirodalmi művek olvasásáért*; esettanulmányt: Sz.

Tóth Gyula: *Így „írvasunk mi”, avagy az olvasás nehézségei és örömei*; szövegértési versenyt: Bohusné Koncz Judit: *Szövegértő olvasási verseny*; feladatgyűjteményt: Körös Kata: *Szövegértés lépésről lépésre: egy rendhagyó feladatgyűjtemény bemutatása*; eredményességi vizsgálatot és statisztikai elemzést: Kelemenné Széll Zsuzsanna: *Az anyanyelvi órákon alkalmazott kooperatív munkaforma eredményességének vizsgálata hátrányos helyzetű szakiskolai tanulók körében* – kísérhetünk figyelemmel a következő tanulmányokban. Az érintett életkor széles skálán mozog a két és fél évestől a középiskolás korosztályig, ezzel is mutatva az értekezések sokszínűségét. A rész befejező két írása kicsit eltér az előzőektől. Tóth Beatrix *Olvasásfejlesztés RWCT-technikákkal* című munkája, hasonlóan Arányiné Haman Ágnes tanulmányához, a címben jelzett technika számos módszerét és stratégiáját mutatja be szakavatottan. Zárásként, de sajnos, nem a mesei szabályoknak megfelelő pozitív csattanóként, Füzfa Balázs *Irodalomta(la)nítás, de meddig?* – című híradását és útkeresését olvashatjuk arról, hogy eltűnt a hároméves szakképzés kerettantervéből a *magyar irodalom* tantárgy, és csupán műveltségi területként találkozhatunk a magyar nyelvvel és irodalommal.

A tanulmánykötet negyedik részében *Új források, eszközök* címmel rendeződnek egységes keretbe az írások, melyek az online generáció olvasási szokásai, irodalomhasználata (Fehér Péter–Hornyik Judit); az elektronikus könyvolvasók lehetőségei és korlátai, az új megjelenítés tartalmi behatároltsága (Fehér Péter) témakörökben mozognak. Újszerű megközelítést kapunk akkor, amikor a *Hogyan olvasnak a fiatalok?* – kérdést teszi fel Fenyő D. György. A szerző részletesen elemzi és rendszerezi a megváltozott olvasási és gondolkodásbeli stratégiákat: gyors, szimultán, információválogató, ugrásszerű, egyedi elemekre és a felhasználóra koncentráló, növekvő arányú képi információk. A megjelenítéssel, vizualizálással és ezek szövegértéssel való kapcsolatáról két dolgozat is született: Lócsi Tamás *Multimediális olvasás: a reklám és Tóth Kálmán Műtárgyak és kiállítási feliratok – a szöveg öröme a múzeumpedagógiában* címmel. Ez utóbbi írásban többek között a jó felirat formai és tartalmi kritériumait vehetjük számba, és képet kapunk a vasi múzeumok pedagógiai gyakorlatában megvalósuló „olvasatás” gyakorlatáról. Szintén a képi információk használatáról szól *A vizuális és verbális információk együttes olvasásának képessége, a fejlesztés lehetőségei* című dolgozat, amely Kövesné Molnár Ilona munkája. A vizuális és verbális információk együttes olvasási és írási képességének kialakítása a pedagógusok közös feladata, függetlenül attól, hogy melyik tárgyat tanítják. Így a szövegműfajokon és szövegstruktúrákon túl a szövegértés körébe kerülnek a különböző olyan szövegformák is, mint az internet, a grafikon, az illusztráció olvasása, értelmezése. Az elméleti összefoglalót a thermopülai csata megismertetéséhez készített a képi és hangzóanyagokat egyaránt tartalmazó, rendkívül tartalmas és szemléletes oktatási anyag ismertetése egészíti ki.

A befejező, ötödik rész az olvasás és a könyvtár témakörhöz kapcsolható dolgozatokat rendezi egységes fejezetbe. Több írásból is képet kaphatunk az iskolai könyvtár és a könyvtárostanár szerepéről a tanórán kívüli kompetenciafejlesztésben, pl. Kocsis Éva *Könyvtárpedagógia – tanórán kívül*; a könyv és az olvasás szeretetének fontosságáról, pl. Száva Ilona *Olvasni jó! Variációk egy témára*; a könyvtárpedagógia feladatáról és módszereiről, akár történeti vagy személyes

inspiráció keretébe ágyazva; a könyvtárhasználati foglalkozásokról és a média szerepéről, pl. Villányi Rózsa *A bőség zavarában, utakat keresve – helyzetjelentés* stb. Kürtösi Zsoltné tollából megismerkedünk az Áldás Utcai Iskola könyvtárhasználati óráival és egyben kisebb példa- és feladatgyűjteményt is kapunk. Szakmári Klára kiváló írása a Budai Nagy Antal Gimnáziumban több éve folyó, a periodikák megismerését, olvastatását, a szaknyelv, az információkeresés és a szövegfeldolgozás gyakorlását célul kitűző programot mutatja be, amely kiegészül az ökológiai szemléletmód formálásával és a közös együttlét megélésével. A Táncsics Mihály Közgazdasági, Ügyviteli, Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Szakközépiskola és Szakiskola, valamint a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet közös programjairól, példamutató együttműködéséről, jó gyakorlatairól olvashatunk Járinka Magdolna és Máté Lászlóné tanulmányában. Tóthné Szomolya Ágnes Krisztina írása áttekintést ad a 15 év alatti korosztály gyermekkönyvtári foglalkozásairól és lehetőségéről a nyíregyházi MórícZ Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban. A blokk utolsó értekezéséből, Dömsödy Andrea *Olvasásfejlesztés a pedagógia alapszakos képzésben*, egy egészen új korosztály, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológia Kara andragógia és pedagógia alapszakos hallgatóinak könyvtár-informatika szemináriumán megvalósítható célokkal és módszerekkel ismerkedhetünk meg.

Csak egyet tudunk érteni Gordon Győri János zárszavával, hogy az olvasás ösztársadalmi feladat, közös felelősségünk, legfontosabb *hosszú távú befektetéseink egyike mind egyéni, mind pedig ösztársadalmi szinten*. A kérdés megoldásának lehetséges kulcsa az olvasás-, az értő olvasás fejlesztése ismereteinek oktatása a tanárképzés minden elemében, függetlenül a pedagógus hallgatók szakjától. Ennek sikere legbiztosabban egy önálló, új kurzus kifejlesztésével és kötelezővé tételével lenne garantálható. A gyakorló tanárok számára a témában kidolgozott továbbképzési lehetőségek már néhány helyen hozzáférhetőek, de ezek számát az ügy fontosságára való tekintettel meg kellene többszörözni. Ugyanilyen fontos, hogy mindezek az ismeretek megjelenjenek a könyvtárosképzés szintjein is.

Nagy bajban lennék, ha most elemeznem kellene, hogy mai, remélhetően fejlett olvasáskészségem és értő olvasásom hány és hány forrásból kapott ösztönzést életem során a szülői háztól a tanári pályán át a kutatómunkáig. Elfogadva Gordon Győri János ösztantárgyi feladatból ösztársadalmi feladattá általánosított felelősségkijelölését, amely – hozzáteszem – fejlesztése magunkra és környezetünkre vonatkoztatva is egy életre szóló feladat, mindenkinek ajánlhatom e kiváló és előremutató tanulmánykötetet.

(Az olvasás ösztantárgyi feladat. Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla, Köntös Nelli. Szombathely, Savaria University Press, 2011, 291 p.)

Barátné Hajdu Ágnes

KITÜNTETÉSEK

Augusztus 20-a, Szent István király ünnepe alkalmából Áder János köztársasági elnök **Magyar Érdemrend Középkeresztje (polgári tagozat)** kitüntetést nyújtott át

NÁRAY-SZABÓ GÁBOR akadémikusnak, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár főigazgatójának.

Áder János köztársasági elnök megbízásából Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere a **Magyar Érdemrend Lovagkeresztje** kitüntetést adott át

BAKOS KLÁRÁNAK, a Nemzeti Közszerződési Egyetem könyvtára igazgatójának, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökének;
HERMANN ISTVÁNNAK, a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár igazgatójának;
LÖFFLER ERZSÉBETNEK, az egri Érseki Vagyongazdálkodási Központ Könyvtár, Levéltár, Múzeum igazgatójának.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere és L. Simon László kultúráért felelős államtitkár közművelődési és közgyűjteményi díjakat adott át.

Trefort Ágoston-díjat vehetett át

VAJDA ALBERTNÉ, az ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskola kari könyvtárának igazgatója.

Széchenyi Ferenc-díjat kapott

BARÁTNÉ HAJDU ÁGNES, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának tanára;
SKALICZKI JUDIT, az Oktatási és Kulturális Minisztérium ny. fősztályvezető-helyettese.

Szinnyei József-díjban részesült

BALLA MÁRIA, a Kaposvári Egyetem ny. tanára és főkönyvtárosa;
BICZÁK PÉTER, a szentendrei Pest Megyei Könyvtár ny. igazgatója;
ERDEINÉ TÖRŐCSIK KATALIN, a debreceni Kenézy Kórház Orvosi Könyvtárának munkatársa;
TAKÁCS ANNA, a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár munkatársa;
TAKÁTS BÉLA, a szolnoki Versey Ferenc Könyvtár és Művelődési Intézet mb. igazgatója;
VILLÁM JUDIT, az Országgyűlési Könyvtár gyűjteményvezetője.

A kitüntetetteknek szívből gratulálunk!

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete
44. Vándorgyűlésén, Győrött, 2012. július 12-én
Bakos Klára elnök asszony

EGYESÜLETI MUNKÁÉRT EMLÉKÉRMET

adott át

BENICZKY PÉTERNÉNEK, az MKE Fejér Megyei Szervezete elnökének,
a székesfehérvári Kodolányi János Főiskola Könyvtára ny. vezetőjének;
DÁVID BOGLÁRKÁNAK, az MKE Hajdú-Bihar Megyei Szervezete tagjának,
a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár osztályvezető-
helyettesének;

FERENCZI VERÁNAK, az MKE Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egye-
sülete tagjának, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár munkatársá-
nak;

LUDASI TÜNDÉNEK, az MKE Nógrád Megyei Szervezete elnökének, a salgó-
tarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet igazga-
tóhelyettesének;

PARDINÉ MÓRO CZ MAGDOLNÁNAK, az MKE Veszprém Megyei Szervezete tit-
kárának, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársának;

TAVASZI HAJNALNAK, a nagyváradi Gheorghe Şincai Megyei Könyvtár aligaz-
gatójának.

* * *

Az MKE és az IKSZ által közösen alapított

AZ ÉV FIATAL KÖNYVTÁROSA DÍJÁT

LENC SÉS ÁKOS, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának osztályvezetője,
valamint

a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumának felajánlása révén

HICSIK DÓRA, a szabadkai Városi Könyvtár munkatársa kapta.

A kitüntetetteknek szívből gratulálunk!